

Wolodymyr Lenyk

Gestern, Heute, Morgen

**Zur Geschichte des Ukrainischen Internats
in München**

**Herausgeber: Ukrainerischer Schulverein „Ridna Schkola“
in Deutschland, 1990; Isarring 11, 8000 München 40**

Druckerei LOGOS GmbH, Schönbergstr. 9, 8000 München 80

Володимир Леник

Вчора, сьогодні, завтра

До історії Українського Інтернату
в Мюнхені

Накладом Товариства „Рідна Школа”
в Німеччині, 1990

Друкарня ЛОГОС, Мюнхен

Власний будинок Українського Інтернату, закуплений у 1972-му році Т-вом „Рідна Школа” за підтримкою Блаженнішого Патріярха Української Католицької Церкви кардинала Йосифа Сліпого, Союзу Українців у Великобританії та численних жертводавців з усіх країн української діаспори.

Малляр: Євген Кавшун

Фото поміщені на дальших сторінках книжки — Миколи Жикалюка.

СЛОВО АВТОРА

Український Інтернат у Мюнхені, що його створило і вдержує Товариство „Рідна Школа” в Німеччині існує вже понад двадцять років. Своєю діяльністю ця шкільна і виховна інституція охоплює не лише країни Західної Європи та заокеанські континенти, але й деякі області з засягом московської імперії. Головно в останніх роках користають з Інтернату українці з Польщі, Чехо-Словаччини, Югославії і навіть, покищо нечисленні, земляки з Батьківщини-України.

Часи змінилися. Ми є свідками великих многонадійних процесів в Україні та сумежних державах. Програма діяльності Українського Інтернату поширилася, охопила нові ділянки суспільного життя української діаспори. Десятки колишніх учнів Інтернату закінчили вищу освіту і працюють учителями, лікарями, архітектами, інженерами. Але ми не можемо уважати, що завдання Українського Інтернату завершене і поставлені цілі осягнуті. Не дивлячись на все нові труднощі, Товариство „Рідна Школа” і його Український Інтернат не сміють думати про припинення чи сповільнення своєї діяльності. Навпаки. Думати треба про розбудову установи та посилення дій.

Тому просимо уважати цю скромну книжку не історією Інтернату, а лише причинком до історії. Бо історія ще пишеться життям і жертвенною працею дирекції, виховників, учителів Інтернату і членів Управи Т-ва „Рідна Школа” у Німеччині.

Український Інтернат у Мюнхені не є звичайним гуртожитком, але шкільною установою особливого характеру. Життєві потреби дня та конечність пристосуватися до матеріальних і людських недостатків еміграційної спільноти зродили це компромісове поєднання доповнюючої української школи для учнів німецьких публічних шкільних установ з гуртожитком для дівчат і хлопців різного віку і зі садочком, провадженим виключно українською мовою. Інтернат нав'язує до традицій освітньої діяльності українського народу у минулому та дивиться у світле майбутнє відродженої християнської нації. Для висвітлення цього пов'язання призначені перші розділи цієї праці: „Українці і українська еміграція в Німеччині”, „Шкільна політика української спільноти в минулому і сучасному”, „«Рідна Школа» організатор українського шкільництва”, „Рідне шкільництво на чужині”.

Організатори Товариства та його перша Управа прийняли назву Український Інтернат після довшої дискусії і закріпили її в статуті, всіх публікаціях та програмах. У цій дискусії розглядалася також справа

Ще до Першої світової війни створюються в Дельменгорсті, Гемелінгені, Бремені і Берліні українські робітничі осередки. У розгарі воєнних дій 1914-1918 років захопили німці на східному фронті маси полонених і між ними тисячі українців. Створений у Львові політичними емігрантами з Придніпрянщини Союз Визволення України, вислав до Мюнхену Романа Смаль-Стоцького, щоб він добився виділення полонених українців в окремі табори, у яких можна було організувати українську культурно-освітню і національно-освідомлючу працю. Місія Р. Смаль-Стоцького була успішною; незабаром у Вецлярі, Раштатті та Зальцведелі згуртовано вояків, а в Ганновер-Міндені старшин, що заявили себе українцями. Пересічно у тих таборах перебувало коло 20 тисяч українців. Там організовано різного роду школи, курси, гуртки, театри, хори, друковано українські книжки та періодики. Після революції в російській імперії та проголошення Самостійності Української Держави, з тих полонених було створено військові з'єднання, що увійшли в нашу історію як синьо- і сірожупанники.

Союз Визволення України відкрив у Берліні станицю, яка спочатку діяла як філія Віденської централі, а після 1918 року співпрацювала тісно з діпломатичними представниками української держави, головно з посольством у Берліні, але також генеральним Конзулятом у Мюнхені. Василь Оренчук, як генеральний консул, проявив велику активність, починаючи своє урядування у Мюнхені в грудні 1918 р., та продовжуючи діяти ще кілька років після остаточної повної окупації України москалями. Він нав'язав ширші контакти до німецьких політичних та господарських кіл, опікувався українськими втікачами та емігрантами, інформував європейські уряди та суспільство про українські проблеми та визвольну боротьбу.

У Мюнхені діяла майже 10 років Українсько-Німецька Господарська Спілка, головою якої був гегаймрат Пшор — власник великої броварні. У Мюнхені розвинув досить контровесійну діяльність колишній секретар Гетьмана Скоропадського, Остряниця, зорганізувавши товариство „Вільне Козацтво”, яке мало також свій періодик.

Завдяки Архиєпископові Мюнхен-Фрайзінгу Кардиналові Фаульгаберові у Мюнхені засновано у 1932 році Колегію св. Андрея. У першому році навчалося у Колегії 5 теологів, що повинні були поповнити здесяtkовані ряди українського католицького духовенства в Україні. У пізніших роках їх було постійно понад десять. Колегія діяла аж до 1940 року. В той же час коли ліквідовано Колегію, засновано у Мюнхені першу українську католицьку парафію (9. 1. 1940); парохом призначено о. д-ра Володимира Маланчука, пізнішого єпископа у Франції.

Берлін, столиця Німеччини, став головним українським центром під час Першої світової війни і у міжвоєнний час. У Берліні видавав Дмитро Донцов у роках 1915-16 „Nachrichten des Ukrainischen Pressebüros“.

В Берліні діяло під керівництвом проф. Павла Рорбаха і Акселя Шмідта „Німецько-Українське Товариство”, яке видавало журнал „Ukraine“ та різні брошури. В Берліні створилося в 1921 році видавництво „Українське Слово“ яке видавало до 1926 року періодик цієї назви. Від 1919 року діяло там також Товариство „Українська Громада“.

У 1921 році засновано „Спілку Студентів Українців у Німеччині“, від якої відлучилися відтак „Академічна Громада“, а у 1924 році постали ще студентська „Основа“ та інші товариства і гуртки. В той час діяли студентські товариства ще в Кілью, Данцигу, Кенігсберзі, Геттінгені, Ляйпцигу, Дрездені та інших менших університетських містах, а дещо пізніше українське студентське товариство „Батурин“ об'єднало студіючу молодь з цілої Німеччини (у 1924 р. нараховувалося у Німеччині 134 організованих студентів). В Берліні видала ряд українських книжок „Накладання Оренштайна“. З Берліну почала у квітні 1920 року своє турне по Німеччині Республіканська Капеля під керівництвом Кошиця.

Після протигетьманського повстання перенісся до Берліна з Києва гетьман Данило Скоропадський зі своїми провідними державними діячами. Там жив він зі своєю родиною майже до закінчення Другої світової війни. Заходами гетьмана у 1926 році створено у Берліні „Український Науковий Інститут“. Першим директором став проф. Дмитро Дорошенко, а після його виїзду з Берліну до Праги — проф. Іван Мірчук. Український Науковий Інститут провадив наукову, дослідчу і педагогічну діяльність, влаштовував конференції, виклади, виставки; вдавав книжки і наукові записи, інформаційні бюллетені, опікувався академічною молоддю, призначуючи для неї індивідуальні стипендії та вдержуючи Український Студентський Дім.

Особливий характер мала організація з осідком у Гамбурзі та членством розпорощеним по всій Німеччині — „Клуб Україна“. Управа Клубу допомагала своїм членам у полагоджуванні правних справ, посередництвом при пошуках праці. Але також випозичала українські книжки і часописи, освідомлювала переживаючих у Німеччині українських робітників. Клуб заснований у 20-их роках і діяв до Другої світової війни. Хоч мав він декілька філій, число членів не переходило тисячі.

В час Другої світової війни та після її закінчення, наступає в Європі велика мандрівка людей та народів — здебільша проти їхньої волі. Кількість українців в Німеччині швидко зростає і доходить у 1944-45 роках до двох мільйонів. На першому місці, це вивезена з України на примусову працю молодь; дальше йдуть колишні полонені з польської, совєтської, чеської та інших армій, політичні в'язні в концентраційних таборах; втікачі з майже усіх земель України, евакуовані родини, вояки допоміжних військ, що служили у німецькій армії.

Капітуляція Німеччини та розчленування гітлерівської імперії принесла зі собою нові переміні. Більшість українців попала в руки большевикам, або розгубилася в різних країнах східної Європи. У трьох зонах Західної Німеччини залишилося понад 200 тисяч українців, (точної статистики тяжко устійнити, бо різні автори подають за різними джерелами суперечні числа), яким помимо всіх намагань Москви, призначено статус втікача, точніше переміщеного особи (Displaced persons — коротко DP). У пізніших роках дійшли до цієї збірноти ще кол. вояки УПА та нові втікачі з ЧССР, Польщі, Румунії, СССР, сезонові робітники з Югославії.

У перші повоєнні роки (1945-1953) майже всі переміщені особи жили по чисто національних або мішаних таборах ДП. У 1947 році нарахувалося в Німеччині 766 таборів ДП, з того 125 українських. В них була наладнана внутрішня українська адміністрація, з виборною таборовою радою, управою, з власним шкільництвом, культурно-мистецьким референтом а згодом також з плюралістичною політичною схемою коло десятка організацій, союзів, партій. Українські меншинні групи в чужонаціональних таборах мали здебільшого подібну суспільно-національну структуру, але з обмеженими можливостями. Найбільше труднощів зустрічали українці в московських (хоч їх було дуже мало) та польських таборах; там не бракувало переслідування і понижуючої антиукраїнської настанови. Із таборового культурно-освітнього життя користали частинно і ті українці, які з різних причин жили на „приватках” себто були поза опікою УНРРА, пізніше — IPO. (Створені Об'єднаними Націями інтернаціональні допомогові організації; УНРРА мала в першій мірі завдання репатріювати всіх чужинців до їхніх батьківщин, IPO — допомагати залишенцям.)

Присутність у таборових громадах достатнього числа освічених та фахово вишколених людей забезпечувала всебічні суспільні потреби самоурядування загрожених примусовою репатріацією, цькованих і гонених „переміщених” українців. Коли в листопаді 1945 року, засновано Центральне Представництво Української Еміграції (ЦПУЕ), на всій території окупованої ЗСА, Англією і Францією Західної Німеччини діяли вже місцеві добре зорганізовані громади.

У советській окупаційній зоні Німеччини, натомість, ніхто з українців не одержав яких небудь громадських прав, а тим самим не було там жодних громад, жодних організацій чи репрезентацій. Отже після 1945 року можна говорити лише про організоване життя українців у Західній Німеччині, яка від 1949 року оформилася у Союзну Республіку (Bundesrepublik Deutschland).

Зрозуміло, що тому, всі описи про українців в Німеччині та їх організоване життя відносяться лише до цієї території, популярно званої „Західною Німеччиною”.

У т. зв. Німецькій Демократичній Республіці — українців не було, за винятком вояків Советської армії, які перебували з своїми дивізіями в окупаційних гарнізонах.

Докладної статистики українських емігрантів та мешканців в Німеччині ніколи не можна було встановити. Найперше через те, що ані німецький уряд (в усіх часах), ані інтернаціональні організації УНРРА, ПСIRO (Підготовча комісія, яка перебрала від УНРР-и місію створити нову допомігову установу — IPO), IPO, які опікувалися ДП-істами, не провадили статистики за національністю, а лише за державною приналежністю. Реєстрація переводжувана українськими установами мала завжди приватний характер і не давала точних вислідів. Найбільша кількість українців-емігрантів перебувала у Німеччині у роках 1945-49. У наступних роках більша частина їх переселилася за океан та до деяких країн Європи, так, що у 80-их роках всю громаду оцінюється не більше як на 25.000 осіб.

Після масового переселення зникли в Німеччині табори, та численні організації та установи. Центральне Представництво Української Еміграції (ЦПУЕ), що прийняло в 1951 році додаток „в Німеччині” (ЦПУЕН), залишилося загальною репрезентацією та організатором допомогової, суспільної, шкільної і культурно-освітньої діяльності.

Один з українських таборів ДП — Корнберг біля Бебри

Більшість таборів ДП були приміщені в таких бараках, або в казармах

Всюди в таборах організовано школи

ШКІЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНСЬКОЇ СПІЛЬНОТИ В МИNUЛОМУ І СУЧАСНОМУ

Освітня політика в Україні провадилася у середньовіччі княжим двором, та княжими людьми, як це було і в інших монархіях. За часів Козаччини та Гетьманщини Україна випередила Європу в ділянці шкільництва — ставлячи справу освіти на широку всенародну базу. У семи полках Гетьманщини існували школи у такому відношенні:

полки	поселень	шкіл
Ніженський	202	217
Чубенський	247	172
Чернігівський	229	154
Переяславський	174	119
Полтавський	61	98
Прилуцький	102	69
Миргородський	84	37

В часи великих реформ освітньої політики в Європі (XIX ст.) Україна була поневолена і не могла розбудувати шкільництва за власною потребою. У феодальному суспільстві освіта зосереджувалася в упривілейованих родинах та частинно в церковних і станових установах. У російській та польській імперіях українці користалися з шкіл церковних братств та сільських дяків. Цей стан залишився незмінним у новоздібтих територіях царської Росії (Волинь), при чому окупант змагав до послідовного усунення найменших проявів автономності існуючих ще станових чи приватних шкіл.

В Австро-Угорщині ситуація була дещо краща, хоч і там польська аристократія, використовуючи своє упривілейоване становище, головно за часів абсолютизму, але також і після переходу у конституційну монархію, гальмувала українську освітню політику та навіть жорстоко поборювала її.

Отже освітня і шкільна політика українського народу, в XIX і в XX століттях, виявлялася під всіми окупаціями найперше в боротьбі за школи, за їх існування та за зміст навчання, за виховний український ідеал. Це була тяжка боротьба, головно в Російській імперії, де заборонено українську мову не тільки в офіційних, але також в недільних школах, що їх організували на приватній базі. Щойно революції 1905 та

1917 років, принесли деякі полегші, а проголошення Самостійності України забезпечило повністю, хоч в тяжких воєнних обставинах, розбудову власної шкільної мережі й системи.

В Австро-Угорській імперії доводилось українцям поносити у боротьбі за українське шкільництво також великі жертви, включно з життям студента Адама Коцка (у 1911 році), та тут не було державної заборони закладати і вдержувати приватні школи з українською мовою навчання. Організаторами приватних шкіл, переважно початкових (народніх), були спочатку церковні братства, парохи, окрім супільні діячі. Більшість з них зрозуміла скоро, що без координації їхньої дії вони не зможуть забезпечити нормального розвитку створених ними шкіл. Вони не матимуть шкільних підручників, не будуть спроможні вишколювати учительські кадри, не опрацюють єдиної програми.

У 1881 році гурт педагогів (університетських та гімназійних професорів), священиків і супільніх діячів створив під керівництвом д-ра Амвросія Яковського „Руське Товариство Педагогічне” із завданням (Мова оригінальна з того часу):

„а) промишляти над потребами руского народу, на полях школ народних, середніх і висших, займатися основанем руских школ і піддержувати всякі справи виховання публічного і домашнього на основі матерного явища;

б) подавати членам поміч так моральну як і матеріальну.”

Це Товариство, що в 1912 році виправило свою назву на „Українське Педагогічне Товариство” а від 1926 переназвало себе на „Рідну Школу”, формально діяло лише на українських землях Австро-Угорської монархії, а від 1919 року в Польщі та на еміграції. Але фактично воно унапрямлювало освітню політику українців під всіми займанщинами та в діаспорі. А це означало:

1. Боротися за найширше охоплення української дітвори всілякого роду школами;

2. впливати на поза-шкільну молодь, щоб вона підвищувала свою освіту, організувати курси та позашкільне навчання;

3. боротися, щоб у державних та комунальних школах викладалася українська мова та українознавчі предмети;

4. закладати та вдержувати, де потрібно і можливо, приватні школи, у системі державної структури шкільництва, а де неможливо, організувати доповняючі школи (недільні, суботні, вечірні);

5. змагати до повного забезпечення шкіл учительськими фаховими та патріотичними кадрами.

У 1910 році представники центральних товариств і політичних партій зорганізували на чолі з Михайлом Грушевським та Іваном Ривелюком „Крайовий Шкільний Союз”, який мав стати головною центральною

установовою для українського приватного шкільництва. Союз був ліквідований поляками у 1920 році, тому заплянованої праці не здійснив.

Треба ствердити, що у різні часи і при різних обставинах в освітній політиці ставлено в центр уваги в концепційному і практичному застосуванню, або боротьбу за український зміст в офіційних школах, або розбудову приватних українських шкіл.

Змінними були також форми боротьби, залежно від даних обставин і носіїв та організаторів шкільництва. Від принизливих прохань починаючи, йшло суспільство до творення доповнюючих та приватних шкіл, бойкоту і школлярських страйків, сецесій студентів Львівського Університету (1901 р.), приватних сутичок (Львів 1910), аж до створення таємних Львівського Українського Університету та Української Політехнічної Високої Школи (обидві діяли від 1921 до 1925 року).

Освітня політика поза поневоленими землями України мала зовсім інший характер. Тут не треба було боротися за українські школи, а радше достосовуватися до еміграційних обставин, робити все, що було в силах, щоб забезпечити дітям, які ходять до чужих шкіл, доповнююче навчання української мови та інших предметів з українознавства.

Лише в Канаді, де з боку державних чинників зорганізовано було вже в 1898 р. державні українсько-англійські двомовні школи, а в 1905 році створено у Вінніпезі Руську Учительську Семінарію (Ruthenian Training School) бачимо періоди боротьби за навчання української мови в школах, головно тоді, коли частина канадських політичних сил намагалися приспішувати процес асиміляції, через ліквідацію двомовних шкіл.* Це примусило українців також в Канаді організувати курси українознавства та доповняючі Рідні Школи. В Аргентині перша українська школа постала при церкві в Апостолес (Місіонес) 1910 року. При церквах організувалися й українські школи у Бразилії та ЗСА.

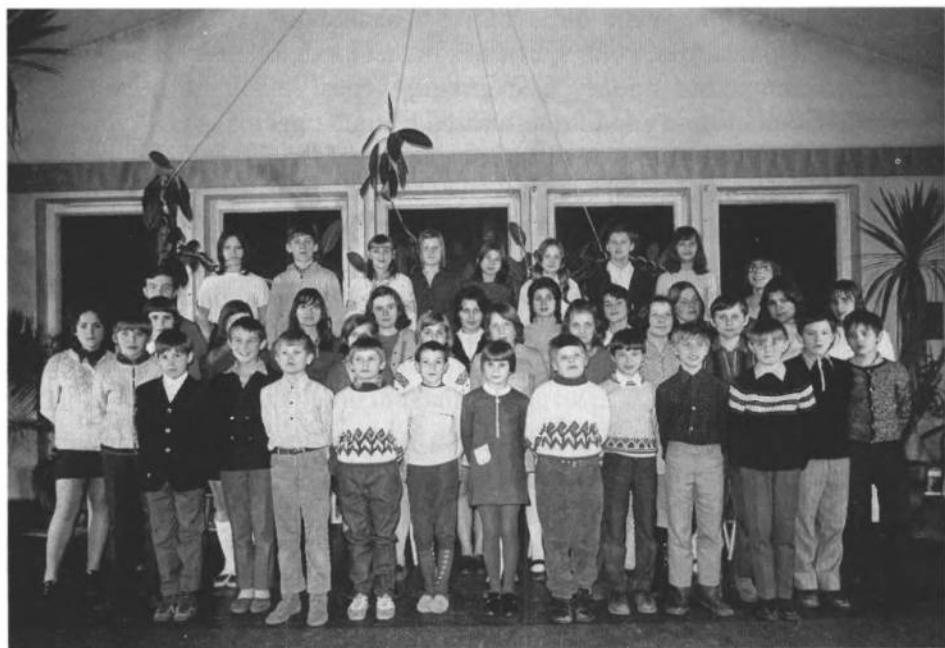
У наступних десятиліттях від Першої світової війни починаючи, аж по сьогодні, метою освітньої політики українського народу є:

1. Охопити українською шкільною системою якнайширші народні маси, дати всій дітворі і молоді повну загальну і фахову освіту українською мовою.
2. Побудувати шкільні програми на традиційних національно-християнських виховних ідеалах.
3. Забезпечувати шкільництво кадрами кваліфікованого патріотичного вчительства, як також шкільними підручниками та методичними посібниками.

* У 1916 році в Манітобі вибори виграли ліберали і схвалили закон про заборону двомовних шкіл. Цей закон був важний аж до 1962 року.

А коли цю мету, з примусових чи об'єктивних причин, не можна було осягнути, тоді змагати до включення в програму чужих шкіл навчання рідної мови та найважливіших предметів науки про Батьківщину. Де і це не було можливим, — зорганізувати недільні, суботні, доповнюючі школи, курси тощо.

Народи, які мають незалежні держави, нормують свою освітню політику законами та здійснюють її через міністерства, шкільну адміністрацію, інспекторати, інститути. Український народ в часи бездержавності, під окупацією та в діаспорі, організував і організує шкільництво через громадські установи, товариства, ради, які докладають всіх зусиль, щоб хоч частинно заступити міністерства та державні інституції. Від парафіяльних братств, батьківських комітетів, почерез „Рідні Школи”, шкільні краєві ради та шкільних референтів центральних представництв, аж до створення Світової Координаційної Виховно-Освітньої Ради при Світовому Конгресі Вільних Українців — це довгий й складний шлях самовизначення на освітньому полі.

Учні Українського Інтернату у першому приміщення на Пасінгу

„РІДНА ШКОЛА” ОРГАНІЗАТОР УКРАЇНСЬКОГО ШКІЛЬНИЦТВА

Першою установою на українських землях, яка поставила собі за завдання, розвинути справу українського шкільництва, було Товариство „Рідна Школа”. Засноване у Львові 1881 року під назвою „Руське Товариство Педагогічне”, діяло воно найперше в кордонах Австро-Угорської монархії і щойно у наступних десятиліттях поширило свій вплив на інші землі України і подекуди на поселення української еміграції. Вже в скорому часі Товариство признали учителі та священники за українську шкільну владу. До Тимчасового Комітету Товариства надходили численні матеріали, документуючи незаконності в шкільництві, сваволю антиукраїнських директорів шкіл, примушування українських дітей до польської молитви, тощо.

Перші Загальні Збори „Руського Товариства Педагогічного” відбулися щойно 2-го березня 1884 року. Головою Виділу (Управи) був обраний о. Василь Ільницький. Головною програмою діяльності Т-ва було „добути наші школи з рук чужих і боронити наші школи і їх учителів от всяких кривд”. Дальше рішено „видавати книжки для українських дітей та засновувати організацію народнього вчительства”. Від березня 1885 року РТП починає організувати курси для учнів зі сіл та містечок. За перших 25 років діяльности РТП організувало 20 курсів. За прикладом централі Т-ва пішли незабаром льокальні та церковні організації, влаштовуючи в різних містах свої курси. До Першої світової війни таких курсів нараховувалося 85 українських та 27 „кацапських” (московіфільських). Вже в перших роках діяльности „Педагогічного Товариства” осягнуто гарні успіхи. Але вони не могли задовільнити спільноту, бо зміни впроваджувалися дуже повільно, школи ж були в більшості опановані поляками. Шкільні уряди ігнорували всі протести та справедливі вимоги.

У другому десятиліттю РТП змінило форму діяння — започатковано організацію приватних чисто українських шкіл. Першу школу відкрило Товариство у Львові у 1898/99 шкільному році — „Українську дівочу виділову школу ім. Тараса Шевченка”. За нею слідували „Дівоча вчительська семінарія” у Львові (1903), та „Дівочий Ліцей” у Перемишлі (1903).

Першу приватну народну школу відкрито в Зарваниці 1906 року, другу в селі Гвіздці. Відтак і в інших містах і селах поставали не тільки школи (народні, гімназії, семінарії) але й курси, а після війни універси-

тети. У 1914 році „Руське Товариство Педагогічне” (від 1912 року „Українське”) вдержувало 18 народніх шкіл, 38 підготовчих курсів і 7 гімназій.

Збільшилася також кількість членів Т-ва. Коли у першому році його діяльності (1881) їх було лише 83, а у 1900 — 943, то у 1914 році нараховувалося вже 4814, у 1925 — 17.440, в 1931 — 31.756 а в 1939 році 105.000. Члени становили від самого початку існування Т-ва, базу діяльності Товариства під організаційним аспектом (гуртувалися в „Кружках Рідної Школи”) і забезпечували його фінансами. Від уряду „Рідна Школа” не могла очікувати регулярних субвенцій.

Від 1908 року постають при „Рідній Школі” окремі фундації. Першу фундацію встановив радник суду в Угнові — Роман Алексієвич у висоті 3 тисячі корон. З відсотків вкладених у банку грошей Товариство виплачувало одноразові допомоги біднішим здібним учням. Ще того ж самого року цей меценат оснував ще одну фундацію сумою 12 тисяч корон. За його прикладом пішли відтак інші жертводавці в краю і з еміграції. Пожертви на „Рідну Школу” впливали в той час від громадян, з усіх суспільних груп українського народу, навіть від дітей-школярів, які відмовлялись від уродинових чи ім'янилових подарунків на користь українського шкільництва. На „Рідну Школу” записували громадяни поле, будинки, закуповували шкільні обладнання. „Рідна Школа” втішала, аж до заборони московським окупантам у 1939 році, широкою популярністю, пошаною і всебічною підтримкою. Вона стала фактичною владою українського приватного шкільництва. Це стверджено на спільній нараді представників всіх економічних, і культурних організацій та політичних партій 3. 6. 1920 року. Нарада винесла між іншими такі постанови:

„Українське громадянство признає УПТ своїм верховним органом у шкільних справах;

Українське громадянство й кружки УПТ подають свої предложення і внески до відома УПТ та підчиняються безумовно зарядженням свого верховного органу;

Всі приватні українські школи переходят зі шкільним 1920/21 роком під управу УПТ;

Всі приватні українські школи, всі приватні дошкільні й позашкільні виховні заведення, без огляду на власників, безумовно підчинені тому верховному шкільному органові, в зasadничих справах педагогічної шкільної політики і адміністрації;

Ніяка українська приватна школа, ніяке приватне виховне заведення не може бути засноване й одобрене без відома УПТ;

Для ведення справ українського приватного шкільництва утворить у себе УПТ окремий секретарят, який буде мати три секції: а) народніх шкіл і вчительських семінарій; б) середньої школи; в) фахових шкіл.”

Впровадження цих ухвал в життя вимагало великих зусиль. Польська окупаційна влада ставила всілякі перешкоди, виносила заборони, конфіскувала зібрані пожертви, карала в'язницею збирщиків, не дозволяла організувати нові кружки, а головно обмежувала діяльність „Рідної Школи” лише до Галичини. Майже п'ять років тривало змагання за нову назву Товариства. Вже в 1920 році провід УПТ прийшов до переконання, що назва „Українське Педагогічне Товариство” по своїй назві на сприяє умасовленню цієї організації. Тому вирішено змінити назву на більш популярну — „Рідна Школа”. Польська окупаційна влада вперто відмовляла згоди на цю зміну. Щойно у 1926 році після великих протестів української спільноти нову назву було затверджено.

Від 1923 року поширила „Рідна Школа” свою педагогічну і частинно матеріальну опіку також на дитячі захоронки. Для організації і вдержування українських захоронок було створено у Львові ще перед Першою світовою війною окреме Товариство „Українська Захоронка”. Але ця ділянка виховної роботи знайшла повне завершення щойно у „Рідній Школі”. Від 1927 року офіційно поширило діяльність „РШ” на дитячі садки*, які відрізнялися від захоронок програмою і часом дію.

Вже у першому десятиліттю існування УТП його Управа започаткувала спеціалізовану видавничу діяльність. Йшлося про шкільні підручники, дитячу літературу і методичні посібники. До 1896 року видано 47 назв, а до ювілейного 25-го року існування — вже нарахувалося 118 випусків (не враховуючи періодиків). Під польською окупацією цією ділянкою почали займатися також інші установи та приватні видавництва, відтягуючи тим самим „Рідну Школу” від тяжкої і складної видавничої праці.

Законно постало і діяло РТП (Укр. ПТ, „Рідна Школа”) лише в Галичині і до 1914 року на Буковині. Кожна спроба поширити рідношкільну діяльність на українські землі окуповані Москвою та на Волинь, Полісся, Холмщину і Підляшшя зустрічалася у міжвоєнній Польщі зі строгою забороною та переслідуванням. Але поодинокі діячі з Наддніпрянщини були в тісних контактах з Товариством. Микола Лисенко та Іван Нечуй-Левицький були почесними членами „Українського Педагогічного Товариства”. За польських часів волиняни хоч на це не мали формального дозволу, підпорядковували свою шкільну політику „Рідній Школі”. Еміграція включилася в працю „Рідної Школи” ще перед Першою світовою війною, жертвуючи поважні суми грошей, часто багато більше як народ в краю. Тим вона забезпечувала безперебійну діяльність шкільного товариства та вдержаннях ним шкільних інституцій.

* Дитячі садки в Галичині мали часами назву — захоронки. Але подекуди ці назви розрізнялися і захоронками називали дитячі приюти (сиротинці) а садочками звичайні передшкільні інституції. По селах організувала „РШ” садочки лише на час живів, тоді їх також називали захоронками.

Організаційно „Рідна Школа” не виходила поза кордони батьківщини. Але українська еміграція часто наслідувала діяльність „Рідної Школи” і навіть засновувала подібні назовою товариства. Наприклад — Українське Педагогічне Товариство в Празі (1930 рік), ряд товариств „Рідна Школа” в ЗСА, Канаді, Европі (після 1945 р.). Назва Товариства перейшла майже повністю на всілякого рода школи, а передовсім на школи доповняючі. Слова „Рідна Школа”, „рідношкільний діяч”, „рідношкільне виховання” стали повсякденними поняттями. І ще більше: досвід „Рідної Школи” в краю служив взірцем для організацій українського шкільництва на чужині. В книзі „Українці в Австралії” читаємо: На нараді скликаній 30 серпня 1952 року в Мельборні єпископ Іван Прашко сказав, що на його думку „в околицях Мельборну населених українцями є можливості розбудувати українське шкільництво на зразок „Рідної Школи” на Українських Землях” (розділ про українське шкільництво).

Прикладом служили не тільки практичні дії окремих шкіл, але в першу чергу централізація ініціативи окремих шкільних діячів і організаторів, творення відповідних установ які очолювали вже існуючі і діючі школи, організування нових, устійнювання одностайніх програм, навчання та видавання підручників. Всі шкільні установи, які працювали і працюють під різними назвами — шкільні референтури, шкільні ради, спілки учителів, шкільні комісії, тощо діяли переважно на якісь одній території, в одній країні. Йдучи за досвідом вони почали координувати свою діяльність, творячи крайові організації, континентальні об'єднання, а у 1967 р. при Світовому Конгресі Вільних Українців — СКВОР (Світову Координаційну Виховно-Освітню Раду).

Ч. 7.

Львів, 1. квітня 1933.

РІК II.

РІДНА ШКОЛА

Ілюстр. часопис для всіх

ВИХОДИТЬ ДВІЧІ В МІСЯЦЬ

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ

ЛЬВІВ, РИНОК Ч. 10.

(Lwów — Poland)

ТЕЛЕФОН 77-52.

Кonto П. К. О. Відділ Львів 500 № 07

Передплата в краю, Чехословаччині,

Румунії і Австрії*

МІСЯЧНО 1.00 зол.

ЧВЕТЪРЛІЧНО 3.00 "

ПІВРІЧНО (з гори) 5.50 "

ІЧНО (з гори) 10.00 "

І ЧИСЛО 60 СОТИКІВ.

Для решти заграниці: 2 дол. на рік.

1 долар на пів року або рівнівартість в іншій валюти.

Передплата і відомі платні і позивання

у Львові. — Рухомія не звертається.

З ЦИМ ЧИСЛОМ РОЗСИЛАЄМО НАШІ ПОЧТОВІ СКЛАДАНКИ (ЧЕКИ), якими прохаемо БЕЗУМОВНО ВИРІВНАТИ ЗАЛЕГЛОСТИ ЗА 1932 РІК і ЗА I. КВАРТАЛ 1933 Р. та прислати ПЕРЕДПЛАТУ НА ІІ КВАРТАЛ 1933 Р. Передплата 1 зол. в місяць невеличка, тому не відкладайте, але оплачуйте правильно, щоби не назбирувалося багато. Нам залигають за минулій рік і за I. квартал 1933 р. великих тисяч, а це підриває основи нашого видання, яке мусить бути самовистарчальне. (Жертвуй, що іх складає громадянство на Рідну Школу, не йдуть на наш журнал, тільки на удержання школ Р. Ш.).

НА АДРЕСІ ЗАЗНАЧЕНО ЧЕРВОНИМ, СКІЛЬКИ ХТО ВІНЕН. Очевидно найкраще сплатити залегlostі нараз, а відтак вже лекше буде правильно вирівнювати невеличку біжучу передплату. Та кого не стати нараз, то пехай доконче пришло бодай частину.

РІДНЕ ШКІЛЬНИЦТВО НА ЧУЖИНІ

Перші українські школи на чужині організували в ЗСА та Канаді емігранти, що прибули туди переважно із соціально-економічних причин. Масова втеча української людності Галичини і Буковини перед наступаючими полчищами Царської Росії в 1914-15 роках принесла зі собою проблему шкільництва до таборів втікачів в Австрії. У Відні постала у 1915 р. Українська Народна Рада, яка розпочала організацію шкіл у Гмінді, Вольфсбергу, Хоцені, Відні й інших містах. Якою складною була тоді шкільна справа можна бачити з кількості учнів: у Гмінді до народньої школи учащали 4000 дітей, у Хоцені — 1000. У деяких таборах діяли також гімназійні курси включно з можливістю складати матуральні іспити. Школи і курси організовано тоді в таборах полонених, а за Гетьманської держави у 1918 році, шкільництвом в Німеччині займалася Військово-Санітарна Комісія, яку за Директорії переназвано на „Військову Місію для справ полонених українців у Німеччині”. Заходами Комісії (а відтак Місії) діяли у Німеччині в рр. 1918/19 понад 40 шкіл.

Після проганих Визвольних Змагань на чужину вийшли сотні тисяч українців. Вони хоч змагалися за саме буття, закладали різні організації, дбали про церкву, культурне життя, допомагали найбіднішим а також організували рідне шкільництво.

Мабуть найбільше чисельною була військово-політична еміграція в роках 1920-23 в Польщі. Біля 30 тисяч вояків, старшин, урядників і їх родин розміщено в таборах інтернованих: Вадовиці, Петроков, Олександрів Куйавський, Щепіорно, Лянцут, Стрілков, Каліш. В усіх таборах організовано найперше курси для неграмотних, курси українознавства, чужих мов, тощо. У таборі Олександрів Куйавський на 5000 інтернованих було 947 малограмотних або неграмотних. Одну з перших українських гімназій зорганізовано у травні 1921 року у таборі Лянцуті. Там діяли в той час: Народня школа, садочок та таборова бурса (мала 30 дітей). З перевезенням табору до Стрілкова, перенесено туди і школи, а в червні 1922 вони перемандрували до Каліша і Щепіорна та злилися з існуючими там гімназіями. Гімназію в Щепіорі зорганізовано було 21. 11. 1920 року.

У новоствореній Чехо-Словачькій державі скупчилися українські емігранти у Святобожицях. 8 вересня 1918 зорганізовано там народню школу для 426 дітей: аскоріше туди перенесено рештки гімназії з Гмінду. До Праги в Чехо-Словаччині перенеслася також 18. 12. 1922 року Укра-

їнська Гімназія із Щепіорна (Польща). Від 1. 5. 1925 року цю гімназію перебрав під свою опіку Український Педагогічний Інститут ім. Михайла Драгоманова, 29. 5. 1926 року вона дістала визнання чехо-словацького Міністерства Шкільництва і Народної Освіти. Під кінець шкільного 1926/27 року гімназія нараховувала 111 учнів, в 1937/38 — 185. У 1927 році гімназію перенесено з Праги до Ржевниць, а 1937 року до Модржан. 25-го квітня 1945 року, 14 днів перед капітуляцією Німеччини, гімназію евакуовано до міста Авгсбургу. Школа мала тоді 84 учнів. Директором був Августин Штефан. Там почала вона навчання 17-го липня, поповнюючи число учнів і учительський склад. Шкільний рік 1945/46 закінчило в Авгсбурзі 195 учнів I-VIII клас та 105 учасників матурального курсу. У професорській колегії було тоді 31 учителів.

З Авгсбургського табору „Сомме-Казерне” перевезли українців у році 1949 до Ляйпгайму, а з ними також і Модржанську гімназію. Тут запрошено до учительського складу й автора цієї історичної розвідки, що дало йому можливість святкувати з учителями та матуристами 21-го випуску чвертьстолітній ювілей цієї незвичайної української еміграційної середньої школи.

В Ляйпгаймі проведено ще ХХII і ХХIII матуральні іспити. Вони були приспішенні, бо табір через виїзд мешканців до ЗСА, Канади та інших країн стояв перед ліквідацією. Було ясним, що гімназія мусить закінчити своє існування. У 1950 році директор Трохим Пасічник попрощав решту учительської колегії назавжди і сам виїхав до ЗСА.

З півторарічного власного досвіду можу ствердити, що Модржансько-Авгсбурсько-Ляйпгаймська гімназія задержала до кінця своєї діяльності високий рівень навчання. Випусники гімназії, також останніх матур, осягнули майже без вийнятку вищу освіту і занимали та занимають у різних країнах світу важливі місця в суспільному, політичному і науковому житті українського і інших народів.

Директор Штефан і його наслідник Пасічник додержувалися випробованої десятками років програми, пристосовуючи її до усталених вказівок і розпоряджень нової центральної шкільної української влади — Відділу Культури й Освіти при Центральному Представництві Української Еміграції та пізніше також Баварського Міністерства Освіти.

Майже рівночасно із закінченням 1944/45 шкільного року у Модржанській гімназії в Авгсбурзі, розпочали свою навчальну діяльність десятки нових українських гімназій, що постали у тaborах ДП (Displaced persons — переміщені особи) американської, англійської та французької зон Німеччини. Крім гімназій діяли у тих тaborах садочки, народні, середні та професійні школи, різного роду курси. Один з директорів тaborових гімназій проф. Михайло Проць дав образ цієї шкільної діяльності у статтях, що їх видрукувано у „Визвольному Шляху” (Лондон):

„В освітній системі української діаспори в Німеччині середнє шкільництво було репрезентоване такими типами шкіл: гімназії, учительські семінарії та фахові середні школи. Українські гімназії почали організовуватися самотужки в другій половині 1945 року і вже тоді в усіх трьох окупаційних зонах Німеччини було понад 20 таких тaborovих гімназій.

В першій організаційній фазі наших тaborових гімназій дуже складною проблемою була справа приміщення для них. Не мавши їх, ми мусіли користуватися гаражами, тaborовими конюшнями, пивницями, піддашшями тощо. Треба було незвичайних людських зусиль і матеріальних витрат, щоб таким приміщенням надати як якогось практичного людського вигляду. Деколи навіть із приміщень, обладнаних нашими коштами і працею, ми мусіли забиратися, як це сталося в Авгсбурзі, де нашу гімназію урядовці УНРРА виселили з приміщень, побудованих власним коштом тaborовиків.

Другою важливою проблемою тaborових гімназій — був брак навчальних плянів і програм, що його учителі мусіли надробляти своїм досвідом. В 1946 році в американській окупаційній зоні Німеччини вже було 24 тaborових гімназій, 9 з них типу реальної гімназії, 2 — типу реальної школи, а 13 з них своїми програмами навчання були близькі до гуманістичного типу. (...)

Третью важливою проблемою, може найтяжчою з усіх, була потреба шкільних підручників та допоміжної навчальної літератури. Нікому з нас не вдалося вивезти з рідних земель наших бібліотечних скарбів, тільки дехто вспів захопити деякі підручники до навчання поодиноких предметів, та їх було дуже мало. Але завдяки особливим зусиллям наших кращих педагогічних сил вдалося виповнити й цю прикру прогалину, не зважаючи на брак паперу і особливі труднощі в одержанні ліцензії на друкування.

Щойно в 1947 році ситуація з підручниками для наших гімназій значно покращала. Наші еміграційні видавництва, такі як „Заграва“, „Слово“, „Вернигора“, „Прометей“, „Українське Слово“, „Пласт“, „Кос“ і „Українське Мистецтво“ доклали всіх зусиль, щоб забезпечити наші школи відповідними книжками та навчальним матеріалом.

Важливою подією в житті наших тaborових гімназій була їх акредитація Баварським міністерством освіти. Вже в 1947-48 шкільному році вісім наших тaborових гімназій одержали право прилюдності. Таке офіційне визнання від німецької шкільної влади одержали всі наші гімназії у 1948-49 шкільному році й воно мало для наших абітурієнтів значний практично-правний зміст, бо уможливлювало їм легший доступ до німецьких університетів. (...)

До мережі українського середнього шкільництва зараховуємо також учительські семінарії. Практичною передумовою їх постання був брак фахових учительських кадрів обслуги наших народніх шкіл, тому

в таборових українських народніх школах дуже часто вчили люди з неповними учительськими кваліфікаціями. Вони, згідно з розпорядженням Відділу Культури й Освіти, мусіли доповнити свої кваліфікації спеціальними курсами та іспитами при учительських семінарах. Треба було також підготовляти нових учителів для наших народних шкіл, тому в шкільному 1946-47 році засновано учительську семінарію у Карльсфельді, яку згодом перенесено до Мюнхен-Фрайману. Пізніше постали ще дві учительські семінарії — у Байройті й Міттенвальді.

Статистичні дані:

A. Гімназії (стан із 1948-49 року):

	Гімназії	Викладачів	Учнів
а) Американська зона (Баварія)	24	423	2.880
б) Англійська зона	4	96	720
в) Австрія	2	29	364
г) Французька зона	1	11	50
Разом	31	559	4.014

Абсольвенти гімназій: Шкільний рік 1945-46 — 245; 1946-47 р. — 288; 1947-48 — 222; 1948-49 — 312. Разом всіх гімназіяльних матурантів було 1.067.

До 1-го жовтня 1949 р. з учительських семінарій вийшло 118 абітурієнтів.

Майже всі фахові курси і школи в українських таборах поставали з ініціативи самих таборовиків і тільки невелику їх частину ініціював Відділ Культури й Освіти або УТГІ. Фахове українське шкільництво в Німеччині проявило себе в таких окремих формах: а) середні фахові школи, б) нижчі фахові школи (одно- й дворічні), в) фахові курси. (...)

Найпопулярнішими фаховими курсами були шоферські, забавкарських робіт, фотографії, переплетного майстерства, кераміки, крою й шиття, балетного мистецтва, галантерійних виробів та інші. Не зважаючи на труднощі, головно коли мова про набуття відповідного знання для ведення фахових курсів, для них випрацьовано відповідні пляні та програми. Особливо дошкульно відчувався брак фахової літератури, видруковано тільки підручники для вивчення найпопулярніших фахів, які мали значний контингент слухачів.

Основною базою для практичного навчання служили майстерні німецьких заводів та таборові підприємства й майстерні. В 1947 році мережа й значення фахових курсів значно зменшилися, бо IPO почала організовувати свої курси та добре обладнані майстерні.

Статистика українських фахових шкіл і курсів, згідно із станом у шкільному 1947-48 році:

А. Фахові школи:

1. Сільсько-господарські	8
2. Технічні й електронічні	9
3. Торговельно-економічні	4
4. Музичні	4
5. Медичні	4
6. Балетні	2
7. Хатнього господарства	3
<hr/>	
Разом	34

Б. Фахові курси:

1. Сільсько-господарські (садівництво, молочарство, пачічництво і т. п.)	6
2. Технічні (шоферські, слюсарські, радіотехнічні, тракторські, мірничі і т. п.)	33
3. Торговельно-економічні (торгівля, кооперація, бухгалтерія і т. п.)	6
4. Ремісничі (кравецькі, шевські, керамічні, гарбарські)	41
<hr/>	
Разом	86

Загальна кількість учнів, що були охоплені українським фаховим шкільництвом і окремими фаховими курсами, становили, приблизно, 3.000 учасників.

В Німеччині на 1-го лютого 1948 р. було 30 українських гімназій, а саме в Авгсбурзі, Діллінгені, Дінкенбулі, Кавфбойрені, Новому Ульмі, Байройті, Бамберзі, Ерлянгені, Ашафенбурзі, Галлендорфі, Ганновері, Мюнстері, Нортгаймі, Берхтесгадені, Ляндсгуті, Міттенвальді, Мюнхені, Розенгаймі, Шляйсгаймі, Батгорні, Гайденаві, Ноймаркті, Регенсбурзі, Гайдельберзі, Ельвангені, Етлінгені, Карльсруге, Інгольштадті, Вісбадені і Корнберзі.

Всіх дитячих садків в той час було 10, в них 15 учителів та 1600 дітей. Народніх шкіл було 58, з 200 учителями і 3.000 дітьми. Гімназій було 30, із 340 учителями та 2.700 учнями. Торговельних шкіл — 10, у яких учило 85 учителів і було 260 учнів. Духовних семінарій було 2 (православна й греко-католицька), з 23 учителями і 58 питомцями.”

У 1948 році починається масова еміграція з Німеччини; табори ліквіduються, а разом з тим перестають діяти таборові школи всіх ступенів. Найдовше вдергалися гімназія у таборі Шлайсгайм (північна околиця Мюнхену). У березні 1952 року табір переведено у німецьку господарку

(західня околиця Мюнхену). Остання українська гімназія у Німеччині продовжувала до 1 червня 1957 року свою діяльність на тій оселі. Директором її був проф. Михайло Проць.

У перших роках після припинення фронтових боїв Українських Визвольних Змагань, на еміграції опинилася численна академічна молодь, першим бажанням якої було розпочати або продовжувати свої студії.

1920 року у Відні Союз Українських Журналістів і Письменників зорганізував наукові виклади з яких народився Український Вільний Університет. Святочне відкриття його відбулося 17 січня 1921 року. Ректором був обраний Олександер Колесса. Університет почав працю з 12 професорами, 3 доцентами і 90 студентами. Після закінчення семестру Університет перенісся до Праги, де діяв безперебійно, поборюючи часто немалі труднощі, до закінчення війни у 1945 році, себто до переїзду більшості професорів і доцентів до Західної Німеччини. Весною 1946 року почав УВУ діяти у Мюнхені, здобуваючи 16. 9. 1950 року визнання Баварським урядом, що було оновлене ухвалою баварського Парламенту 28. 6. 1978 року. Першим ректором у Мюнхені був проф. д-р В. Щербаківський, а сьогодні в 1989 році ним є проф. д-р Богдан Цюцюра.

Другою високошкільною установою, яка зродилася в Чехо-Словаччині в Подєбрадах і діє по сьогоднішній день, є Українська Господарська Академія — Український Технічно-Господарський Інститут. Відкриття Академії відбулося 22 квітня 1922 року. Під тією назвою провадила Академія авдиторне навчання до 1923 року, а під назвою УТГІ перейшла на позаочну форму студій. Після переїзду у 1945 році до Регенсбургу (Німеччина) відповила УТГІ попередню діяльність Академії. На протязі останніх 20 років обмежується УТГІ до науково-видавничої праці. Першим ректором Академії був проф. Іван Шовгенів; тепер цю функцію виконує д-р Атанас Фіголь. Окремі філії має Інститут у ЗСА ТА Канаді.

Успішну й активну високошкільну діяльність провадив в ЧСР Український Високий Педагогічний Інститут. Святочне відкриття Інституту відбулося 7.7.1923 року. Першим директором школи був проф. М. Білецький; останнім проф. В. Сімович. Інститут діяв лише до 1933 року.

Коротко існували в Німеччині зорганізовані після закінчення Другої світової війни: 1) Богословська Академія Української Автокефальної Православної Церкви (Мюнхен, від осені 1946 до 1949 року; ректорами були проф. М. Новаків і після нього проф. Г. Ващенко). 2) Українська Економічна Висока Школа (Мюнхен, від 5. 11. 1945 до 1951 року; ректорами були проф. Б. Мартос, згодом М. Косенко). 3) Українська Католицька Духовна Семінарія (діяла від березня 1946 до квітня 1948 року в Гіршбергі, біля Вайльгайму, Баварія), пізніше до 1951 р. у Кулембургу в Голляндії. 4) Інститут Живих Мов (Авгсбург, від серпня 1946 до початку 1948 року).

Після 17-літньої каторги у тюрмах та концентраційних таборах Москвії прибув на Захід 9. 2. 1963 р. Митрополит Української Католицької Церкви Йосиф Сліпий. Ще того ж року його іменовано Верховним Архієпископом, а у 1975 р. кардиналом. Згодом він став Патріярхом, хоч ватиканські проросійські кола не допустили до офіційного визнання української патріархії. Патріярх розвинув у скрому часі широку й моногранну архіпастирську діяльність, у якій поважне місце займала шкільна та освітня політика. 25. 11. 1963 р. з ініціативи Патріярха засновано у Римі Український Католицький Університет ім. св. Клемента, який діє досі у власному величавому будинку, біля собору св. Софії.

Учні Українського Інтернату у Блаженнішого Патріярха Йосифа у Римі 1971 р.

Учительська конференція організована ЦПУЕН у приміщеннях Інтернату у Пасінгу

*Після відвідин Римських українських шкіл і церковних центрів
відпочинок біля Фонтані ді Треві*

Група учнів у Пасінгу

НОВІ ФОРМИ УКРАЇНСЬКОГО ШКІЛЬНИЦТВА ПІСЛЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ ТАБОРІВ „ДП”

На початку п'ятдесятих років стало ясно, що українська громада в Німеччині через переселення до інших країн та континентів буде змушені докорінно змінити своє суспільне організоване життя, яке в таборах ДП (переміщених осіб) не було аж ніяк стабільним. Спочатку тисячі виїздили добровільно, або під примусом до своїх батьківщин, відтак зголосувалися на переселення до всіх можливих країн вільного світу. За офіційною статистикою Злученого Українсько-Американського Допомогового Комітету у 1948 році виїхали з Німеччини до 17 різних країн 40.890 українців. Із зменшенням числа втікачів зменшувалося число таборів, ліквідувалися діючі в них установи і також школи. Так що на початку 50-тих років залишилися в Німеччині лише УВУ, УТГІ та гімназія в Людвігсфельді. Народні школи не могли дальше працювати і вся увага зосередилася тоді на доповнюючих рідних школах, які провадили навчання один, часами два рази на тиждень, звичайно в суботу, (тому ті школи назавано суботніми школами). Щодо програми навчання вони обмежувалися до передання школлярами знання рідної мови у слові і письмі та дещо з історії, географії і дуже мало з культури та літератури.

Умови праці суботніх шкіл були і залишилися до сьогодні надзвичайно тяжкими. Не було відповідних приміщень для навчання, не було підручників та шкільного приладдя, не було вистачальної кількості учителів, не було програм, не було грошей для оплатення учителів та мінімальних видатків. Учителі працювали довгі роки без жодної винагороди, займаючися при тому дуже часто і адміністрацією, бо не всюди батьківські комітети, чи шкільні ради були спроможні або охочі цим займатися.

І все ж таки школи діяли і допомогли тисячам української дітвори здобути основні знання українознавства, одержати відповідь на те, хто вони та якою є їхня рідна мова, їхня Батьківщина. Переходячи на нову систему доповнюючих шкіл, українська організована спільнота не занехала змагання за середні школи. Щоб вдергати єдину ще гімназію у Мюнхен-Людвігсфельді гурт педагогів зайніціював створення Товариства „Рідна Школа”. До тимчасового організаційного комітету належали: проф. Гнат Мартинець (голова), проф. Михайло Проць (секретар), інж. Іван Шабельський, радн. Михайло Керницький, проф.

Михайло Пестрак та проф. Микола Самойлович (члени). Загальні Збори відбулися 19 листопада 1954 року, але тодішня управа ЦПУЕН (голова М. Дорожинський) та Директор ЗУАДК (В. Галан) поставилися із застереженням до ініціативи, конечні й корисні задуми не були здійснені. В лютому 1955 року Товариство „Рідна Школа” розв’язано.

Майже рівночасно із намаганням вдергати гімназію у Мюнхені розпочалися заходи створити для української молоді з усіх країн Європи аграрну середню школу з осідком у Франції, а також паралельні українські кляси у німецькій гімназії у Ксантен.

Середню аграрну школу, що згодом перетворилася у Малу Семінарію, зорганізувала Українська Католицька Церква 1952 року в Люрі (біля Орлеану, Франція). Там вона діяла до 16. 12. 1956 року, її перевезено до Кастельгандольфо (Італія) 14. 10. 1959 року, а відтак до Риму. Сьогодні вона відома під назвою Українська Папська Мала Семінарія, що навчає за програмою європейського класичного ліцею. Навчання триває шість років і закінчується іспитом зрілості. Семінарія приймає лише хлопців, які прибувають з усіх країн Європи, а також і з-поза океанів.

Паралельні українські кляси в Ксантені (містечко біля голландської границі) організували отці Петерс та Іванців у вересні 1957 року. Всіх учнів нараховувалося 28. Вони навчалися у двох групах. На жаль, з господарських причин у 1960 році гуртожиток і кляси розв’язано. 21 учнів, українців католиків, перевезено до німецької гімназії в Кенігштайні. Інші залишилися в німецьких клясах або покинули школу.

Суботніми школами в Німеччині опікувалось в основному Центральне Представництво Української Еміграції у Німеччині через Головну Управу, або Місцеві чи Крайові Представництва. Розпорощення українців по всій території Західної Німеччини утруднювали організацію і вдергання шкіл і тому їх було не багато. Бракувало майже всюди фахових учителів, як також матеріальних засобів. У громадах, де існували Делегатури Об’єднання Українських Жінок, ці потреби погалогджувало організоване жіноцтво. За їхньою ініціативою наладжано було для дітей додаткове харчування, що його називали „доживою”. ОУЖ забезпечували школярів підручниками та шкільним прильяддям. Від шістдесятих років прийшов українській спільноті з допомогою німецький уряд, даючи систематично фінансову підтримку також для суботніх шкіл. У деякі роки суботніх шкіл нараховувалося в Німеччині понад 20; тепер є їх 5. У головній Управі ЦПУЕН діє шкільний референт, який втримує контакти з усіма школами, а також зі шкільною Референтурою КОУГЦУ та Світовою Координаційно-Виховною Радою (СКВОР).

ШКІЛЬНА РАДА ЦПУЕН — ІНІЦІЯТОР ТОВАРИСТВА „РІДНА ШКОЛА” В НІМЕЧЧИНІ

Ліквідація цілоденних народніх шкіл у таборах та оселях, і перетворення їх на суботні школи та садочки змінили також систему шкільної адміністрації. На місце культурно-освітньої референтури ЦПУЕН прийшли місцеві представництва Української Еміграції в Німеччині та чимраз частіше делегатури Об'єднання Українських Жінок. Щойно у 1961 році, за головування мгра Ярослава Бенцаля, створено при ЦПУЕН Шкільну Раду під керівництвом проф. Степана Шаха.

У 1965 році у склад Ради входили: проф. Степан Шах, проф. Гнат Мартинець, д-р Григорій Васькович, Іrena Яримович, д-р Микола Філь, Проф. Степан Бобеляк, Іван Керестіль, мгр Володимир Леник. Головна Управа ЦПУЕН, затвердивши на своєму засіданні 5-го листопада 1965 року цей оновлений склад Шкільної Ради, передала їй також справу створення Української Гімназії. Рада в свою чергу покликала окрему комісію, запрошуючи до неї (крім голови і секретаря Шкільної Ради) проф. Ростислава Єндика, о. Палладія Дубицького, інж. Дем'яна Пеленського та о. Степана Дмитришина. Активним дорадником та ентузіастом створення української середньої школи став від самих початків також німецький суспільний діяч д-р Йоганнес Маврер, якого пізніше відзначено за його заслуги почесним членством „Рідної Школи”.

Вже на перших нарадах новоствореної Комісії стверджено, що для здійснення ідеї відновлення чи зорганізування Української Гімназії не вистачатиме в той час ані матеріальних засобів, ані людських сил. Учнів було замало, учителів, які віповідали б вимогам німецьких державних приписів, не знайдено. А без признання права прилюдності, не можна братися за відкриття школи. З цих причин постала концепція — збирати гімназійних учнів до Мюнхену, записати їх до державних шкіл і примістивши їх в українському гуртожитку, зорганізувати для них навчання рідної мови та всіх інших предметів українознавства. В той спосіб наші учні могли б, закінчуючи німецьку гімназію і рідну школу, здобути подвійну матуру: німецьку і українську.

Тому, що це не був би сам гуртожиток, але й рідна школа, вирішено назвати його Українським Інтернатом. Дальше у висліді численних нарад та засідань Комісії вирішено, що для заснування і вдержання Українського Інтернату конечним є створити окреме Товариство, членами якого стали б Українські Церкви та центральні установи, а це да-

ло б Товариству широку і стійку базу. Винісши це рішення, Комісія повела акцію рівночасно у кількох напрямках:

1. започатковано розмови з Церквами та всіми Центральними Установами;
2. опрацьовано проект статуту;
3. нав'язано контакти з діючими шкільними товариствами мадярів, литовців і лотишів, щоб скористати з їхнього досвіду;
4. проведено облік шкільної дітвори та учителів.

Організаційна підготовка завершилася основуючими зборами Т-ва „Рідна Школа” 2. 3. 1966 року. Вони відбулися в приміщеннях Дому Зустрічі „Haus der Begegnung“ при Равхштрассе, недалеко Дому Української Науки в дільниці Мюнхену Богенгавзен. Шкільну Раду ЦПУЕН заступали на Зборах голова проф. Степан Шах та секретар мгр Володимир Леник, що був рівночасно генеральним секретарем Головної Управи ЦПУЕН. Головну Управу ЦПУЕН репрезентували мгр Антін Мельник і ред. Роман Дебрицький. Від Дому Науки у Зборах брав участь інж. Дем'ян Пеленський, від Української Католицької Церкви о. канцлер Степан Дмитришин, від Української Автокефальної Православної Церкви архиєпископ (тоді отець) Анатолій Дублянський і отець архипротопресвітер Палладій Дубицький, від Українського Вільного Університету — мгр Мирослав Антохій, від Українського Технічно-Господарського Інституту проф. Ростислав Єндик, від Наукового Т-ва ім. Шевченка — д-р Іван Ковальський, від Українського Християнського Руху — проф. Гнат Мартинець, від Об'єднання Українських Жінок — пані Микулович. Від Баварського Міністерства праці, як гості, взяли участь д-р Йоганнес Маврер та Ольга Ельснер.

Збори схвалили статут новоствореного Товариства та обрали Управу і Контрольну Комісію в складі:

проф. Степан Шах — голова; проф. Григорій Васькович — заступник голови; мгр Володимир Леник — секретар; о. архипротопресвітер Палладій Дубицький — фінансовий референт; мгр Мирослав Антохій — член; мгр Антін Мельник — голова Контрольної Комісії; проф. Юрій Бойко, проф. Ростислав Єндик, інж. Дем'ян Пеленський, д-р Атанас Фіґоль — члени Контрольної Комісії.

За прийнятым Зборами статутом, завданням „Рідної Школи” було:

- а) дбати про шкільну освіту, виховання і матеріальну підтримку українських учнів та учениць;
- б) засновувати і вдержувати школи й інтернати;
- в) плекати українську культуру, звертаючи особливу увагу на українську мову, літературу, історію, знання про Батьківщину, звичаї і український обряд;

Перша Управа Т-ва „Рідна Школа” і голови Управи

*Проф. д-р Григорій Василькович,
містоголова і від 1972 р. до 1985
року голова Товариства „РШ”.*

*mgr Володимир Ленінк
секретар*

*о. архипротопресвітер
Павліадій Дубницький, член
Управи, відтак містоголова*

*проф. д-р Степан Шах,
голова від 1966 до 1972 р.*

*Ірина Спіх,
голова від 1985 до 1988 р.;*

*mgr Мирослав Антохік,
член Управи*

*Андрій Куцан,
голова від 1988 р. досі*

г) плекати і підтримувати контакти і співпрацю української молоді обидвох християнських віровизнань, католицького і православного в екуменічному дусі;

г) плекати і підтримувати співпрацю між українською молоддю і молоддю всякої національності, а зокрема німецької.

Товариство виконуючи свої завдання даватиме духовну і матеріальну підтримку українській молоді та виховуватиме її в християнському та європейському дусі. Товариство служитиме безпосередньо і виключно корисним для суспільства цілям. Товариство не стремітиме до придбання яких-небудь зисків і не виплачуватиме членам жодних відкритих чи закритих девіденд. Кожний зиск Товариство можна видати лише на цілі приписані статутом. Структура Товариства має бути проста і проглядна. Крім членів-основників не передбачувано масового прийняття членства; Товариство має задержати характер професійний. Добір кандидатів на членів має робити Управа Т-ва, і після позитивної оцінки пропонувати їх Загальним Зборам на прийняття. Практичний вислід був такий, що кожного року Збори приймали нових членів, але не більше як 2-4 педагогів, суспільних діячів, або випробованих симпатиків Інтернату, які довголітньою працею заслужилися перед Товариством. Виїмком були лише Загальні Збори 29. 6. 1985, на яких прийнято 22 нових членів здебільшого батьків садочкових дітей. Статут передбачив також два інші роди членства: члени-добродії та почесні члени.

На протязі всього часу свого існування Т-во „Рідна Школа” прийняло 73 членів (крім 11 членів-основників). Членами основниками були:

Аpostольська Екзархія для українців католиків візантійського обряду у Німеччині

Церковне Правління Української Автокефальної Православної Церкви у Німеччині

Центральне Представництво Української Еміграції в Німеччині

Товариство Сприяння Українській Науці

Об'єднання Українських Жінок у Німеччині

Європейська Секція Наукового Товариства ім. Шевченка

Український Вільний Університет

Український Технічно-Господарський Інститут

Союз Українських Студентів

Український Християнський Рух

Українська Медично-Харитативна Служба

Дальше були прийняті такі члени на основуючих Загальних Зборах 2. 3. 1966 р:

проф. Степан Шах (помер 20.9.1978)

д-р Григорій Васькович

мгр Володимир Леник
о. архипротопресвітер Палладій Дубицький
мгр Мирослав Антохій

на 2. Загальних Зборах 23. 3. 1967:

Орися Яримович
д-р Мирон Коновалець († 14. 10. 1980)
Проф. Володимир Максимович

на 3. Загальних Зборах 22. 3. 1968:

мгр Євген Рен

на 4. Загальних Зборах 26. 4. 1969:

інж. Роман Домбровський
архиєпископ Володимир Дідович
Володимир Забавський
мгр Богдан Шарко

на 5. Загальних Зборах 22. 3. 1970:

Крайова Управа Спілки Української Молоді

на 6. Загальних Зборах 20. 3. 1971:

проф. д-р Ярослав Гинелевич († 14. 10. 1980)
Марія Гарабач

на 7. Загальних Зборах 20. 3. 1972:

дипл. інж. Юрій Ковальчук
Роман Дебрицький
Іван Бобин
інж. Володимир Фірак (скреслений 3.36. 24. 6. 1978)

на 8. Загальних Зборах 24. 3. 1973:

Союз Українців у Великобританії
Іван Холявка

на 9. Загальних Зборах 25. 3. 1974:

проф. д-р Володимир Янів
Ірина Спех
Ірина Шах († у квітні 1978)
Європейське Представництво З'єднаного Українсько-Американського Допомогового Комітету

на 10. Загальних Зборах 12. 4. 1975:

мгр Антін Мельник

Володимир Панчук
д-р Павло Кашинський († в січні 1980)

На 11. Загальних Зборах 8. 5. 1976:

Осипа Демчук
Іван Керестіль

На 12. Загальних Зборах 16. 7. 1977:

інж. Василь Олеськів, Лондон

На 13. Загальних Зборах 24. 6. 1978:

Наталка Куцан († 13. 1. 1985)
Григорій Козій

На 14. Загальних Зборах 12. 5. 1979:

о. крилошанин Степан Дмитришин († 21. 8. 1983)

На 15. Загальних Зборах 4. 7. 1980:

Люба Щюрак
д-р Олекса Віntonяк

На 16. Загальних Зборах 10. 4. 1981:

Сестра Служебниця Касіяна
о. Мирон Мольчко
Петро Мозолюк

На 17. Загальних Зборах 10. 7. 1982:

Василь Сушко

На 18. Загальних Зборах 16. 6. 1983:

Марійка Ковалишин

На 19. Загальних Зборах 25. 8. 1984:

о. мітрат Василь Турковид	Ірина Бобин-Ковальчук
Андрій Куцан	Рома Задарко
інж. Марко Заяць	Зірка Мацюк
мгр Маруся Заяць	дипл. екон. Микола Франкевич
Зенон Боднар	Юрко Щюрак
Марія Боднар	Данило Кушлик
Святослав Бобин	Наталка Романець
Лілля Берндель	Юрко Романець
Віра Матичак	Микола Дубицький
Богдан Бобин	Маруся Дубицька

На 20. Загальних Зборах 22. 11. 1986:

Степан Спех, мол.

На 23. Загальних Зборах 23. 4. 1988:

проф. д-р Богдан Іюцюра
о. діякон Святослав Пікульський
Маряна Ситник
Степан Костюк

На 24. Загальних Зборах 10. 6. 1989:

Міля Франкевич
Петро Матичак
Орест Дебрицький
Рузя Савчук

В міжчасі 7 членів померло і один вибув. На сьогодні є 75 членів.

Почесним членством Т-ва „Рідна Школа” були наділені:

На 7. Загальних Зборах 20. 5. 1972:

проф. Степан Шах († 20. 9. 1978)
д-р Мирон Коновалець († 14. 10. 1980)
Союз Українців у Великобританії
Кардинал Кир Йосиф Сліпий († 7. 9. 1984)
д-р Михайло Дем’янів
інж. Роман Домбровський
д-р Йоганнес Маврер († 4. 5. 1985)

На 13. Загальних Зборах 24. 6. 1978:

д-р Зенон Русин († 16. 3. 1979)

На 18. Загальних Зборах 16. 6. 1983:

проф. д-р Володимир Янів
мгр Євген Рен

На 19. Загальних Зборах 25. 8. 1984:

Владика Архиєпископ Володимир Дідович († 20. 1. 1990)

На 20-их Загальних Зборах 29. 6. 1985:

проф. д-р Григорій Васькович

На 21. Загальних Зборах 22. 11. 1986:

о. архипротопресвітер Палладій Дубицький

На 22. Загальних Зборах 3. 10. 1987:

мгр Володимир Леник

Члени „Рідної Школи” є основною базою Товариства. Вони обирають раз на два роки Управу, яка приймає на працю директора Інтернату та ввесь педагогічний і технічний персонал.

Від заснування Т-ва, аж до 1985 року включно, Управа складалася з п'ятьох членів. 20-ті Загальні Збори 29. 6. 1985, вирішили збільшити її до семи. Від основуючих зборів до 20. 5. 1972 року до Управи входили: проф. Степан Шах — голова, проф. д-р Григорій Васькович — заступник голови, мгр Володимир Леник — секретар, о. архипротопресвітер Палладій Дубицький — фінансовий референт, мгр Мирослав Антохій — член. Сьомі Загальні Збори 20. 5. 1972 змінили частинно склад Управи: проф. Шах, задля високого віку не зміг більше очолювати Т-во і став почесним головою. На його місце обрано дотеперішнього заступника — проф. д-ра Григорія Васьковича. Новим заступником став дотеперішній фінансовий референт о. архипротопресвітер Палладій Дубицький, а фінанси перебрав мгр (пізніше архиєпископ) Володимир Дідович (працював в Управі від 20. 5. 1972 до 25. 8. 1984). Новим членом Управи став на тих Зборах інж. Роман Домбровський (був в Управі до 25. 5. 1974). Секретарем залишився дальнє мгр Володимир Леник і виконував постійно цю функцію аж до 1987 року, а в 1988 році став заступником голови. Проф. д-р Григорій Васькович очолював Управу „Рідної Школи” до 29. 6. 1985 року. 20 років належав до Управи о. архипротопресвітер Палладій Дубицький, спершу як фінансовий референт (до 20. 5. 1972), а відтак як заступник голови. Короткий час входили в Управу Іван Керестіль, як вільний член (від 25. 8. 1984 до 29. 6. 1985), Володимир Панчук, як член, відтак як фінансовий референт (від 25. 5. 1974 до 29. 6. 1985) і до 1988 знову як вільний член, мгр Ірина Спех як голова (від 29. 6. 1985 до 28. 4. 1988) і дальнє як секретар досі, Андрій Куцан, як фінансовий референт (від 29. 6. 1985 до 28. 4. 1988 р.) а після того, досі як голова, інж. Марко Заяць, як вільний член (від 29. 6. 1985 до 22. 11. 1986), Петро Мозолюк як вільний член (від 29. 6. 1985), відтак як заступник голови до 23. 4. 1988 р.

Теперішній склад Управи, обраний на 23-их Загальних Зборах 28. 4. 1988 року виглядає так: Андрій Куцан — голова, мгр Володимир Леник — заступник голови, Ірина Спех — секретар, дипл. екон. Микола Франкевич — фінансовий референт (від 22. 11. 1986), Люба Цюрак (від 22. 11. 1986), Марійка Ковалишин (від 3. 10. 1987), Віра Матичак (від 22. 11. 1986) — члени. До Контрольної Комісії входили по черзі: мгр Антін Мельник, д-р Мирон Коновалець, проф. д-р Ростислав Єндик, доцент д-р Олекса Віntonяк, Марія Гарабач, ред. Роман Дебрицький, проф. д-р Зеновій Соколюк, Оля Штайнер, мгр Мирослав Антохій, інж. Марко Заяць, дипл. екон. Микола Франкевич, Юрко Цюрак, проф. д-р Володимир Янів, проф. Володимир Максимович.

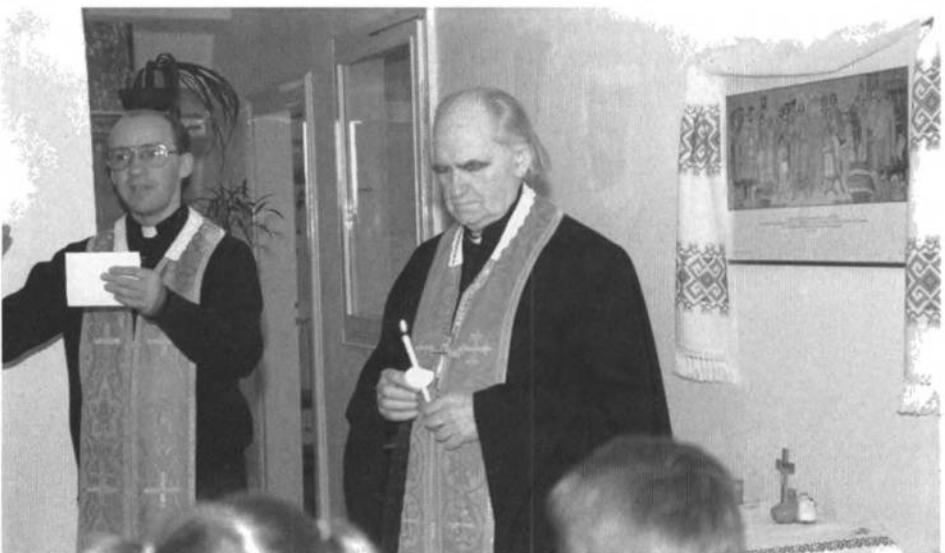
Перший голова Т-ва „Рідна Школа” проф. С. Шах відкриває Інтернат. Біля нього заступниця директора Віра Лавриненко (тепер Гайдамаха).

Зправа до ліва: проф. Володимир Максимович, перший директор Українського Інтернату, мгр Володимир Леник секретар Управи та директор Інтернату від 1971 до 1987 р., Віра Лавриненко-Гайдамаха, заступниця директора, гость з Лондону — співак Володимир Луців

Блаженніший митрополит УАПЦ Мстислав між учнями та виховниками Інтернату. Біля проф. Максимовича стоїть виховник мгр. Йосиф Рожка.

Архипротопресвітер Палладій Дубицький, співорганізатор Т-ва й Інтернату, довголітній член Управи та містоголова, при посвяченю образу хрещення України з душпастирем Мюнхену о. Мироном Мольчком

ПЕРШІ КРОКИ УКРАЇНСЬКОГО ІНТЕРНАТУ

Заснування Товариства „Рідна Школа” в Німеччині, визначення й на-
креслення програми і напрямних дій, та проголошення в пресі комуніка-
ту, не давали ще запоруки, що Український Інтернат буде відкритий
і вдержаній. Для цього потрібно було роздобути матеріальні засоби,
завербувати учнів, знайти ідеалістів для виховної та учительської праці,
підшукати і винаймати відповідне приміщення, знайти ширшу під-
тримку в українській спільноті та у німецьких урядових і шкільних
властей. Обрана на основуючих Зборах Управа Товариства приступила
зразу до розв’язання тих всіх проблем. Найперше треба було поборю-
вати скептицизм і брак віри у власні сили, що зустрічалися навіть
у деяких членів Товариства. Пожертви церков, організацій та окремих
осіб забезпечили в перших тижнях та місяцях організаційних заходів
лише мінімальний бюджет.

Та незабаром прийшли кращі вісті. Міські німецькі власті запевнили
прийняття на безоплатне навчання наших дітей у їхніх школах. Гімназій-
ний професор Володимир Максимович, з довголітнім досвідом педагогічної
праці в Україні, Польщі та Німеччині, погодився стати директором та учителем Інтернату, а українські родини з різних міст і сіл
Німеччини вписали своїх дітей до 1-ої і 2-ої клас гімназії. У запалі
визначено 1-го вересня 1966 р. днем відкриття Інтернату і залишилося
тільки знайти місце для нього. І тут виникла затримка помимо наполег-
ливих пошуків у Мюнхені та околицях — цим занималися в основному
голова і секретар Управи — до початку шкільного року 1966/67, не
вдалося знайти відповідного приміщення для зголосивших 32 учениць
і учнів. Прийшлося відсунути відкриття Інтернату на один рік, до 3-го
вересня 1967 року. До того часу винайдено приміщення для дівчат
в будинку німецького ордену „Englische Fräulein“ при Плянегерштрассе,
а для хлопців у німецькому католицькому гуртожитку ремісничої
молоді, яким завідувало Товариство „Lehrlingsschutz“ при Авенаріус-
штрассе. Обидва будинки знаходилися у дільниці Мюнхену-Пасінг, у су-
сідстві Високої Педагогічної Школи і були недалеко від себе віддалені.

Наставителем Інтернату призначено проф. Володимира Максимовича. Він був рівночасно префектом* хлоп’ячого відділу; префектом діво-

* У гуртожитку німецької ремісничої молоді, де був приміщений Інтернат у перших роках свого існування, заряд складався з „керівництва гуртожитку“ та „префектів“ (його помічників). Управа „Рідної Школи“ перебрала цю термінологію і назвала проф. Максимовича „префектом“ а керівників обох відділів — хлоп’ячого і дівочого — настоятелями.

чого відділу стала студентка Високої Педагогічної Школи Ірина Драчинська (тепер замужня Обермаєр). Учні і учениці ходили до німецьких гімназій у Пасінгу та Грефельфінгу. Лекції українознавства відбувалися у хлоп'ячому гуртожитку. Першими учнями-піонерами Інтернату були:

Бобин Ірина — Ганновер
Діброва Раїса — Штуттгарт
Фішер-Чекорська-Орлов
Ліда — Бонн
Кіт Марія — Оsnабрюк
Козій Орися — Глядбек
Кушлик Мирослава — Ессен
Кушлик Ірина — Ессен
Марущак Ірина — Дюссельдорф

Бородай Мирослав — Ліон,
Франція
Фарима Богдан — Ляндсгут
Капітанчик Петро — Ессен
Колач Іван — Гамбург
Магдич Петро — Ляндштуль
Пуравець Фрідер — Кайзерслявтерн
Павлич Степан — Гамбург
Васькович Юрій — Мюнхен

Не всі з них виправдали надії батьків і організаторів Інтернату. В деяких життєві шляхи розійшлися. Але з ними розпочато будову нової української інституції, яка своєю вже понад 20-літньою діяльністю вповні себе оправдала.

Управа „Рідної Школи” була свідома великих труднощів, які мусіла побороти, відкриваючи Український Інтернат. До калькульованих прийшли ще непередбачені. В той час, як і сьогодні, Баварія вимагає від кандидатів до гімназії високих оцінок у свідоцтві народної школи (не менше 2,5), або складення вступних іспитів, що їх називають „пробним навчанням”. Не всі зголошенні наші учні могли ті іспити з успіхом здати. Вирішальним був не тільки рівень знання. Гімназії у Мюнхені були переповнені і для місцевих дітей бракувало місць. Чому ж принимати дітей з баварської провінції, або інших складових країв Німеччини?

Щоб не висилати прибувших до Мюнхену дітей назад додому, прийшлося вписувати їх до народної школи і щойно на черговий рік зголосувати до гімназії вже як мешканців Мюнхену.

В перших роках існування Інтернату, між зголошеними дітьми були також учні середніх фахових, або реальних шкіл**. Управа рішила прий-

Згодом це виявилося не практичним, бо не відповідало характерові установи і назви змінено: на чолі Інтернату стоїть директор, а його помічники мають властиву назву — виховник. Директор дістав тоді також заступника (заступницю) директора.

** В Баварії є трьохступнева система шкіл: народня школа — основна 1-4 класи та головна — 4-9 класи; реальна школа 7-10 класи та гімназія від 5-13 класи. 9 клас народної школи мусить закінчити кожна дитина. На власне бажання можуть батьки записати дитину після 4-ої або 5-ої класи до гімназії; після 6-тої або 7-ої класи — до

няти їх до Інтернату, як також залишити тих, що не могли дати собі ради в гімназіях і знаходити для них відповідні середні, чи навіть народні школи. Так життя подиктувало поширення програми дії Т-ва „Рідна Школа” і його Інтернату на учнів різних шкіл, хоч за первісним пляном йшлося тільки про охоплення гімназійної молоді. Інтернат зайнявся виховуванням і навчанням всіх учнів, а дещо пізніше і дітей з передшкілля, щоденного садочки та ясел.

До непередбачених труднощів треба з врахувати також вплив німецького середовища у винаймлюваних гуртожитках. У гуртожитку для хлопців жили молоді челядники різних ремісничих фахів, які хоч були в науці, одержували малу зарплату. Їхня настанова до загальноосвітніх шкіл була переважно негативна. Вони не розуміли чому наші діти вивчають якусь „мертву мову”, ходять щонеділі до української церкви, підпорядковуються „дивним розпорядженням учителів і виховників”. У перших двох роках дівчата, живучи в монастирському будинку, не мали великого контакту з гуртожитком челядників. Але від вересня 1969 року, за настоятельства Віри Лавриненко-Гайдамахи, довелося перенести на Авенаріюсштрассе також дівочий відділ, бо в монастирському будинку не було місця для новоприбулих дівчат. Тим самим цей негативний вплив поширився і на дівчат. Поборювати цей вплив вимагало великих зусиль і часу.

Непередбаченими труднощами були програми навчання, брак шкільних підручників, нерівне знання вихованців. Український Інтернат не міг користатися жодним досвідом, бо подібної своєрідної шкільної установи скоріше не було ані в Краю, ані в діаспорі. Треба було самостійно розробляти пляни, програми і структуру Інтернату. Управа Т-ва вирішила, (5. 9.1969) застосувати програми навчання, прийняті Шкільною Радою ЦПУЕН, але вони стосувалися суботніх шкіл, а навчання в Інтернаті було щоденне. Також підручники, якими користувалися суботні школи, не були вистачальними для потреб Інтернату. Доводилось нашим учителям виготовляти скрипти для кожної лекції, або обмежуватися до записок і диктантів. З огляду на нерівне знання української мови й інших предметів українознавства, у перших двох роках не творено шкільних класів а лише навчальні групи. Щойно від 1969/70 шкільного року запроваджено класи від першої до шостої включно. Це був рік об'єднання обох відділів — хлоп'ячого та дівочого — в одному будинку при Авенаріюсштрассе.

реальної школи. Закінчення гімназії матурою (іспит зрілости) дає право студіювати в Університеті; закінчення реальної школи малою матурою — уможливлює перехід до вищої фахової школи. Для особливо здібних учнів існує тепер можливість перейти з малою матурою до 11-ої класи гімназії.

*Голова Т-ва проф. С. Шах, фінансовий референт о. Палладій та директор
mgr В. Леник вітають владик кир Платона Корнеляка, екзарха для
українців католиків та єпископа УАПЦ Ореста Іванчука*

Акт посвячення власного будинку Інтернату Владиками та священством

ПРИДБАННЯ ВЛАСНОГО БУДИНКУ І ПЕРЕНЕСЕННЯ ІНТЕРНАТУ

Перебування Інтернату в приміщенні, яке було під німецьким зарядженням, мало багато негативних сторінок. Кошти винайму були високі; треба було платити за кожного учня і виховника. Не було впливу на кухню та інші господарські і адміністративні порядки. В будинку панувала німецька мова і німецькі звичаї. Всі члени Інтернату були зобов'язані підпорядковуватися німецьким правильникам і керівництву гуртожитку. Тому зрозуміло, що від самого початку Управа заходилася знайти відповідний дім, який можна б було винаймити на довший час, або купити на власність. Справу дискутовано не лише на засіданнях Управи Т-ва, але також на Загальних Зборах.

Збори 26. 4. 1969 р. вирішили створити окрему Будівельну Комісію під головуванням мгра Володимира Леника, в складі: інж. Роман Домбровський, мгр Володимир Дідович (пізніше архиєпископ), проф. д-р Зеновій Соколюк, дипл. інж. Юрій Ковальчук (Ганновер), Іван Бобин (Ганновер), Данило Кушлик (Ессен), Володимир Костик (Мангайм), ред. Роман Дебрицький, інж. Ігор Мисько, проф. Володимир Максимович, інж. Володимир Фірак. Комісія в повному складі 12-ти членів почала зразу після Зборів інтенсивно працювати. Виготовлено збіркові квитарі (друкувала безплатно друкарня „Логос” за директорства Григорія Наняка), запечатковано широку інформаційну акцію. Та, на жаль, громада в той час не мала великого довір’я у свої сили. Треба відмітити, що першим жертводавцем на будинок був проф. Ярослав Рудницький з Канади. За його прикладом пішло згодом ще декількох осіб, але ширшого відгуку не було. За два роки зібрано лише 784 нім. марок. А все ж таки, коли почалися конкретні переговори закупу будинку, та ж сама громада на протязі 2 місяців спромоглася скласти 100.000 нім. марок.

2-го березня 1971 року відвідала наш Інтернат пані Міхаель, урядниця з Федерального Міністерства Внутрішніх Справ, (референта д-ра Вольфрама), до завдань якої належала підтримка культурного життя чужинців. Вона цікавилася всіми проявами праці Інтернату і погоджувалася з нашою думкою, що для забезпечення майбутності цієї, також і в її переконанню, корисної інституції, є необхідним придбати власне приміщення. На прощання пані Міхаель приобіцяла, що коли ми до 12 грудня того року (1971) закупимо власний будинок, або площу для будови Інтернату, то одержимо на це допомогу від міністерства у висоті

100 тисяч нім. марок. Цю обіцянку підтвердив д-р Вольфрум у вересні 1971 р. окремим письмом.

Пошуки відповідного об'єкту посилилися після того вдесятеро. Голова і секретар Управи оглянули десятки будинків у Мюнхені й околиці, беручи до уваги навіть такі місцевості як Ляндсгут, Фрайзінг, Туцінг, Гавтінг, Штарнберг, що були віддалені від Мюнхену багато кілометрів. Вкінці увага зосередилася на двох об'єктах: колишній готель над Штарнбергським Озером та велика будівля (помешкання і бюро фабриканта) на Швабінгу, при Ізаррінг 11. 25-го жовтня 1971 року відбулося спільне засідання Управи „Рідної Школи” та Будівельної Комісії на якому рішено: приступити до купна будинку при Ізаррінг, підписати договір та почати збирати потрібні на завдаток 300 тисяч нім. марок. Договір підписано на дуже вигідних умовах з фірмою „Зюддойче Террен О. Шрам” 14. 11. 1971 р. Продавець зобов'язався продати будинок за суму 850.000 нім. марок. З того треба було до 2-ох місяців заплатити 300 тисяч, а якщо б Управа не змогла до визначеного речення — 14 січня 1972 року — гроші роздобути, то договір розв'язується без жодних втрат для „Рідної Школи”. Продавець зі свого боку договору не міг зірвати.

Цей останній вияв непевності, що помимо всіх заходів може плян закупу не вдатися, показався необоснованим. На самий Новий Рік — 14-го січня 1972 року — Управа Т-ва „Рідна Школа” передала фірмі Шрам 300 тисяч нім. марок, підписала другу частину контракту та перебрала будинок у свої руки.

За почесним столом в навчальній Інтернату: о. В. Соловій, проф. д-р Г. Васькович, д-р Й. Маврер, Владика Орест, Владика Платон, проф. С. Шах.

*Проф. Володимир Максимович,
перший директор Укр. Інтернату*

*Марійка Ковалішин, виховниця,
учителька від 1971 р. і відтак
заступниця директора*

*Висвячення в єпископи мгра Володимира Дідовича, довголітнього члена
Управи, фінансового референта*

Завершення цієї важливої, для дальнього існування Інтернату вирішальної акції осягнено лише завдяки глибокого ідеалізму всіх членів Управи Т-ва, як також Будівельної Комісії і допомоги від Патріярха Кир Йосифа Сліпого, Президії Ради Союзу Українців у Великобританії та численних громадян з усієї діаспори.

Управа Т-ва вислава після рішення купити будинок при Ізаррінг 11, своїх представників до Лондону, Риму, ЗСА та Канади. До Риму їздили інж. Роман Домбровський, мгр Володимир Леник та ред. Роман Дебрицький, до ЗСА та Канади — мгр Володимир Леник, а до Лондону проф. д-р Григорій Васькович. Вони знайшли всюди зрозуміння і схвалення ініціативи „Рідної Школи” та поважну матеріальну поміч на закуп будинку. Самі члени Управи Т-ва „Рідна Школа” не тільки вложили багато зусиль і праці але також започаткували збірку пожертв, виплачуючи кожний по одній тисячі нім. марок. До них долучилися члени Будівельної Комісії Роман Дебрицький, інж. Роман Домбровський та проф. д-р Зеновій Соколюк, а згодом й інші меценати: єпископ Кир Платон Корниляк, Юліян Костюк (Віденсь), В-во „Шлях Перемоги”, проф. Степан Бобеляк, д-р Роман Рогожинський, Всеvolod Огородник, Микола Фарима, Михайло Кавка, В. Меркало, МПУЕН Маннгайм, д-р Володимир Болюбаш (Торонто), дипл. інж. Юрій Ковальчук, п. Кульчицький, Надія Бенцаль, Дмитро Коваль, інж. Іван Кащуба, Марія Панейко, Левко Черлінка, Михайло Панчук, о. Степан Дмитришин, Іван Крупа, Наталка і Андрій Куцан, інж. Петро Пащник, Степан Ленкавський, Осипа Демчук, Богдан Титус, Осип Баран, Іван Бащуцький, дипл. екон. Микола Франкевич, д-р Богдан Сенишин, о. Петро Голинський, Володимир Макар (Торонто); по 2000 н.м.: Лев Вілич, УВУ, СУВІ; по 5000 н.м.: д-р Михайло Дем'янів, п. Вонс.

Треба згадати ще одну неприємну несподіванку при купні будинку. Коли вже підписано було першу частину договору, Управа одержала листа від Федерального Міністерства, що через зміну на пості міністра фінансів (ним став п. Шіллер) не можемо рахувати на запевнених сто тисяч н.м. інвестиційної допомоги. Прийшлося отже шукати для завдатку власних готівкових засобів. Але Міністерство дало після закуплення будинку за власні гроші, обіцяну допомогу з призначенням на випосадження його меблями, кухонним знаряддям, пральними машинами, шкільною обстановкою, тощо. Ця складна ситуація та її розв’язка вийшла на користь „Рідної Школи”, бо будинок був придбаний лише за власні гроші і не підлягав державній контролі.

ВИХОВНА І НАВЧАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ІНТЕРНАТУ

В наступному році Т-во „Рідна Школа” в Німеччині святкуватиме чвертьсторіччя своєї успішної діяльності. Український Інтернат ввійшов у 23 рік свого існування. За той довгий час наступили численні зміни і в суспільному житті української діаспори, і в житті українського народу на Батьківщині і в самому Інтернаті.

Змінялися Управи, змінялися виховники й учителі, змінялися методи й умови виховної праці. Але одне осталося незмінним: виховний ідеал і основна ціль, що їх поставили основоположники Товариства й Українського Інтернату: навчати і виховувати у національному і християнському дусі українську дітвору і молодь, дати їй повне знання рідної мови та всіх основних предметів українознавства і зашепти любов та пошану до своєї Церкви, народу, його традицій та культури.

Для цього, треба було зібрати як-найбільшу кількість школярів, в першу чергу гімназистів, в одне місце, дати їм можливість продовжувати чи започаткувати нормальнє навчання з ціллю здобути визнане свідоцтво зрілості (матуру), або диплом закінчення фахової школи. Цю передумову для виховної і навчальної праці Інтернату осягнуто. Хоч в першому році згуртовано заледве 10 учнів (рік започатковано з 16-ти, але на протязі року 6 відпали). В наступних роках кількість інтернатчиків швидко зростала, так що при переході з Пасінгу до власного будинку у Швабінгу (1972) їх було 39. Вони прибули з різних міст Німеччини, Бельгії, Франції. Частина були свідомі їхньої національної належності, частина була з мішаних подруж і не всі почували себе українцями. Були такі, що не знали української мови взагалі, або лише розуміли. Були такі, що соромилися перед німецьким довкіллям свого українського походження. Частина учнів була прислана батьками проти їхньої волі і вони шукали всіляких можливостей, щоб покинути Інтернат. Ім не хотілось вчитися не тільки в німецькій школі під пильною контролею виховників, але кожного дня ще й в українській. Це є головна причина, чому склад вихованців Інтернату був в перших роках пливкий.

Рівночасно, маючи учнів і вихованців, треба було мати і виховників, які повинні були переконати дітей у потребі знати рідну мову, знати рідний край їхніх батьків. Виховники, їх помічники та учителі, повинні були своїм прикладом вказувати правильний шлях в науці. Це найкраще могли зробити молоді, народжені на чужині педагоги і тому дирекція Інтернату та Управа „Рідної Школи” шукали і принимали на працю

передусім народжених на чужині молодих учителів і виховників. Знайти в той час кваліфікованих молодих педагогів було дуже тяжко. Прийшлося брати і таких, які не мали ще закінченої педагогічної освіти, або не були ще на учительській практиці. Треба було задовільнитися досвідом кандидатів з набутого у молодечих організаціях, головно у виховно-відпочинкових таборах.

Від усіх працівників Українського Інтернату вимагалося крім знання, ще й жертвенности й ідеалізму, бо винагорода за працю була невисока, а відповідальність і навантаження велики. Зрозуміло, що не кожний із прийнятих виховників був готовий при таких умовах працювати, тому і у виховному персоналі були через довгі роки зачасті зміни.

На протязі всього часу існування Українського Інтернату до виховного персоналу, (тут зараховано також садівничок, хоч їхня праця відрізняється від праці властивих виховників) входили:

1. проф. Максимович Володимир, настоятель і префект хлоп'ячого відділу, від 10. 2. 1967 до 1. 8. 1970 (від вересня 1969 з титулом директора Інтернату).
2. Драчинська Ірина, префект дівочого відділу від 3. 9. 67 до 30. 7. 68.
3. Д-р Злепко Дмитро (Нюрнберг), помічник-виховника від 26.2.68 до 1.2.69.
4. Лавриненко-Гайдамаха Віра (Бельгія), виховниця згодом заступниця директора, від 1.9.1968 до 31.12.1973.
5. Кушлик Стефанія (Ессен), помічниця виховниці від 10.9.1968 до 31.7.1969
6. Д-р Цяприна Богдан (ЗСА), помічник виховника від 1.2.1969 до 1.7.1969
7. Рожка Осип (Бельгія), виховник хлопців від 1.7.1969 до 31.3.1970.
8. Козій Григорій (Ессен), виховник від 1.4.1970 до 1.6.1971.
9. Бобин Богдан (Ганновер), помічник виховника, відтак виховник, від 1.4.1970 до 1.6.1972.
10. Панчук Володимир (Нюрнберг), помічник виховника від 1.6.1970 до 1.10.1972.
11. Мозолюк Петро (Амберг), помічник виховника від 1.6.1970 до 31.7.1973.
12. Мгр Леник Володимир, директор від 1.8.1970 до 1.10.1987.
13. Бородай Мирон (Франція), помічник виховника від 1.7.1970 до 30.7.1971.
14. Бобин Ірина (Ганновер), виховниця від 1.9.1970 до 31.12.1970.
15. ПаSTERNak Marusya (Франція), виховниця у 1970.
16. Лавриненко-Нірренгартен Любa (Бельгія), помічниця виховниці від 1.1.1971 до 1.6.1973, а потім від 15.1.1983 до 1.2.1983 садівничка.
17. Лавриненко-Панчук Катя (Бельгія), виховниця від 1.9.1971 до 31.3.1977.

21. Татарчук Оксана (Англія), садівничка від 1.4.1977 до 15.10.1977.
22. Кіцюк Оксана (ЗСА), садівничка від 15.9.1977 до серпня 1978.
23. Цюрак Стефанія, виховниця у 1977 році.
24. Зауер Ліда (Канада), виховниця від 1.9.1978 до 31.10.1979.
25. Драницька-Недза Оля (Австрія), садівничка від 1.9.1978 до 15.1.1985 (з перервою).
26. Карпа Стефанія (Бельгія), помічниця виховниці у 1978 р.
27. Марченко-Корбабич Оленка (Англія) практикантка і виховниця від 22.8.1978 до 15.1.1981, садівничка від 15.11.1985 досі.
28. Якубовська Дарка (Польща), садівничка у 1980 р.
29. Іванів Марія, садівничка у 1980 р.
30. Бабчук Марія (Англія), виховниця у 1981 р.
31. Хомин Марія (Польща), виховниця від 15.9.1981 до 31.7.1982.
32. Готюр Антін (Югославія), виховник від 1.8.1982 до серпня 1983.
33. Франкевич Міля (Бельгія), помічниця виховниці у 1973 р., заступниця садівнички у 1983 р.
34. Солодуха Дарка (Англія), виховниця від 1.8.1983 до 10.6.1984.
35. Фішбейн Людмила (Україна), садівничка у 1983 р.
36. Матичак Віра (Бельгія), заступниця садівнички у 1983 р.
37. Галабурда Оля (Бельгія), виховниця від 4.6.1984 до 17.11.1985.
38. Задарко Рома (Новий Ульм), помічниця садівнички від 1.7.1984 до 31.12.1984.
39. Коваль-Мацюк Зірка (Бельгія), помічниця виховниці у 1985 р.
40. Гнат Люба (Польща), заступниця садівнички у 1985 р.
41. Ситник Маріяна (Англія), садівничка у 1987 р.
43. Луців Оксана (Англія), виховниця від 15.9.1987 до 31.12.1988.
44. Савчук Рузя (Аргентіна), виховниця від 1.1.1989 досі.
45. Луцан Наталка (Польща), садівничка від 15.5.1989 досі.

Завдання виховників перших п'ять років, коли Інтернат був в комірному, відрізнялося значно від вимог і праці у власному будинку. На Пасінгу господарськими справами займалася адміністрація німецького гуртожитку — директор Цур, його дружина, префекти, технічний персонал. Наши виховники мали дбати лише про денний порядок, відвідування німецької та української шкіл, дисципліну, дотримування внутрішнього правильника гуртожитку, організоване дозвілля, добру поведінку учнів і все, що з тим пов'язане. Майже всі виховники були рівночасно учителями українознавства, а деякі були інструкторами народніх танців, вчили українських пісень, підготовляли виступи на внутрішніх інтернатських та прилюдних імпрезах перед власною чи німецькою публікою.

У власному будинку виховники, крім вже згаданих завдань, мусіли виконувати ще цілий ряд інших робіт: приготовляли і подавали дітям сніданки, заступали два рази у тиждні кухарку (у її вільні дні), прали

учням білизну та постіль, дбали про порядок в будинку, а частинно й самі чистили приміщення, наглядали у навчальні над учнями та контролювали виконування задач для німецької та української шкіл, опікувалися гостями, що перебували коротший або довший час в інтернатській гостинниці, обслуговували телефон, головно у свята, неділі та позабюровий час. Особливо обтяжуюча була праця виховниць у місяці липні, коли в Інтернаті перебували крім кількох десятків дітей до сотні студентів і гостей. Дуже часто виховниці допомагали директорові при закупі і транспорті харчів й інших товарів. Такий стан був і є до сьогодні.

Ці великі і різноманітні завдання могли виховниці виконувати лише тому, що працювали по 55 до 60 годин на тиждень, не виключаючи субот, неділі і свят. Їхні дижури охоплювали і нічний час, бо діти мусіли мати опіку круглу добу. Нерідко допомагали виховники і при канцелярійній праці, та ходили з директором або самі на розмови з учителями та на батьківські збори. Зрозуміло, що найбільший тягар праці спадав на виховницю-заступницю директора. Найдовше цю функцію виконувала Марійка Ковалишин (від 1. січня 1974 року до сьогодні, з тим, що три роки мала титул префекта).

На Пасінгу, виховниці, маючи менше завдань, могли присвятити більше часу для вчительства. Додаткових учителів було небагато. У власному будинку прийшлося затруднити в більшості екстерних учителів, які приходили до Інтернату лише на декілька годин один або два рази в тижні.

За весь час існування Інтернату вчили дітей такі учителі (та виховниці):

Андрусишин Оля	проф. Максимович Володимир
Бочан Маруся	Марченко-Корбабич Оленка
проф. Васькович Григорій	Матичак Віра
Гайдамаха Андрій	Мозолюк Петро
Гарабач Марія (спів)	Пеленська Оля (вишивки і традиційне печення)
д-р Злепко Дмитро	о. діякон Пікульський Святослав
Капустинська-Шупер Ірина	мгр Рен Евген
Карпінський Василь	Савчук Рузя
Карпинець Юрко (народні танці)	Солодуха Дарка
Керестіль Іван	Спех Ірина
Ковалишин Марійка	Федірко Ірина
Коваль Зірка	Франкевич Міля
Костюк Степан	Цюрак Люба
Лавриненко-Гайдамаха Віра	Халупа Ірена
мгр Леник Володимир	Юрків Соня
Луцан Степан	

Виконавці дитячої оперетки „Коза Дереза”

На совгах

Релігія:

дипл. екон. Микола Франкевич, (також вчив історію), Сестра Валерія, Сестра Євтимія, Сестра Касіяна, Сестра Бонавентура, Діонізій Бойко, о. Іваняк Михайло, о. Амброз Михайло, о. Дмитришин Степан, о. Товстюк Дам'ян, о. Мольчко Мирон, о. Пушкар Богдан.

До учителів треба зарахувати також інструкторів музики. Були це переважно чужинці, за виїмком п. Шуфлята та Аріяни Війтенко, які вчили короткий час. У програмі тижня не вистачало досить часу, щоб включити до неї нормальнє навчання музики. Тут йшлося більше про музичне виховання через запізнання учнів з музичними інструментами та елементарними знаннями теорії. Лекції були для учнів добровільні і розраховані на одну годину тижнево. Половину часу призначувалось на вивчення нот та теорії, а другу для практичної гри на вибраному дитиною інструменті. Навчання проводилося у малих групах, або індивідуально.

Найкраще справлялися у музичному вихованню грецькі учителі із школи музики Д. Пальоса. Їхні лекції були цікавими і для дітей привабливими. Греки зуміли також включити у свої лекції елементи української народної музики і, найголовніше, організувати зразу групові й індивідуальні пописи з вивченого, що дітям дуже подобалося.

Виховники Інтернату впроваджували і плекали українську родинну атмосферу. Це було одне з найтяжчих завдань. Тут не вистачало бути лише наглядачем та учителем. Постійно опікуватися кожною дитиною, охороняти перед захворінням, допомагати у кожній ситуації, терпеливо вислухувати скарги, забавляти у вільний час, розганяти тугу за родиною і приятелями, потешати і підбадьорувати при невдачах в школі і товаристві — все це вимагало материнського відчуття і посвяти.

Глянувши назад з перспективи двадцяти років, можна ствердити, що хоч з великими труднощами виховні завдання виконали наші виховники з успіхом. Головно коли Інтернат перенесено до власного будинку, учнів не треба було применшувати до вживання рідної мови, до плекання українських звичаїв і традицій. Як можна було це осягнути? Як можна було дати їм пізнання принадлежності до українського народу?

Найперше через систематичні і послідовні лекції рідної української мови, історії й географії України, літератури й культури, народного мистецтва, рідного обряду та термінології.* Кожного року учні скла-

* Українську термінологію вивчали учні (а також молоді виховники), практично у розмовах, мистецькій самодіяльності, через читання книжок, і часописів. Згодом показалося, що для повного опанування мови це замало. Учні не могли вживати рідної мови коли розмови заторкували шкільні теми. Тому вже від Пасінгу впроваджено в програму навчання плянове вивчення української термінології з усіх ділянок життя і наук.

дали за вивчений матеріял іспити. До цього доходили гутірки про найновіші події в Україні та в світі, пов'язуючи їх в одну цілість. І дальнє практичне вивчення українських пісень і народніх танців, організування і участь в інтернатських імпрезах, в академіях з нагоди національних історичних дат, спільна участь у Богослуженнях, відвідування українських установ та громад у Мюнхені і під час екскурсій в різних країнах Європи. Українська вишивка, українські страви та традиційні родинні святвечері чи Великоднє говіння — впоювало учням і молодим виховникам подив до високої культури українського народу.

Історію найновіших часів засвоювали собі учні не тільки на лекціях, гутірках та звиджуючи гроби героїв; у Мюнхені та околицях жили ще учасники Визвольних Змагань і з ними виховники організували зустрічі в Інтернаті.

Та найбільше сприяли українському національному і релігійному вихованню живі приклади, що їх давали щоденно молоді, народжені на чужині виховниці та виховники, як також частинно учителі, студенти і гості.

Після переходу до власного будинку дістав Інтернат можливість гостити у себе українців з цілого світу. Гості, здебільшого молодь, прерізних професій, нерідко відповіальні працівники в державних установах, визначні науковці, мистці, представляли в Інтернаті цю невидиму українську націю, цю незнану для в діяспорі народжених дітей, несхопну, далеку і разом з тим близьку Україну.

Особливі враження і внутрішнє пережиття мали діти в зустрічах з хорами, спортивними клубами, молодечими організаціями, балетними ансамблями, оркестрами з різних країн Заходу, а в останніх роках і зі Сходу, з Україною включно. Інтернат гостив в себе: чоловічий хор „Гомін” з Манчестеру, „Бурлаків” з Торонта, „Візантійський Хор” з Уtrechtу, „Журавлів” з Польщі, дівочий хор „Діброва” з Торонта; мішані хори: церкви св. Варвари з Відня, „Євшан” з Саскатуну, „ім. Кошиця” з Вінніпегу, „Хор УНО” з Гамільтону, сумівський з Дарбі; оркестири: „Батурин” з Торонта, Квінтет музикантів з Києва, тріо Попадюка з Києва, групу з театру ім. Ів. Франка (Київ), Кобзарське Братство з Англії, бандуристів з Франції; мандрівні табори СУМ-у і Пласти з Англії, групи членів Братства кол. вояків I Дивізії УНА з Канади і ЗСА.

Численних мистців, співаків, скульпторів, малярів та визначних політичних особистостей не перелічити. Всі вони в якійсь мірі допомагали у формуванню національного освідомлення мешканців Інтернату.

І ще один фактор сприяв розвиткові національної свідомості інтернатчиків: до німецьких шкіл їх записував директор Українського Інтернату, або в його заступництві виховниці чи виховники. Отже кожний учень з Інтернату був від першого дня виразно определений до

- Мюнхенський коледж (школа авторизації здобутих закордонних матур)
- Школу перекладачів
- Медсестерний практичний курс лікарні Швабінг

Найбільш переконливим аргументом у дискусіях з німецькими учителями про доцільність праці Інтернату були успіхи учнів Інтернату у німецьких школах. У звітах виголошених на Загальних Зборах підкреслювалося: „Успіхи в усіх школах постійно поліпшувалися... Це було осягнуто в першій мірі покращанням виховно-навчальної праці в Інтернаті” (1972 р.). „У звітовому році ми перевели 7 учнів до гімназії і середніх шкіл та одну ученицю зі «Sonderschule»* до нормальної середньої школи. Учні в поведінці та пильності всюди занимали перше місце” (1973 р.).

„В німецьких школах успішність в діловому році була відносно добра. На 40 учнів лише 2 не перейшли до вищих класів... З учні були переведені до реальної школи... до гімназії ми вписали 2. Треба ствердити, що в переведенні учнів з народньої до середньої школи ставлять учителів досить великі труднощі. В минулому шкільному році ми вписали до середньої господарської школи двох учнів. Хоч народня школа не хотіла дати їм перехідні свідоцтва, щойно на нашу заяву, що передамо справу до інспекторату школа дала свідоцтва, але з негативною опінією. Учні вступний іспит здали і продовжують успішно вчитися в середній школі.” (1974).

„В цьому році вписали ми до середніх шкіл 5 учнів, одну до фахової школи моди і кравецтва” (1976).

„Назагал учні мали гарні успіхи в усіх школах... один учень склав з успіхом матуру.” (1978).

„Дуже гарні успіхи мали наші учні у німецьких школах. Всі вони підвищили свої оцінки в річному свідоцтві за шкільний рік 1981/82 і в піврічному, яке одержали в лютому 1982 року учень реальної школи Остап Марченко, який прибув до нас, на знаючи німецької мови, закінчив середню школу у 1982 р. з таким успіхом, що перейшов без вступного іспиту до гімназії. Учениця народньої школи Софійка Куцан, яка почала своє навчання в нас від садочки, одержала свідоцтво для переходу до гімназії без іспитів. Всі її оцінки це одиниці, за винятком однієї двійки зі спорту, що було зумовлене зломанням ноги у минулому році. Ми підкреслюємо ці успіхи головно тому, щоби на практиці показати неслухність тих громадян, які переконують українських батьків, мовляв діти, що ходять до українського садочки або вивчають інтенсивно українознавство мають, чи матимуть труднощі у німецькій школі...” (1982).

* Sonderschule — це такі школи до яких відсилають дітей, що з фізіологічних чи психічних причин не вспивають в нормальній народній школі.

ПЕРЕДШКІЛЛЯ В ІНТЕРНАТИ

Садочок виходить на прохід до парку

Від лютого 1977 року почав діяти в Українському Інтернаті цілоденний садочок. Ідея відкриття садочки виникла у дискусії на засіданні Управи 11-го листопада 1976 року при обговоренню критичної ситуації в Інтернаті. Стверджено чисельне зменшення учнів в Інтернаті і дехто підносив пропозицію принимати дітей іншої національності або збільшити число студентів. Обидві пропозиції змінили б у майбутньому характер Інтернату, тому вирішено звернути увагу на дітвору дошкільного віку. Хоч до кінця січня 1977 р. вплинуло лише два зголосення — Софійка і Орест Куцан, садочок почав у лютому того року працювати. Садівничкою призначено Оксану Татарчук з Англії.

Мала кількість дітей в садочку не викликала захоплення ані в садівнички, ані в громаді. Садівничка витримала лише до жовтня 1977 року. На її місце прийнято Оксану Кіцюк з Йонкерсу (ЗСА), що якраз закінчила студії і виявила бажання задержатися в Європі на один рік. В міжчасі садочкова родина збільшилася до шести. Крім перших піонерів Софійки і Ореста прибули Керницькі Юрчик і Ксеня, Таня Заяць і Саша (Лесик) Томанек. Лесик був найтвердшим горіхом для садівнички, бо не знав української мови.

Програма дня в садочку виглядала, як про це звітувала на Зборах, садівничка так:

Молитва, руханка, ручні роботи, розмови, розвагові забави, обід, обідова перерва і пообідний відпочинок, виховна година, підвечірок, спів. У виховній годині діти вправляли або вивчали українську мову, як це було у випадку Лесика. У розмовах, при забавах та у годину співу слухали українські казки, легенди, вивчали віршки, підготовляли сценки для різних свят і садочкових або інтернатських імпрез. Перед Великодніми святами писали діти писанки, а в українські свята йшли гуртом на Богослуження до нашої церкви. При обіді та підвечірках звертала садівничка увагу на культурну поведінку, чистоту та товариський тон у розмовах. Залежно від погоди чергувалися прогулки до парку або до лялькового театру чи навіть музеїв.

Від вересня 1978 року садівничкою стала колишня учениця Інтернату Оля Драницька (тепер замужня Недза). Це був початок стабілізації садочку. Садівничка Оля працювала безперебійно п'ять років, і відійшла в березні 1983 року на материнську відпустку. Управа і Дирекція Інтернату не могли з правних причин шукати нової садівнички на постійну працю і тому деякий час довелося задовільнитися тимчасовою розв'язкою. Цілий день або південно провадили садочок — Франкевич Міля, Матичак Віра, Фішбейн Людмила, Задарко Рома, Гнат Любка, аж до повороту Олі Недзи-Драницької з відпустки. У січні 1987 р. мусіла вона знову відійти.

Деякий час садочок провадили дві садівнички — Ситник Маріяна і Куцан Іванка, розподіляючи між собою час по половині дня, при чому в обідню пору були вони разом. У липні 1987 р. на місце Куцан Іванки прийнято на половину дня Марченко-Корбабич Оленку, яка після відходу на материнську відпустку Ситник Маряни у 1988 році працювала аж до травня 1989 р. цілий день. Тому, що кількість дітей в садочку постійно зростала, від травня 1989 р. прийнято на працю Луцен Наталку, як рівноправну другу садівничку.

Майже всі діти садочку, осягнувши шкільний вік, записувалися у близьких до Інтернату школах, стаючи екстерними учнями школи українознавства, себто жили в родинах, і щоденно після німецької школи приходили до Інтернату.

У програму садочки включено також релігійне виховання. Один раз на тиждень приходила до дітей сестра Касіяна і проводила з ними розмови на релігійні теми. Перед початком садочкових занять та перед і після їдження діти моляться або хрестяться.

Садочок бере участь у програмі інтернатських імпрез, а також виступає при різних нагодах перед громадою, головно з нагод свята Матері, Святомиколаївських зустрічей, спільного Свяченого, Просфори, ювілейних вшанувань церковних та суспільних діячів. З приємністю та признанням зустрічали українські родини садочкових дітей коли вони приходили до них з колядою.

На початках існування садочки, коли було дуже мало дітей, Дирекція Інтернату не відкидала малят досадочкового віку. Так зродилася ідея відкрити ясла для дітей віком до трьох років. Для деяких родин це було дуже вигідним, бо батьки привозили до Інтернату дітей і могли обосплювати.

Зріст кількості дітей в садочку вимагав, однаке, інтенсивної опіки над властивими передшкільниками і одна садівничка вже не могла дати собі раду з яслами. А на прийняття додаткової виховниці чи „няні“ не було фінансів. Хоч Управа і батьки робили різні заходи, щоби ясла могли дальше існувати, у половині 1985 року прийшлося їх закрити.

Більший успіх мали заходи Управи створити при садочку окрему класу перешкілля для шестилітніх садочкових дітей, себто для тих, що

в наступному році починають науку в школі. В тій класі, яку тепер провадить Марійка Ковалишин, привчаються передшкільники до лекцій, шкільної дисципліни, переставляються послідовно від навчання через забаву до шкільної науки. На протязі одного року вони засвоюють всі українські букви, але лише друковані. Початки вивчення писаних букв залишається учителям першої класи, які мають свої методи і свій характер письма. Крім читання дістають передшкільники елементарні поняття про Україну. Щі лекції мають називу „Навчання про Батьківщину”.

Зі зростом садочки зростали також проблеми. Батьки висловлювали все нові бажання, підносили критичні заміти, ставили різні вимоги. Виникла потреба створити представництво батьків, у формі „Батьківської Ради”. Про це говорено і винесено рішення на засіданні Управи при участі батьків 16. 3. 1983 р. Першим головою Батьківської Ради обрано Марка Заяця. Його замінила відтак Маруся Дубицька, а від 1988 року цей важливий пост займає Петруся Нагайло. З нею співдіють Стефанія Кушлик та Ірина Бобін-Ковальчук. Батьківська Рада діє згідно з правильником, що його опрацювали Рада спільно з Управою Т-ва „Рідна Школа”.

Зліва: учень і помічник виховника Б. Цяприна, заст. директора В. Лавриненко-Гайдамаха і один із заслужених організаторів Інтернату Г. Козій. Зправа: Голова Управи „РШ” проф. Григорій Васькович промовляє до учнів.

ПРАВИЛЬНИК САДОЧКУ при Т-ві „Рідна Школа”

1. Завдання і програма

- 1.1 Програма садочки охоплює дітей від 3-6 років життя у віково мішаних групах, узгляднюючи потреби поодинокого рівня розвитку. 5-річним дітям (передшкілля) уможливлюється додаткову підготовчу, навчальну програму залежну від потреб і здібностей дітей. Наголос кладеться на виховання в християнсько-українському дусі й на плекання української мови.
- 1.2 Щоб осягнути виховні цілі, провід садочки мусить тісно співпрацювати з батьками. Тому є дуже важним щоби батьки самі старалися про інформації та на батьківських сходинах користали з виміни думок.

2. Прийняття і звільнення

- 2.1 Зголошення дитини до садочки треба подати на письмі, виповнивши „особистий листок”. Зголошення зобов’язує на цілий садочковий рік (від місяця вересня до вересня). Дітей вписаних проситься присилати регулярно до садочки 4-5 днів в тижні.
- 2.2 Батьки можуть виписати своїх дітей в протязі садочкового року

Садочкові і шкільні діти Інтернату з виховницями й учителями у 1989 р. Зліва стоять: директорка Ірина Спех, виховниця Руза Савчук, учителька релігії сестра Євтимія. Зправа: учителька Віра Матичак, заступниця директорки Марійка Ковалишин, учителька Любі Цюрак. Всі три — члени Управи Товариства.

Ювілейни випуск абітурієнтів гімназії Праги — Ржевниць — Модржан — Авгсбургу — Ляйпгайму. Учителі: зверху — директор Т. Пасічник; зліва — В. Державин, П. Клименко, М. Антонович; зправа — В. Леник, Ю. Бобровський, С. Трухлий; посередині — З. Тивонюк.

7. Виключення з садочку

7.1 Коли батьки не додержуються якийсь час правил садочки, дитина може бути виключена від відвідування садочки. Заряд садочка мусить повідомити батьків 14 днів наперід.

8. Хвороби

8.1 При захворінню дитини треба повідомити провід садочки. Коли дитина перестуджена, кашляє і пчихає, проситься залишити її вдома. Заразливі хвороби муситься негайно зголосити. Після заразливих хворіб дитина може повернутися до садочки тільки за згодою лікаря.

9. Забезпечення

9.1 У садочку діти не є забезпечені в разі випадку. Це відноситься також до випадків, які можуть трапитися в дорозі до садочки, чи в дорозі домів. Родичам звертаємо тому увагу і рекомендуємо подбати про Unfallversicherung для дітей.

9.2 Також радимо заключити Haftpflichtversicherung. Просимо задля безпеки приводити своїх дітей до самого садочки і не залишати їх без нагляду.

10. Хто може забирати дітей!

10.1 Дітей можуть забирати ті, що мають право виховання „Ерціунгс-берехтігте”, або хтось уповноважений.

11. Проситься подбати про:

11.1 Здорову перекуску, сильну одежду і черевики, капці. Особисті речі мусять бути позначені.

11.2 Особисті забавки не приносити до садочка, бо за них заряд садочки не може брати відповідальності.

12. Заряд садочки

12.1 В заряд садочки входять директор інтернату „Рідна Школа” та головна садівничка.

13. Садочкова Рада і сходини батьків

13.1 Батьки вибирають з початком садочкового року батьківську раду в числі трьох членів, яка діє на базі баварського садочкового закону. Батьківська рада має бути інформована зарядом садочки і має дорадчу функцію.

13.2 Садочкова рада сходиться раз на квартал. Коли виринає потреба —

частіше. Садочкова рада мусить скликати сходини коли двоє членів, з обґрунтованням, цього бажають.

13.3 Сходини Садочкової Ради є відкриті зацікавленим, але можуть бути закритими, коли ситуація цього вимагає. Справи обговорювані на закритих сходинах зобов'язують до дискреції.

13.4 Представника Управи Рідна Школа і заряд садочку запрошується на сходини.

13.5 Усі сходини мусять бути запротоколовані і підписані тим, хто протоколовав. Порядок протоколу:

- а. День, місце, початок, кінець сходин
- б. Ім'я предсідника і писаря, імена присутніх і запрошених гостей
- в. Порядок нарад
- г. Пропозиції
- д. Рішення
- е. Голосування — висліди
- є. Розподіл обов'язків.

Протокол одержують усі члени Ради і заряд. В садочку вивішується його на таблиці. Протоколи закритих сходин не оприлюднюються.

13.6 Садочкова Рада запрошує батьків на сходини найпізніше 4-6 тижнів після виборів Ради, а відтак згідно з потребою.

Садівнички є зобов'язані передкладати Дирекції Інтернату докладну програму на кожний день. Ось кілька прикладів:

П'ятниця, 4. 9. 1987 р.

Головна тема цього тижня: Ми були на вакаціях

- 8.00— 9.00: Прихід дітей, діти свободно граються за бажанням.
- 9.00— 9.30: Молитва. Розмова: усі розповідають про табір, що вони там робили.
- 9.30— 9.40: Лад і чистота. Незабуваймо закручувати крані у лазничці.
- 9.40—10.00: Гімнастика. Скачено на свої кольорові квадратики. Кожна дитина тримається свого кольору.
- 10.00—10.20: Перекуска.
- 10.20—11.00: Ручний куток. Розмальовуємо наш табір на папері із пачок.
- 11.00—12.00: Народні танці. 11.00—11.30: Перша група
11.30—12.00: Друга група

Якщо танці відпадають, програма така:

- 11.00—11.30: Гри і забави. Діти граються із садівничкою в гру „Я бачу те, чого ти не бачиш...”.

- 11.30—11.45: Казковий куток.
- 11.45—12.20: Діти граються в театр. Вигадують собі казку.
- 12.20—12.30: Прибирання садочки і миття рук.
- 12.30—13.30: Обід
- 13.30—14.00: Обідова перерва — діти відпочивають на лежаках
- 14.00—14.30: Музичний куток. Повторюємо нашу вчорашню пісню і граємо на наших інструментах.
- 14.30—15.30: Прохід надворі.
- Від 15.30 починається відхід дітей.
- 15.30—13.40: Лад і Чистота. Треба усі олівці і флямастри покласти на місце.
- 15.40—16.00: Підвечірок.
- 16.00—17.00: Гри і забави.

Понеділок, 14. 9. 1987 р.

Головна тема цього тижня: Обличчя

- 8.00— 9.00: Прихід дітей, діти свободно граються за бажанням.
- 9.00— 9.30: Молитва. Тема дня: чому ми маємо очі?
- 9.30— 9.40: Лад і чистота. Треба помагати іншим. Пригадуємо казку про мишок Крутій і Верть.
- 9.40—10.00: Гімнастика. Вправи до ритму (до барабану).
- 10.00—10.20: Перекуска.
- 10.20—11.00: Ручний куток. Сьогодні робимо зіставлення різних очей.
- 11.00—12.00: Народні танці. 11.00—11.30: Перша група
11.30—12.00: Друга група

Якщо танці відпадають, програма така:

- 11.00—11.30: Гри і забави. Гра для вправи пам'яті: ставимо певні речі на стіл, діти закривають очі; учителька забирає одну річ. Що бракує?
- 11.30—11.45: Казковий куток. Казка про велетня.
- 11.45—12.20: Діти граються у великій кімнаті під наглядом садівнички.
- 12.20—12.30: Прибирання садочки і миття рук.
- 12.30—13.30: Обід
- 13.30—14.00: Обідова перерва — діти відпочивають на лежаках.
- 14.00—14.30: Музичний куток. Діти вправляють на органі легеньку пісеньку: „Забажала бабусенька...”
- 14.30—15.30: Прохід і забави на дворі. У випадку непогоди: казки і ритмічні гри. Пригадуємо пісню "Капелюх".
- Від 15.30 починається відхід дітей.
- 15.30—15.40: Розмова: Відвідаємо Київ, Дніпро.
- 15.40—16.00: Підвечірок.
- 16.00—17.00: Гри і забави. Діти граються, імпровізують рухи до знаної казки.

ЦЕРКВИ, УКРАЇНСЬКІ УСТАНОВИ Й ІНТЕРНАТ

Товариство „Рідна Школа” було створене за безпосередньою участю представників Української Автокефальної та Української Католицької Церков і дев’яти установ, а саме: Центральне Представництво Української Еміграції в Німеччині, Українська Медично-Харитативна Служба, Організація Українських Жінок в Німеччині, Український Вільний Університет, Український Технічно-Господарський Інститут, Європейський Відділ Наукового Товариства ім. Шевченка, Т-во Сприяння Українській Науці, Український Християнський Рух, Союз Українських Студентів Німеччини. Майже всі вони включилися активно в діяльність Інтернату, допомагаючи морально і матеріально. У пізніших роках до установ-основників долутилися три інші організації, стаючи членами „Рідної Школи”: Союз Українців у Великобританії, Крайова Управа Спілки Української Молоді в Німеччині та Європейське Представництво Злученого Українсько-Американського Допомогового Комітету.

Велику підтримку одержував і одержує Український Інтернат також від установ й організацій, які не є членами Товариства: Видавництво „Шлях Перемоги” друкувало безплатно листи жертвовавців на „Рідну Школу” й Інтернат; Організація Українських Жінок у Великобританії, Об’єднання бувших Вояків-Українців у Великобританії, Український Допомоговий Комітет в Бельгії, Крайові Управи Спілки Української Молоді в Англії, ЗСА, Канаді, Центральна Управа СУМ в Брюсселі (останньо в Нью-Йорку). — Вони переводили серед свого членства збірки на Інтернат; Відділ Українського Конгресового Комітету Америки у Бофало за старанням Оксани Бережинської, Український Золотий Хрест в ЗСА за старанням Томашівської і Давиденко, Об’єднання Жінок Оборони Чотирьох Свобід України в ЗСА за старанням бл. пам. Уляни Целевич — уділювали довгі роки регулярні стипендії для учнів Інтернату. Грошеву підтримку дістав Інтернат від хору „Бурлака”, що діє при братстві кол. Вояків Першої Дивізії УНА в Торонто; Спілки Українських Учителів у Великобританії, Українського Народного Союзу в ЗСА, Української Народної Помочі (ЗСА і Канада), Ліги Визволення України (Канада), Організації Оборони Чотирьох Свобід України (ЗСА), деяких станиць Пласти у ЗСА, комісії „Діти — Дітям” в Детройті.

Інтернат та „Рідна Школа” зі свого боку підтримували живі контакти з українськими установами та організаціями у Мюнхені, Німеччині та в усій діаспорі. В Інтернаті мали безоплатне приміщення осредок СУМ та станиця Пласти, з інтернатських приміщень користали і користають організації, товариства, мистецькі групи, братства, клуби. „Рідна Школа” є активним членом ЦПУЕН, СКВОР. Представники „Рідної Школи” брали участь в усіх нарадах Світового Конгресу Вільних Укра-

їнців і Координаційного Осередку Громадських Центральних Українських Установ та як повноправні члени дали свій вклад у ювілейних святкуваннях 1000-ліття Хрещення України у Мюнхені, Римі і Лоноді. Не бракувало делегацій „Рідної Школи” й Інтернату на урочистостях Української Католицької Церкви у Мюнхені і Римі та Української Автокефальної Православної Церкви у Мюнхені.

Дирекція Інтернату не зобов’язувала, ані вихованців, ані виховників брати активну участь у суспільно-громадському житті діаспори. Але до цього їх заохочувала та своїм прикладом сприяла. В програму навчання включено було соціологію (її викладав сам директор В. Леник), себто лекції про суспільне життя Українського Народу на Батьківщині і в діаспорі. Також у розмовах і дискусіях порушувано систему організованого українського життя та передавано інформації про наші молодечі, освітні комбатантські, допомогові і культурні організації. Виховники, які працювали в Інтернаті включалися активно у мюнхенську громаду, ставали провідними членами різних товариств. Також учні вписувалися в члени молодечих організацій, якщо ще були поза ними. Завдяки Інтернатові культурно-освітнє життя в Мюнхені, а також в більшіх громадах помітно пожвавилося та стало многогрannim.

Інтернат приязнivся до піднесення мистецького рівня програм. Вони стали цікавішими; Впроваджено нові форми і зміст; усунено шаблони. Виховниці Інтернату відновили або впровадили традиції і звичаї, гагілки, театральні постановки, фестини, дитячі карнавали, лялькові театри. Через Інтернат відмолоділа мюнхенська громада, дісталася молодий провідний актив.

Дівчата виводять під керівництвом Марійки Ковалишин гагілки

ІНТЕРНАТ СКЛАДОВА ЧАСТИНА УКРАЇНСЬКОЇ ДІЯСПОРИ

У деяких громадян, і навіть у педагогів, поширений погляд що Інтернат, мусить бути замкненою у собі інституцією, захованою від людей, охоронюваною бистрим і недовірливим оком дверника.

Український Інтернат має відкріті двері і брами. У дискусіях на щотижневих нарадах виховників рідше обговорювано форми покарань, чим нагороди і стимулів до самодисципліни. Пропозиції про відокремлення Інтернату від громади, наприклад, не учащати з дітьми на парафіяльні літургії, а організувати окремі дитячі Богослужби в Інтернатській каплиці, (яку мали б влаштувати), були відкинені. Після основних і довгих дискусій устійнено, що учні Інтернату беруть організовану участь в усіх імпрезах громади Мюнхену, а в програму Екскурсій включалося завжди відвідини українських установ, осель, відпочинкових центрів та пропам'ятних об'єктів пов'язаних з Україною та українцями. Де були додінні обставини там виступали учні та виховники з літературно-мистецькою програмою, що давало многогранну користь: популяризувало Інтернат і його працю, уприємнювало програму екскурсій, розбуджувало дотичні громади, спонукувало до нової активності і відродження віри в доцільність і реальність визвольної боротьби українського народу.

Подати хоч би коротку хроніку виступів Інтернату перед громадою вимагало б багато місця. Для прикладу візьмемо виписку із звіту Управи „РШ” за 1971 рік:

„Учні виступали на концерті в Газенбергль (частина Мюнхену), на спільному свяченому і просфорі, на концерті для вішанування Кардинала Кир Йосифа, на національних святах. Поза Мюнхеном зарепрезентували вони Інтернат в Римі на спільному концерті зі студентами з Європи та учнями Малої Семінарії, в Авгсбурзі — святочною програмою в річницю Листопадового Чину, в Новому Ульмі і Дорнштадті пописами. Виступи учнів та виховників Інтернату у Мюнхені були здебільшого самостійними внутрішнього або зовнішнього характеру. Внутрішні імпрези відбувалися звичайно у власних приміщеннях, на Пасінгу у винайменному, при Ізаррінгу у власному будинку. Але майже завжди запрошувано до участі членів Т-ва, батьків, зацікавлених громадян. Більшої залі, однаке, Інтернат не мав, а коли сподівалися численнішої участі, то треба було шукати в сусідстві відповідного приміщення.

Закінчення шкільного року в Інтернаті, що є пов'язане із закінченням навчального року у школах Баварії, припадає на кінець липня. В той час у Мюнхені, а також в Інтернаті перебуває багато студентів і старших громадян з різних країн, і багато з них хотіли взяти участь в інтернатській імпрезі. Дирекція прийшла на думку влаштовувати святкову імпрезу на подвір'ю Інтернату. Це дало можливість не тільки уdstуп-

нити участь в імпрезі більшої кількості глядачів, але збагатити програму, впровадженням хороводів, літячих опереток, музичник точок. Ці святочні закінчення шкільного року перетворилися на багаті програмою фестини, у яких брали участь і глядачі і співвиконавці мистецької програми з різних країн діаспори. З великим захопленням спримали вони поставлені на власній сцені під „голим небом” дитячі оперетки: „Мав’ячий король” — лібретто Леоніда Полтави, музика Василя Сидоренка; „Червона Шапочка” — лібретто Леоніда Полтави, музика Василя Безкоровайного; „Коза Дереза” — лібретто Дніпрової Чайки, музика Миколи Лисенка; „Аліція в країні чудес”, сценічний образ за Луїсом Кароллом, текст Марійка Ковалишин. Режисерувала постановками заступниця директора Марійка Ковалишин.

Найбільшими труднощами з якими доводилося давати собі раду, були сценарії, бо драматичні гвори були написані для нормальної сцени і декорацій.

Іншого роду імпрези зовнішнього характеру були влаштовані у більших залах, спочатку у винайдюваних німецьких, відтак у парфіяльній Української Католицької Катедри при Шенштрассе. Якщо не рахувати Свято-Миколаївських традиційних п’ес та різдвяних Вертепів, всі вони мали пристосований до віку виконавців концертовий характер. До активної участі в них включалася дітвора та молодь суботніх шкіл, часами молодечих організацій СУМ-у і Пласт-у. Імпрези ці були пов’язані з традицією вшанування матері, відзначенням національних свят, літературні вечори Шевченка, Лесі Українки, року дитини, року рідної української мови, солідарності з Нескореною Україною.

Кожного року принимав Інтернат запрошення загально-громадських та церковних організацій виступити з повною, або частинною програмою на організованих ними імпрезах. Широка публіка сприймала виступ учнів Інтернату та садочкових дітей із признанням, та похвалами для виховниць, які майже кожний раз підготовляли оригінальну програму, нові інсценізації, монтажі, свіжі ними написані сценічні твори, інструментальні сольові та оркестрові точки, живі образи.

Відвідини українських родин з Колядою вимагало завжди великих зусиль. Належалось привітати з Різдвом Христовим всі родини, а їх було кілька сотень розкинутих по всьому місті у кілька-поверхових будинках. Хоч колядники ділилися на дві-три групи і розтягали коляду на один-два тижні, завжди хтось залишався ображеним, що „Інтернат про нього забув”.

Великі труднощі виникали з транспортом. Трамваями і підземкою не можна було всюди доїхати і часу треба б мати багато. Доводилося їхати автами і тут проходили знову симпатики „Рідної Школи” з поміччю ставлячи себе і свої авта до розпорядимости колядників. Це були передусім Мирон-Іван Карпинець, Микола Лущак, Богдан Титус, Михайло

На Богослуженню в церкві УАПЦ. Посередині блаж. митрополит
Мстислав і єпископ Орест. Зліва о. А. Близнюк. Зправа
о. М. Гаюк та о. Гільтайчук

Інтернат відвідав також Президент СКВУ П. Саварин з Дружиною. Біля
нього видавець Енциклопедії Українознавства д-р А. Фіголь. Зліва
директор Інтернату Володимир Ленки

Колодницький, Богдан Токар. З колядою відвідували учні Інтернату також українські і деякі німецькі установи, Приют для старших віком при Остервальдштрассе, визначніших приятелів України. У 1982 році взяли колядники участь у міжнародному різдвяному концерті у великий залі Високої Музичної Школи.

В останні роки ходили з колядою до деяких родин діти зі садочку; а щоби ніхто не нарікав, що його забуто, колядували діти для всієї громади у церкві св. Андрія і св. Покрови з хорів, або перед іконостасом.

Поза традиційними імпрезами влаштовували виховниці і учні майже регулярно „Веселі Вечори” та спонтанні ревії при особливих нагодах: дні народження директора, виховниць, учнів, привітання чи прашання визначних та рідкісних гостей. Тексти для веселих вечорів та ревій складала і писала Марійка Ковалишин; деколи допомагали їй й інші виховники й учні. Імпрези та виступи включалися часто в інтернатські екскурсії, що відбувалися звичайно два рази в рік — весною під час великоцінних чи зеленоносвяточних вакацій, та осінню в час листопадової навчальної перерви.

Весняна екскурсія провадила до сусідніх Німеччині країн і тривала неменше двох тижнів; друга осіння — кількаденна, давала можливість звидіти різні околиці та міста Німеччини. Досі відвідали учні Інтернату з своїми виховниками такі країни і міста:

1968 рік — Зальцбург (Австрія);

1971 рік — Італія (Рим, Венеція, Фльоренція, Помпей). Були гостями у Малій Семінарії, у всіх українських монастирях. Їх прийняв блаженніший Патріярх Кардинал Йосиф Сліпий.

1972 рік — дві екскурсії до королівських замків в Альпах; поїздка до Зальцбургу; зустрічі з українською громадою. З виступами їздили до Авгсбургу та Ессену (північна Німеччина).

1973 рік — весняна екскурсія до Відня з виступом перед українською громадою. Осіння — до Баварського Лісу і Регенсбургу. Okремі короткі екскурсії роверами відбули учні наколо Штарнберзького озера та вздовж річки Ізар.

1974 рік — осіння поїздка до Куфштайну (Австрія), де влаштовано Листопадове свято і зустріч з кол. організатором Січових Стрільців ген. Дашкевичем.

1975 рік — Зеленоносвяточна до Англії та Шотляндії з виступами в тамошніх громадах та на масових імпрезах. Учасники екскурсії відвідали сумівську оселю, ряд домівок, підприємств, організацій. Вони побували у містах: Лондоні, Дарбі, Лестері, Ноттінгемі, Ковентрі, Манчестері, Стратфорді над Арон. Осіння екскурсія вела до Швайцарії і Ліхтенштайн, почерез Контанцу і Ліндав, понад Боденським озером; звидження австрійського міста Брегенц.

1976 рік — Рим, де святкували учні Великдень з нашим Патріярхом

Кардиналом Сліпим та українцями з різних континентів. Осіння — вздовж берегів Райну і Майну, Кобленц, Маннгайм, Вюрцбург і Бад Кіссінген.

1978 рік — весняна до Греції, через центральні райони до Атен; там зустрічалися з українською родиною Каденків. Осіння до Іннсбуруку, Зальбургу, Міттенвальду і Пассаву.

1979 рік — знову Австрія, Віденські відвідини українців у Філях, Кляйнфурті і Карантії.

1980 рік — весняна знову до Греції, але цей раз до Атен через Пелепонез Спарту, Коринт, Мікеа. Осіння до Баварського Лісу (початок Карпат).

1981 рік — весняна до Франції — Бритонія, Париж, Штрасбург. Відвідини української католицької оселі в Маквілері й участь в урочистих Богослуженнях в Штрасбурзі. Осіння — Боденське озеро, Ліндев, Мересбург, музей оселі з кам'яної доби на воді.

1982 рік — Англія, Валія, пластовий табір „Верховина”, Лестер; Концерт з нагоди свята Героїв на Тарасівці, (свято влаштовує рік-річно ОБВУ), відвідини кооперативи „Нова Фортуна”, Родини Морченко в Лестері і Манчестері.

Особливою гостинністю втішалися учасники екскурсії в оселях СУМ-у і Пласти, в усіх громадах і родинах, а адміністратор хору „Гомін” Роман Гринаш, супровадив прогульковців не тільки на пластовій „Верховині”, але й в дорозі до Лянголен, Манчестеру, Лестеру і Лондону. З ініціативи Д. М. Гайви Головна управа ОБВУ оплатила автобус з Лондону до летовища Гатвіг. Осіння — Фрайбург, Чорний Ліс, Базель (Швайцарія). Зустріч з українською співачкою Оксаною Совяк, та активним діячем громадського життя і симпатиком Інтернату Степаном Задорожним.

1983 рік — Зеленоsvяточна до Швайцарії та Італії — Льокарно, Піза, Рим, Венеція. Відвідали Кастель-Гандольфо, ґрату Феррата і Студіон; мила зустріч у Малій Семінарії з ректором о. Пришляком. Осіння — Кобленц, Франкфурт, старовинне місто Трір і звидження виноградників області Мозель.

1984 рік — осіння до Берхдесгаден, зустріч з українськими родинами Кашиби та Філіповського; оглянення колишнього українського табору „Орлик”, гробів поета Гарасевича і письменниці Катрі Гриневичової.

1985 рік — весняна до південної Франції; Люорд світової слави паломниче місце з українським релігійним осередком, що його розбудував о. Прийма. Участь у величавій й зворушливій процесії. наша група бере участь в різномовній молитві. Сестри Служебниці прийняли інтернатчиків у своїй господі біля золотокупольної української церкви. Гостина у господі д-ра Олекси та Галі Віntonяк. Звидження історичних міст південної прибережної Франції та модерного Вавилону над морем,

що, недавно збудований, вже світив пусткою. Мандрівка у підземельних печерах Перенейських околиць. Осіння — звидження околиць Райну, міста Кобленц, Вормс. Відвідини українських родин у Франкфурті.

1986 рік — Зеленосяточна до Оберсдорфу та околиць. Спільна молитва на гробі гетьманської родини Скоропадських. Мила гостина у мецената українських установ Теодора Пелеха. Осіння — знову Берхдесгаден з чудовими прогульками по мальовничих Альпах.

На кораблі до Греції

На святі героїв в Англії (Тарасівка). Промовляє голова ОбВУ Б. Микитин. Біля нього директор „Кобзарівки” М. Гринюк; посередині теп. голова ОбВУ д-р С. М. Фостун

ІНТЕРНАТ І НІМЕЦЬКЕ СУСПІЛЬСТВО

Дехто, не знаючи дійсності, мав враження, що „Рідна Школа” й Інтернат мають характер виключно український та діють лише для себе, тільки для української спільноти. В дійсності ця діяльність заторкувала також суспільство німецьке. Тому держава визнала її за корисну для суспільства. „Рідна Школа” як установа користується законними привілеями, є звільнена від податків, має право на державну допомогу, а жертвоводавці на „Рідну Школу” дістають зниження податку.

Соціологи стверджують, що меншість у всякій спільноті підпадає досить часто під вплив негативних комплексів меншевартості. Пізнання себе самого, як повноправного члена висококультурної і великої української нашії, охороняє українську дитину від почуття меншевартості. Вона стає гордою свого походження, заступає свою гідність і почувається рівною в чужому середовищі. І ще більше: вона відчуває, що при позитивній настанові може сповнити тепер і в майбутньому місію зв’язкового між українським і німецьким суспільствами, не має ненависті, розвиває свої особисті здібності і є корисною одиницею для суспільства в якому живе.

Інтернат втримує постійні контакти з десятками шкільних, комунальних та державних інституцій і його учні користають з них контактів. Але ті інституції, німецькі, чи іншої національності, користають з Інтернату. Завдяки Інтернатові десятки молодих громадян Німеччини дістали середню, фахову, а також вищу освіту. В Інтернаті вишколювалися на практиці не тільки українські виховниці і учителі, але також німецькі соціальні працівники, що студіювали в Соціальній Академії німецької католицької Церкви. Дев’ятимісячну практику проходив у нас студент військової Академії в Дармштадті. Директорка Мюнхенської Академії та майор-професор військової Академії в Дармштадті, відвідуючи своїх практикантів в Інтернаті, висловлювали призначення для керівництва Інтернату та виховного і адміністраційного персоналу. Призначення одержував Інтернат також від „югендамтів” (урядів для опіки над молоддю). У різні роки Інтернат мав в себе дітей з українських або мішаних родин, якими опікувався „югендамт” тих міст де жили батьки. Це були уряди з Мюнхену, Нового Ульму, Франкфурту, Геттінгену, Аахену. Відпоручники цих урядів відвідували Інтернат, перевіряли умовини в яких живуть і навчаються діти. Дирекція не одержала від них жодних негативних замітів.

Під час однієї з поїздок Директора Інтернату до громад, відвідав він родину, діти якої були не в нормальній народній школі, але в т. зв. „Зондершулє” (особлива школа, до якої переводять дітей, що з фізіологічних чи інших причин, не вспівають у народній школі). У розмові з дітьми не помічалося жодних ненормальностей і також директорка „Зондершулє” не могла пояснити, чому цих двоє гарних дівчаток перевели до „ненормальної” школи. Напрошувався висновок, що комусь з німецьких учителів виглядали діти з української родини не зовсім здатними для нормального навчання і він зробив це фатальне рішення.

Директор Інтернату зайнявся безпосередньо тією справою і за згодою батьків взяв дітей до Інтернату та вислав до нормальної школи у Пасінгу. Для цього треба було одержати дозвіл від шкільного інспектора, що без особливих труднощів („на пробу”) було осягнуто. Дівчата включилися у шкільний процес дуже легко і швидко. Старша з них стала незабаром першою ученицею в класі.

Шість місяців пізніше зголосилася з північної Німеччини нова учениця, яка рівно ж опинилася несправедливо в „Зондершулє”. Директор звернувся знову до інспекторату з поханням дати йому термін на розмову. Але Інспектор, почувши, що йдеться про новий випадок з „особливою школою” запитав лише чи директор вважає дитину здатною для нормальної школи. Діставши позитивну відповідь, доручив Ректорці німецької народної школи прийняти і цю ученицю без іспиту. Подібна процедура повторялася частіше і в наступних роках Інтернат перевів зі „Зондершулє” до нормальної ще II учнів. Всі вони закінчили з успіхом своє нормальне навчання. Коли б ці діти залишилися у „Зондершулє” їхнє життя пішло б зовсім іншим шляхом і дехто з них став би тягарем для держави та німецької і нашої спільноти.

Велику суспільну роботу виконали виховники, учителі і учні Інтернату в чужому суспільстві, інформуючи численних німецьких громадян, дорослих і молодь, про дійсний політичний і побутовий стан у східній Європі, спростовуючи їх неправильні відомості про історію, географію, літературу України та східної Європи взагалі. Зворушливими були виступи учнів Інтернату з доповідями про Україну перед своюю клясою або учителями.

Позитивне наставлення мюнхенського інспектора до українських дітей й Інтернату не було окремим випадком. З повною відданістю і особистою посвятою поставився до ідеї створення Інтернату та забезпечення його майбутності д-р Йоганнес Маврер.

Як працівник різних німецьких державних установ зустрічався він з східноєвропейськими втікачами різних національностей і пізнав їхні життєві проблеми, та незавидну долю. Кермуючись християнськими зasadами, старався він йти на зустріч всім групам еміграції, допомагати їм морально і матеріально, вичерпуючи всі можливості, які йому

міністерський радник федерального міністерства в Бонні д-р Гергард Вольфрум

міністер, радн. того ж міністерства
д-р Гартмут Левандовски,

референт культури у Баварському міністерстві, д-р Йоганнес Маєр

реф. мініст. внутр. справ у
Бонні, ОАР Аніта Міхаель

кер. мініст. радник
Гартмут Зінгбартель

мініст. радник
д-р Вальтер Реснер-Кравс

кожночасний пост давав. До цього заохочував він і своїх співробітників пань Ельслер, Душу та інших. Такої ж гуманної настанови вимагав він і від інших службовців, чи то з місцевої адміністрації, німецьких церков та їх установ, чи баварських і загально-німецьких міністерств.

У п'ятирічних роках, коли виникла ідея Українського Інтернату, займав Йоганнес Маврер у баварському Міністерстві Праці і Суспільної Опіки пост керівника відділу культури. З цієї позиції допоміг він врятувати від ліквідації Український Вільний Університет та відкрити Український Інтернат. Маючи власний великий досвід, д-р Маврер був постійним дорадником у всіх складних справах. Не жалів часу на інтервенції в урядах і установах, клопотався разом з Управою „Рідної Школи” за приміщення, виряді фінансі. Тяжко уявити як виглядала б справа Інтернату без д-ра Маврера.

Значну допомогу, головно у початках існування Інтернату, давала „Рідній Школі” німецька католицька Церква. Найперше, завдяки прихильній настанові о. Бляєра, голови католицького Товариства Охорони Челядників (*Lehrlingsschutzverein*) у приміщеннях якого був відкритий хлоп’ячий відділ Інтернату, а відтак на протязі двох років також дівочий. Німецький католицький чин „*Englische Fräulein*“ забезпечив нас у 1967-68 рр. приміщенням для дівчат. Лише тому, що Інтернат зростав, а у монастирському будинку не було більше вільного місця, прийшлося нам опустити цей гостинний приют німецьких монахинь.

Закупивши власний будинок, Інтернат мав у 1972 р. труднощі з вирівнянням залеглого чиншу у висоті 28 тисяч НМ. Отець Бляєр, за старанням д-ра Маврера та о. Мюллера (який очолював реферат суспільної опіки у дієцезії Мюнхен) подарував „Рідній Школі” цю суму і довг скреслено.

У роках 1985-88 німецька католицька Церква уділила через Союз Німецьких Католицьких Дієцезій (Бонн) понад 50 тисяч НМ допомоги для проведення конечних перебудов в Інтернаті та закупу ліжок й інших потрібних для Інтернату речей.

Євангелицька німецька Церква поставилася, натомість, і до „Рідної Школи” й Інтернату негативно. За статутом „РШ” передбачувалося створити при Управі Товариства Кураторію, до якої запрошено представників міністерств, Церков та деяких німецьких установ. Євангелики відмовилися від співпраці у Кураторії, мовляв, це ім перешкодить нав’язувати „братерські” відносини з російською православною Церквою.

Інтернат користав і користає з гостинності кількох десятків міських і державних шкіл Мюнхену. Без згоди шкільних урядів прийняти наших учнів, що походять з різних країв та міст, до місцевих шкільних установ Інтернат не міг би існувати; оплачувати навчання десятків учнів у приватних школах було б нам не під силу. Також директори та учителі тих шкіл, в яких навчалися учні Інтернату, виявляючи повне зрозуміння

наших проблем, допомагали по своїх спроможностях Інтернатові та дітям.

Директори і ректори шкіл, керівники клас на протязі років змінялися, відходили від активної служби. На їх місце приходили нові педагогічні сили. Але більше десятка років найвищим шефом їх був керівник міського шкільного уряду (Schulrat) д-р Антон Фінгерлє. Завдяки його інструкціям та зарядженням майже не було труднощів при вписах дітей з Інтернату до публичних міських та державних шкіл всіх типів.

Опікунчу руку відчувала „Рідна Школа” також у Баварському Міністерстві Освіти й Віровизнань. Референт середніх шкіл д-р Герман, з яким перший голова Т-ва проф. Степан Шах був знайомий з часів учителювання у Ляндсберг'ю, привітав факт створення Українського Інтернату і запевнив йому свою підтримку. Завдяки його старанням у матуральному свідоцтві першої абтурієнтки Інтернату подано після складення відповідного іспиту також оцінку з української мови.

У Баварському міністерстві праці наступила з відходом на пенсію д-ра Йоганнеса Маврера деяка реорганізація. У її висліді ліквідовано реферат культури і передано проваджені ним справи до Крайової Адміністрації Втікачів (Відділ V, Реферат I). Тодішні дотичні референти не мали ані зрозуміння для шкільництва еміграцій, ані бажання ними займатися. Тому підходили до них формалістично. Такий стан змінився після призначення на пост референта д-ра Отфріда Пустійовського, а пізніше керівного міністеріяльного радника д-ра Гартмунта Зінгбартля та міністеріяльного радника д-ра Вальтера Реснер-Кравса. Вони показалися не тільки добрими керівниками і відповідальними урядниками міністеріяльної адміністрації, але також гуманними особистостями, що шукають безпосереднього контакту до людей, якими доручено їм опікуватися.

Українська спільнота в Німеччині спромоглася, при допомозі діяспори з різних країн Європи та заокеану, зорганізувати солідну матеріяльну базу для українського шкільництва взагалі і для Українського Інтернату зокрема. Але без фінансової, адміністративної та шкільної допомоги федерального уряду Німеччини Інтернату не було б можливо забезпечити фаховим персоналом, робити ремонти будинку, давати допомогу незаможним учням та взагалі втримати.

Дотичним референтом у федеральному Міністерстві Внутрішніх справ був на переломі 60 / 70 років міністеріяльний радник д-р Вольфрам; його головною помічницею була старший радник Аніта Міхаель. У пізніших роках керівництво реферату кілька разів змінялося і сьогодні реферат очолює міністеріяльний радник д-р Гартмут Левандовскі. Деякі наслідники д-ра Вольфрума не вглублювалися у проблематику українського шкільництва та Інтернату, але всі вони, головно д-р Гайслер та д-р Кемпіс, виявили максимум зрозуміння і доброзичливості для пові-

рених їм справ. Пані А. Міхаель була від самого початку існування Інтернату і є до сьогодні дійсним опікуном Українського Інтернату, як й інших освітніх установ різнонаціональної еміграції. Вона докладала собі труду щоб докорінно запізнатися з усіми національними групами, їхніми організаціями, їхніми потребами, культурою, традицією та стремліннями. Ставши дійсним експертом; могла пані Міхаель справедливо вирішувати, на протязі двох десятків років ряд тяжких справ, і бути правою рукою кожного референта для справ культури національних меншостей та земляцтв німецьких громадян, що походять із східної Європи.

В останніх роках Європейська Спільнота з Брюсселю включила до гурту європейських шкільних та освітніх установ наш Інтернат і „Рідну Школу” і почала давати їм матеріальну допомогу. Осягнути цей привілей було не легко, але „Рідна Школа” знайшла доброго приятеля в особі поч. сенатора А. Гайзенгофера, який знайшов шляхи до Європейських Установ і переконав їх, що Європа не кінчается на кордонах Німеччини.

Глядачі оперетки „Мавпячий король”, що була поставлена на подвір'ю Інтернату

ПОБІЧНА ГРОМАДСЬКА ІНІЦІЯТИВА ІНТЕРНАТУ

Закупивши і впорядкувавши об'ємистий будинок у гарній і вигідній, щодо публічного транспорту, околиці, Український Інтернат одержав можливість проявлятися у нових ділянках, які виходили поза шкільно-освітню працю.

У Мюнхені існували в минулому декілька клубів: Товариський Клуб на Гаштайгу, клуб молодих журналістів „Крапка на і” біля головного двірця, шаховий клуб при Зендлінгерштрассе і ряд інших товариських організацій без назви. Їхні члени і гості збиралися один-два рази в тиждень, користуючись приміщенням німецьких ресторанів чи каварень. Після 60-их років, клуби перестали існувати.

Управа „Рідної Школи” рішила відновити клубове життя Мюнхену і поширити його на гостей інших міст та країв, що подорожуватимуть по Німеччині чи Європі. Для того тимчасово відведено дві кімнати на партері Інтернату, а після кількох місяців влаштовано відповідніше приміщення у сутеринах, з окремим входом, щоб клуб був відділений від інтернатських частин будинку.

Формально і фактично, Клуб належав і належить до „Рідної Школи” і є контрольований Управою Товариства та дирекцією Інтернату. Щоб, однаке, дати йому можливість більш свободно організувати товариське життя, кілька разів роблено заходи створити товариський Клуб із зареєстрованим членством та обраною на кожного пів року Управою. На протязі років знаходилися завжди жервенні й відповідальні громадяни, що при поважному вкладі праці провадили Клуб, як члени його Управи. Були це передусім Григорій Козій, Мирон Карпинець, Юрій Цюрак, Іван Холявка, Микола Дух. Закріпити цю форму напостійно не вдалося. Останніми роками Клубом провадить призначений Управою Товариства господар, якого контролює назначений в кожній каденції член Управи. Кілька років був ним Володимир Панчук. Тепер це виконує фінансовий референт Управи „РШ”, дипл. економіст Микола Франкевич.

У приміщеннях Інтернату створено було у 1970-их роках шаховий клуб. Головою обрано Мирона Карпинця. Товариські гри відбувалися регулярно один раз в тижні, а турніри залежно від рішень управи клубу, щокілька місяців. Після смерті кількох провідних членів, шаховий клуб перестав існувати і тим самим втратив членство у Союзі Німецьких Шахістів, до якого він належав.

Товариський Клуб був довгі роки відкритий кожного вечора від 19-ої години до півночі. Пізніше його замикали у понеділки, а тепер також у вівторки. Відвідувачі Клубу — всілякого віку гості; дуже часто є між ними багато подорожуючих. У Мюнхені немає іншої можливості зустрітися вечорами з українцями. Головно у місяцях липень-серпень заповнений Клуб побереги. Тоді в місті перебувають численні студенти УВУ та туристи; в цей час Клуб відкритий щоденно.

За головування у Клубі Григорія Козія, Клуб організовував товариські вечори, спільні прогулочки, дискусійні вечори з доповідями. Також було запрощено продаж вареників. З Клубу користали окремі члени, влаштовуючи особисті свята. Через Клуб постачав Інтернат перекуски та буфети для інших організацій та установ. Особливо часто користав з цього міжнародний „Дім Зустрічі” (Haus der Begegnung).

Ось один із звітів голови Управи Товариського Клубу за час від 1. 1. до 31. 12. 1977 р.:

„Товариський Клуб в 1977 р. начисляв 43 членів. Членських внесків зібрано за цей рік 941,— нм. Ми влаштували 4. 2. 1977 р. маскову забаву для молоді у приміщенні клубу. Дня 19. 2. 1977 р. забаву у парафіяльній залі при Шенштрассе 57. 25. 2. 1977 р. висвітлили фільм у приміщенні Клубу. 1. 4. 1977 р. влаштували для членів Гостинний Вечір в приміщенні Клубу. 30. 4. 1977 р. влаштували забаву у парафіяльній залі при Шенштрассе. 7. 5. 1977 р. організували прогулочку до Австрії. 7. 12. 1977 р. влаштовано товариську зустріч в приміщенні Клубу”. (підписав Григорій Козій — голова Управи Клубу).

Товариський Клуб, а в меншій мірі Шаховий, допомагали Інтернатові популяризувати себе, а також з чистого доходу Клубу, „Рідна Школа” та Інтернат діставали поважну фінансову підтримку, що в свою чергу йшла на сплату довгу за будинок та на стипендії для бідніших учнів Інтернату.

Крім клубу діє в будинку Інтернату гостинниця. Мюнхен — місто конгресів і атракцій. Воно стоїть, щодо кількости відвідувачів, на одному з перших місць в Німеччині та Європі. Загощують до Мюнхену чимало студентів і молоді, а серед них не бракує українців. Українська гостинниця з Товариським Клубом стала скоро відомою у цілій діаспорі. Досі побували в Інтернаті тисячі студентів, молоді, родин, старшого віку громадян з країн усього світу. Гостинниця і Клуб стали своєрідним центром зустрічі молоді української діаспори. З гостинниці користають різні українські організації, Церква, установи, час до часу Мюнхенський Німецький Університет. В гостинниці зупиняються на нічліг і харчування мистецькі ансамблі, учасники групових поїздок. В гостинниці й Інтернаті відбуваються наради, з'їзди, курси, конференції, збори й сходини. Згадати хоч би деякі з них:

— соборчик духовенства УАПЦ;

- конгреси і засідання Координаційного Осередку Українських Громадських Центральних Установ (Європи);
- з'їзди делегатів Центрального Представництва Української Еміграції в Німеччині;
- збори та імпрези Місцевого Представництва Української Еміграції в Німеччині;
- курси і конференції Шкільної Ради ЦПУЕН та Шкільної Референтури КОУГЦУ;
- збори, зустрічі і наради Об'єднання Українських Жінок у Німеччині;
- сходини і засідання Братства Колишніх Вояків I. Дивізії Української Національної Армії;
- імпрези Об'єднання бувших Вояків-Українців у Великобританії;
- збори, сходини, конференції і мандрівні тaborи Спілки Української Молоді (СУМ);
- сходини і мандрівні тaborи Пласту;
- наради і зустрічі Української Національної Ради;
- засідання Союзу Вільної Преси;
- курси фундації Українського Вільного Університету (ЗСА);
- виклади і курси Українського Вільного Університету.

Фундація Українського Вільного Університету, яку від років очолює проф. д-р Петро Гой, створена у 1975 році в Нью-Йорку для підтримки Українського Вільного Університету, поширила у вісімдесятіх роках свою дію на сектор студентства. Задля динамічності студентської молоді провадить Фундація секції відстоювання українських позицій в німецькому концтаборі Даха і уславленому за час Другої Світової війни італійському манастирі Монте Касіно, де згинуло багато українців що були в рядах польского корпусу.

Св. Миколай в Інтернаті у 1989 році.

Праця зі студентством виявляється у кількох напрямках, але найголовнішим є уділювання стипендії та екскурсійно-студійна програма „Стежками Батьків”. У програмі беруть участь 15 до 40 студентів і студенток із З’єднаних Стейтів Америки та Канади. Літаком прилітають вони до Мюнхену, відтак поїздами та астобусами подорожують по Європі і проходять кільтижневий студійний курс в Українському Вільному Університеті, защо одержують, після складення іспитів, кредити, що зараховуються у їхніх університетах в ЗСА чи Канаді.

Український Інтернат є для учасників програми „Стежками Батьків” базою для мандрівок та місцем перебування за час курсу в УВУ. У цих кількох тижнях Інтернат пульсує життям української молоді, бо крім студентів „Стежок” та стипендіятів Фундації УВУ, до бадьорої молодої громади долучаються десятки індивідуальних мандрівників і їх ровесники з Мюнхену і околиці.

Курси гри на бандурі, що їх Фундація організує від 1984 року при співдії Т-ва Бандуристів у рамках студійної програми УВУ, надає тій зустрічі, цьому організованому і спонтанному злетові української молоді особливої закраски. На протязі двох тижнів у кожному закутку та в навчальні Інтернату сидять з чудовими інструментами юні бандуристи і вправляють під керівництвом інструкторів, підготовляються до концерту, яким закінчують кожний курс при участі численних слухачів, в домівці катедральної Церкви при Шенштрассе.

Діти садочку та учні Інтернату з Директором, заступницею директора та садівничкою Олею Драницькою-Недза.

ІНТЕРНАТ ДАЄ ПЕРШУ ДОПОМОГУ ВКІАЧАМ І ПЕРЕСЕЛЕНЦЯМ

Обмежена ліберальна політика сателітних країн Східної Європи під кінець 70-их років відкрила громадянам Польщі та Чехо-Словаччини можливість одержати важний для закордонних подорожей паспорт і тим самим дозвіл відвідати Західну Німеччину, в тому ж Мюнхен. Це принесло, в свою чергу, для багатьох вимріяну нагоду вирватися з комуністичного „раю“ і залишиться жити на Заході. З цієї нагоди почали користати також численні, переважно молоді, українці, що походили з насильно виселених з українських земель на колишні німецькі, родин, і були найбільше упослідженні і дискриміновані. Так несподівано почали шукати в українській громаді у Мюнхені десятки, а відтак сотні земляків захисту і допомоги.

Перші школярі-втікачі з Польщі — Оля і Петрусь Варянка.

Після закінчення війни у Німеччині діяли цілий ряд допомогових установ і деякі продовжують свою діяльність до сьогодні. Але жодна з них не була приготована і здатна до розв'язання нової проблеми втікачів, бо не мали ані фондів, ані персоналу для новопосталих допомогових завдань. Йшлося найперше про нічліг і прохарчування принаймні на кілька днів, чи тижнів, а даліше про правні поради, лікарську опіку, переклади в слові і письмі, допомога в еміграції до Канади, ЗСА чи Австралії.

Український Інтернат не був також приготований і наставлений на допомогову чисто соціальну дію. Але він єдиний мав кімнати з ліжками і постіллю, кухню з персоналом і жертовенних виховників та учителів із знанням мов. Це й привело суспільних діячів Мюнхену до думки використати Інтернат для цієї тяжкої допомогової акції, заспокоюючи в той спосіб своє сумління. Інтернатові не залишалося нічого іншого, як ще більше напружити свої сили і дати, хоч на короткий час, потребуючим землякам підтримку її опіку.

Німецький уряд та міська адміністрація поставилися до нових утікачів з Польщі з повним зрозумінням їхніх проблем і вони почали організувати матеріальну і правну допомогу: всіх забезпечили помешканням у пенсіонах та готелях; дали щомісячну фінансову підтримку для закуплення харчів; забезпечили їх лікарською опікою; давали при потребах одяг та білизну. Але заки утікач пройшов почерез всі урядові інстанції він залишався декілька днів на вулиці. Приймаючи їх на нічліг і спочатку також на харчування, Управа „Рідної Школи” та заряд Інтернату улегшували поважно їхню тяжку долю. На протязі кільканадцяти років в Інтернаті перебувало постійно від 10 до 20 нових втікачів, переважно з Польщі, але також у меншій мірі з Чехословаччини, Мадярщини й України. Це були в основному самітні чоловіки й жінки, бо у перших роках Польща не давала віз для родин. Коли цю практику польський уряд змінив, тоді почали прибувати також родини, навіть з дітьми, що більше ускладнило ситуацію, а Інтернат одержав нове завдання — взяти під опіку дітей втікачів. Треба було записати їх до німецької школи, дати шкільне приладдя, організувати допомогове навчання німецької мови.

Міський шкільний уряд почав організувати для різнонаціональних дітей-утікачів окремі класи до яких відсилали також і наших дітей. Доїзд до тих шкіл був здебільшого утруднений. Треба було їхати підземкою, чи трамваєм, що для малих дітей без знання німецької мови було пов'язане з небезпекою випадків та заблуджень.

Крім того у тих спільних класах гуртувалися діти різної національності, релігії та раси. Знання німецької мови було в них жодне, або мінімальне. Також віком діти часто різнилися. Начання в тих класах було дуже ускладнене і зводилося до передання дітям елементарних знань з німецької мови та пристосовання до чужого довкілля.

Дирекція Інтернату врятувала майже всіх наших дітей від цих інтернаціональних кляс. Ректорати народніх шкіл при Гаймгавзер- та Райнштрассе, одержавши запоруку від Інтернату, що всі діти матимуть додаткове навчання німецької мови, прийняли наших дітей до нормальних німецьких кляс, в яких вже були й інші вихованці Інтернату. Деякі німецькі учителі не були з цього задоволені, бо сподівалися додаткових труднощів коли в клясі є діти, що не опанували ще достатньо викладової мови. Але добра поведінка наших дітей та їхня пильність в науці спонукали їх змінити свою негативну настанову. Частина дітей з Польщі не знали також української мови, або володіли нею слабо і то лише в розмовах. Про знання предметів українознавства не можна навіть говорити. Учителі та виховники Інтернату мусіли чити їх рідної мови, давати елементарні знання про Україну, впроваджувати їх в новий світ з його мовою, культурою та зовсім іншою соціальною системою, а також чити їх німецької мови та тих предметів, які є в програмі навчання в Німеччині.

Треба ствердити, що й Інтернат чимало скористав, приймаючи під свою опіку малих земляків з Польщі та інших східноєвропейських країн. Вони принесли зі собою для дітей народжених на Заході досвід твердого „дефіцитного” життя тоталітарної чужої держави. Їхній досвід та конfrontація і порівняння двох світів та систем, сприяли самовихованому процесові всіх інтернатчиків та навіть частини старшої молоді, яка втримує з Інтернатом контакт. Через розповіді про переслідування та принижування українців у Польщі, про нелюдське переселення українців з рідних сіл та міст на чужі території, запізнавалися діти Інтернату і молодь з дійсністю в Україні; в них зроджувалися бажання допомогти своєму народові визволитися з неволі. Національне виховання перейшло від теорії до реальності.

Допомога та опіка, що її Інтернат давав для дітей нових біженців включала також матеріальне забезпечення новоприйнятих учнів. Батьки, не маючи жодних матеріальних прибутків, не мали можливості оплачувати хоч би й частинно кошти інтернату. „Рідна Школа” перебирала тих дітей на повне безплатне харчування, забезпечувала їх шкільним приладдям та покривала всі видатки зв’язані з екскурсіями, відвідування театрів і т. п. У багатьох випадках треба було дбати й про одяг та взуття.

Учні Інтернату та діти садочку з виховниками й учителями у 1989 році

СПИСОК УЧНІВ УКРАЇНСЬКОГО ІНТЕРНАТУ

Ім'я і прізвище	дат. нар.	в Інтерн. від
1. АГАФОНОВ, Віра*	25.09.59	1968—1976
2. АГАФОНОВ, Петра	04.07.58	1968—1974
3. АЙХМАН, Єнс**	18.01.75	1985—
4. АНДРУШКО, Петро	1961	1972—1973
5. АНІКЕЙВ, Гліб — Україна	18.06.68	1978—1979
6. БАБІРАД, Роман	17.10.56	1967—1968
7. БАЛЬМЕРТ, Александр	22.01.86	1989—
8. БАНОВЕЦЬ, Олівер — Австрія	31.05.77	1983—
9. БАРЩАК, Анна — Польща	05.12.73	1987—1990
10. БАРЩАК, Елізабета — Польща	08.06.70	1987—1988
11. БАСАРАБ, Стефан	07.10.57	1973—1974
12. БАЦІК, Дарка	20.08.58	1969—1970
13. БАЦІК, Петро	02.06.60	1969—1970
14. БЕБЕКАЙЛО, Александр — Австрія	03.09.58	1970—1971
15. БЕБЕКАЙЛО, Марія — Австрія	08.07.57	1970—1971
16. БЕБЕКАЙЛО, Стефанія — Австрія	01.09.59	1970—1971
17. БЕЗУБИК, Роман	07.05.57	1969—1970
18. БЕРНДЛЬ, Аріяна	08.04.86	1989—
19. БЕРНДЛЬ Гомер	20.03.81	1982—1988
20. БІЛАНІЧ, Петро — Польща	02.10.81	1988—1990
21. БІЛАНІЧ, Роман — Польща	06.02.85	1988—1990
22. БІШКО, Адріян — Польща	22.02.80	1984—1986
23. БІШКО, Павло — Польща	17.09.78	1984—1986
24. БОБИН, Богдан	13.02.49	1970—1971
25. БОБИН, Борис	27.09.81	1988—
26. БОБИН, Ірина	06.12.50	1967—1970
27. БОБИН, Раїса	23.05.83	1987—
28. БОБИН, Тарас	12.07.84	1987—
29. БОВИЧ, Рудольф	19.06.59	1970—1975
30. БОДНАР, Андрій	21.05.85	1989—
31. БОДНАР, Ірина	1959	1969—1970
32. БОДНАР, Оксана	13.12.81	1987—
33. БОДНАР, Стефанія	26.12.83	1988—
34. БОГОСЛАВИЧ, Юрко	1958	1969—1970
35. БОЛЮХ, Петро	21.08.56	1972—1973

* Учні без позначення країни народжені в Німеччині.

** Учень ще належить до Інтернату.

36.	БОЛЮХ, Юрко	28.08.61	1975—1979
37.	БОРОДАЙ, Мирослав — Франція	12.06.50	1967—1969
38.	БОРСУК, Ева — Польща	08.06.72	1986—1988
39.	БОРСУК, Мирослава — Польща	15.01.74	1986—1989
40.	БРЕГІН, Михайло — Польща	17.10.82	1989—1990
41.	БРЕГІН, Павло — Польща	17.01.84	1989—1990
42.	БРУХ, Роман — Канада	07.03.54	1977—1978
43.	БУЕР, Володимир	23.06.59	1975—1976
44.	БУЕР, Сергій	13.07.62	1975—1976
45.	БУРДА, Рональд	10.10.60	1974—1977
46.	ВОЙТОВИЧ, Галина	01.11.58	1973—1974
47.	ВАРИВОДА, Анета	18.01.61	1970—1973
48.	ВАРИВОДА, Роман	13.07.60	1970—1973
49.	ВАРИВОДА, Сабіна	02.12.55	1970—1973
50.	ВАРИВОДА, Ульріка	08.01.58	1970—1972
51.	ВАРЯНКА, Оля — Польща	09.08.70	1980—1982
52.	ВАРЯНКА, Петро — Польща	1976	1980—1982
53.	ВАСЬКОВИЧ, Андрій	21.03.57	1969—1970
54.	ВАСЬКОВИЧ, Юрій	01.02.56	1967—1968
55.	ВЕЛИЧКО, Христина	02.05.55	1968—1969
56.	ВІЛИЧ, Ганельора-Анна	02.11.56	1969—1973
57.	ВІЛИЧ, Левко	11.12.60	1969—1972
58.	ВІНТОНІВ, Петра	28.05.59	1967—1968
59.	ВЛАСЕНКО, Клявс	22.08.67	1977—1979
60.	ВЛАСЕНКО, Надія	09.08.68	1978—1979
61.	ВОВК, Наталя — Польща	02.02.83	1987—1988
62.	ВОЛОШИН, Елізабета — Польща	20.05.72	1987—1989
63.	ВОРОНЯК, Розмари	12.02.59	1969—1970
64.	ВОРОНЯК, Стефан	16.03.56	1969—1970
65.	ВОРОТНЯК, Олесь — Югославія	11.05.77	1977—1978
66.	ВОРОТНЯК, Павло — Югославія	07.08.75	1977—1978
67.	ВОРОТНЯК, Петро — Югославія	14.07.74	1977—1978
68.	ВРУБЛІВСЬКИЙ, Стефан	26.03.58	1969—1970
69.	ВРУЩАК, Оксана — Польща	17.08.82	1987—1988
70.	ГАРАБАЧ, Лавра	08.04.82	1989—
71.	ГЕГЕНДОРФ, Рюдігер	1958	1970—1971
72.	ГЕГЕНДОРФ, Стефан	26.12.58	1970—1971
73.	ГІРНЯК, Юрій, ЗСА	04.07.81	1987—1988
74.	ГІЧА, Анна	13.06.56	1968—1972
75.	ГІЧА, Оля	03.09.57	1968—1972
76.	ГОЛЛЕНБАХ, Марко	1977	1985—1986
77.	ГОЛЮХ, Володимир	07.02.63	1976—1977
78.	ГРАБОВСЬКИЙ, Роман — Франція	10.02.51	1968—1969

79.	ГРИЦА, Ігор	08.03.58	1969—1970
80.	ГАРГАС, Роман	17.07.61	1972—1973
81.	ГРЕКІ, Валентина — Італія	20.06.65	1979—1981
82.	ДАВІДОВ, Олександра — Росія	23.05.71	1980—1981
83.	ДАНИЛЮК, Віра	18.05.57	1970—1971
84.	ДАНИЛЮК, Надя	04.04.58	1970—1973
85.	ДАНИЛЮК, Кармен	12.10.59	1970—1972
86.	ДАНИЛЮК, Роман	31.08.61	1970—1972
87.	ДАШКЕВИЧ, Віолета — Польща	07.06.83	1989—
88.	ДАШКЕВИЧ, Кристоф — Польща	13.02.81	1989—
89.	ДЗВОНКІВСЬКА, Марина	27.02.69	1980—1981
90.	ДЗВОНКІВСЬКА, Таня	30.06.67	1980—1981
91.	ДИЛІСЕН, Роман	09.21.86	1990—
92.	ДІБРОВА, Володимир	1952	1972—1973
93.	ДІБРОВА, Раїса	12.12.55	1967—1968
94.	ДОБРОВОЛЬСЬКИЙ, Ігор	02.07.60	1970—1971
95.	ДОРОШЕНКО, Володимир — Австрія	11.06.54	1969—1970
96.	ДОРОЖИНСЬКА, Ляриса — ЗСА	1973	1978
97.	ДРАНИЦЬКА, Ольга — Австрія	28.10.56	1968—1977
98.	ДРУАР, Міля — Франція	19.10.78	1989
99.	ДУБИЦЬКИЙ, Павло	07.07.80	1985—1988
100.	ДУБИЦЬКА, Раїя	03.07.85	1989—
101.	ДУТКЕВИЧ, Кристоф — Польща	24.06.83	1988—1989
102.	ДУТКЕВИЧ, Моніка — Польща	26.06.81	1988—1989
103.	ДУТЧАК, Люба	24.04.57	1970—1974
104.	ДУТЧАК, Орест	24.04.57	1970—1974
105.	ДУТЧАК, Роман	13.10.60	1970—1974
106.	ДУХ, Клявс	16.11.54	1968—1969
107.	ДЯКУН, Александра — Польща	27.01.83	1988—1989
108.	ДЯКУН, Ева — Польща	14.04.85	1988—1989
109.	ДЯКУН, Марек — Польща	11.04.81	1988—1989
110.	ЕДАДЕЯ, Гаврилко — Ізраїль	16.10.54	1975—1976
111.	ЗАГОРОДНИЙ, Петро	07.08.55	1968—1969
112.	ЗАДАРКО, Орест	15.09.78	1984—1989
113.	ЗАХАЧИВСЬКИЙ, Михайло	06.07.84	1989—1990
114.	ЗАЯЦЬ, Адріян	13.02.80	1980—1987
115.	ЗАЯЦЬ, Таня	04.05.76	1977—
116.	ЗЛЕПКО, Дмитро	27.01.48	1968—1969
117.	ЗУБРОВСЬКИЙ, Андрій — Польща	26.06.76	1987—1988
118.	ЗЯТИК, Михайло — Польща	1978	1987—1988
119.	ЗЯТИК, Петро — Польща	07.02.80	1987—1988
120.	ІВАНЕНКО, Дарія, — Росія	1965	1980—1981
121.	ІВАНЮРА, Ольга — Польща	11.11.83	1988—1989

122.	ІВАНЮТА, Таїса	08.09.86	1988—1989
123.	ІВАХІВ, Христина — ЗСА	06.09.57	1971—1972
124.	КАВКА, Михайло	14.05.55	1974—1977
125.	КАНЮК, Галина	30.08.60	1972—1975
126.	КАНЮК, Надія	25.05.64	1973—1975
127.	КАНЮК, Петро	05.04.59	1972—1975
128.	КАНЮК, Соня	26.08.55	1972—1973
129.	КАНЮК, Ярослав	19.11.61	1972—1976
130.	КАПІТАНЧИК, Петро	02.07.55	1967—1968
131.	КАПУСТА, Марія	05.07.51	1968—1970
132.	КАРАБІН, Володимир	14.01.65	1974—1976
133.	КАРПА, Стефанія — Бельгія	23.05.54	1969—1970
134.	КАРПІНСЬКИЙ, Василь	30.01.56	1978—1979
135.	КАРПІНСЬКА, Ірина	04.08.58	1970—1977
136.	КАРПІНСЬКА, Катерина	06.07.57	1969—1975
137.	КАРПІНСЬКА, Марія	08.09.59	1975—1981
138.	КАЧУРОВСЬКИЙ, Леонардо	30.05.71	1978, 1980/81
139.	КЕРНИЦЬКА, Аriadna	08.07.77	1979—1980
140.	КЕРНИЦЬКА, Ксения	22.06.74	1977—1980
141.	КЕРНИЦЬКИЙ, Юрко	03.06.73	1977—1981
142.	КІТ, Марія	10.12.51	1967—1968
143.	КЛЕНІВ, Михайло	10.09.63	1973—1979
144.	КЛЕНІВ, Олександра	12.11.68	1978—1979
145.	КЛОВАК, Петро	1975	1970—1971
146.	КЛЮЧКО, Петро — Канада	12.11.59	1970—1973
147.	КОВАЛІВ, Стефанія	1960	1971—1972
148.	КОВАЛЬ, Михайло	23.08.57	1968—1972
149.	КОВАЛЬ, Наталка	05.09.53	1970—1973
150.	КОВДІЄНКО, Віра	1957	1968—1969
151.	КОЗАК, Маріяна	1957	1969—1970
152.	КОЗЕРА, Маріуш — Польща	23.05.81	1988—1989
153.	КОЗІЙ, Орися	02.11.55	1967—1972
154.	КОЗІЙ, Регіна	08.04.58	1968—1973
155.	КОЛАЧ, Іван	15.07.52	1967—1968
156.	КОЛЬЧИНСЬКА, Оля	07.12.53	1967—1968
157.	КОЛЬЧИНСЬКИЙ, Кароль	24.07.83	1989—
158.	КОМПТА, Борис — Еспанія	13.03.79	1980 i 1981
159.	КОМПТА, Тарас — Еспанія	01.09.76	1980 i 1981
160.	КОРБАБІЧ, Зорян	07.06.83	1986—
161.	КОТЛЯРЧУК, Стефан	15.09.59	1974—1976
162.	КОСТІВ, Юрій	14.10.57	1971—1972
163.	КОШЕНЮК, Ліна	27.09.52	1968—1969
164.	КОШОВИЙ, Анна	31.07.57	1969—1970

165.	КОШОВИЙ, Петро	14.09.54	1969—1970
166.	КРАЙНЯК, Александра — Чехо-Словач.	08.05.78	1988
167.	КРАЙНЯК, Катерина — Чехо-Словач.	12.11.76	1988
168.	КРУК, Тарас — ЗСА	23.04.55	1975—1976
169.	КУЗЬМИНСЬКА, Уршуля	21.12.53	1968—1969
170.	КУЦАН, Орест	13.05.75	1977—
171.	КУЦАН, Софійка	30.01.73	1977—
172.	КУШЛИК, Данило	03.09.78	1988—
173.	КУШЛИК, Ірина	26.02.57	1967—1973
174.	КУШЛИК, Кіра	29.01.86	1988—
175.	КУШЛИК, Мирослава	09.10.52	1967—1971
176.	КУШЛИК, Стефанія	31.03.50	1967—1971
177.	ЛАВРИНЕНКО, Люба — Бельгія	07.06.54	1971—1973
178.	ЛАВРИНЕНКО, Одарка — Бельгія	17.11.59	1972—1973
179.	ЛАЙКОШ, Ярослав — Польща	12.01.83	1986—1987
180.	ЛЕНКО, Михайло	29.05.62	1974—1975
181.	ЛЕСЬ, Андрій — Польща	23.07.66	1988—1989
182.	ЛИПА, Роман	23.04.61	1972—1973
183.	ЛОЖЧЕНКО, Тарас — Голляндія	16.03.54	1969—1972
184.	ЛОПУШАНСЬКА, Соня	18.10.67	1979—1988
185.	ЛОПУШАНСЬКИЙ, Петро	09.04.69	1979—1988
186.	ЛЮВЕТ, Адріян	25.07.85	1985—1986
187.	ЛЯЙБРОК, Саша	05.06.79	1985—1986
188.	ЛЯХ, Богдан	02.03.52	1969—1970
189.	МАГДИЧ, Петро	23.11.51	1967—1968
190.	МАЙОР, Ева — Польща	30.01.79	1988—1989
191.	МАЙОР, Юстина — Польща	19.02.80	1988—1989
192.	МАКУХ, Марта — Польща	21.09.77	1985—1987
193.	МАЛЕНКОВИЧ, Марія — Україна	29.08.78	1985—1986
194.	МАРУЩАК, Ірина	11.08.56	1967—1968
195.	МАРЧЕНКО, Анатолій — Англія	03.02.68	1977—1988
196.	МАРЧЕНКО, Оленка — Англія	03.02.58	1978—1980
197.	МАРЧЕНКО, Остап — Англія	26.05.65	1977—1987
198.	МАТИЧАК, Надія	06.09.84	1988—
199.	МАТИЧАК, Роксоляна	08.08.81	1984—
200.	МАТИЧАК, Роман	02.08.86	1989—
201.	МАТИЧАК, Аліція — Польща	01.04.86	1989—
202.	МАТИЧАК, Андрій — Польща	31.10.87	1989—
203.	МАЦІКАНИЧ, Михайло	18.06.59	1968—1973
204.	МАЦЮК, Ліна	13.08.82	1985—1989
205.	МАЦЮК, Уляна	08.06.80	1985—1989
206.	МЕЛЬНИК, Леся	07.12.68	1978—1979
207.	МЕЛЬНИЧУК, Андрій	08.08.63	1978—1979

208.	МИГАЛИСЬКО, Ляра — Франція	10.07.86	1989—
209.	МИГАЛИСЬКО, Стефан — Франція	31.03.84	1987—
210.	МИСЬКІВ, Ігор	03.03.59	1972—1973
211.	МИХАЙЛЮК, Леся — Англія	15.08.66	1979—1980
212.	МОЗОЛЮК, Дарка	04.03.57	1970—1973
213.	МОЗОЛЮК, Петро	10.06.53	1971—1973
214.	МОЗОЛЮК, Таня	11.02.80	1986—1988
215.	МОЗОЛЮК, Юрко	04.09.60	1970—1972
216.	МОНЦ, Михайло	13.03.70	1984—1986
217.	МОСКАЛИК, Дмитро	07.12.60	1972—1973
218.	МОСКАЛЬ Конрад	30.01.55	1967—1970
219.	МЮЛЛЕР, Александр	10.11.86	1989—
220.	НАГАЙЛО, Ема	06.10.86	1989—
221.	НАГАЙЛО, Максим	20.06.84	1987—
222.	НАГЕЛЬ, Александр	12.05.67	1976—1977
223.	НЕДЗА, Зоряна	09.05.83	1984—1988
224.	ОБОРОНЯК, Саша — Мадярщина	05.05.83	1987—
225.	ОЛІСНЕВИЧ, Кароліна — Польща	11.01.84	1988—
226.	ОЛІСНЕВИЧ, Марта — Польща	02.10.83	1988—
227.	ОЛІЙНИК-ЛУСИЧ, Марта — Канада	25.01.83	1984—1988
228.	ПАВЛІЧ, Степан	14.07.50	1967—1968
229.	ПАВУК, Мирослав — Польща	03.08.73	1988—1989
230.	ПАНСЬКА, Сузанна	03.12.52	1967—1970
231.	ПАНЦЬО, Нестор	12.06.57	1969—1972
232.	ПАНЦЬО, Петро	24.04.60	1970—1971
233.	ПАНЧУК, Володимир	05.01.51	1971—1972
234.	ПАНЧУК, Мирон	17.09.66	1973—1974
235.	ПЛЯЦКОВСЬКА, Марія	25.04.57	1967—1969
236.	ПЕНКАЛЬСЬКА, Дарка	20.08.58	1967—1968
237.	ПЕНКАЛЬСЬКИЙ, Петро	02.06.60	1967—1968
238.	ПІДСАДНИЙ, Юрій	17.10.86	1990—
239.	ПОЛЕХОНСЬКИЙ, Андрій — Польща	04.11.68	1982—1987
240.	ПОЛЯНСЬКИЙ, Володимир	15.02.45	1968—1969
241.	ПОНОМАРЕНКО, Юрко	1952	1968—1969
242.	ПОПОВИЧ, Олександер — Австрія	16.04.58	1970—1971
243.	ПОПОВИЧ, Ярослав — Польща	07.12.77	1986—1987
244.	ПРИДАТЧЕНКО, Петро	17.06.63	1976—1977
245.	ПРИЙДУН, Давид — Англія	26.02.65	1977—1978
246.	ПРОЦАЙЛО, Дарка	04.03.66	1972—1975
247.	ПРОЦАЙЛО, Роман	23.10.64	1972—1975
248.	ПУРАВЕЦЬ, Фрідер	31.01.54	1967—1970
249.	ПУШКАР, Оксана	14.01.83	1984
250.	РОМАНЕЦЬ, Ксеня	04.08.86	1989—

251.	РОСТЕЦЬКА, Консуеля	1971	1979—1980
252.	РУДАК, Володимир — Югославія	24.5.55	1970—1972
253.	САПУН, Сільвія	08.04.71	1980—1988
254.	САФОНОВ, Олександер — Україна	19.05.69	1977—1978
255.	СВІДЛІЦКІ, Павел	13.05.84	1974
256.	СЕВЕРІН, Лазар	05.04.59	1969—1970
257.	СЕМБЕР, Іван	07.03.58	1969—1971
258.	СЕРЕДА, Роман	03.05.55	1968—1969
259.	СИТНИК, Андрій	25.09.80	1983—
260.	СИТНИК, Уляна	01.03.84	1987—
261.	СІГЕЛЬ, Даня — Ізраїль	1971	1979—1980
262.	СКИБА, Марліна — Польща	29.07.84	1989
263.	СКИБА, Мартін — Польща	14.09.82	1989
264.	СКОПКО, Луція	25.07.55	1969—1970
265.	СЛИЧУК, Дмитро	1955	1969—1970
266.	СЛИЧУК, Роман	06.05.57	1969—1970
267.	СОЛЬЧАНИК, Данило	23.09.84	1988—
268.	СОТУРЧАК, Лариса	26.11.79	1980—1984
269.	СОТУРЧАК, Наталка	20.04.78	1980—1984
270.	СТЕФАНОВСЬКИЙ, Данило	28.09.85	1988—1989
271.	СТРИЙСЬКА, Анна	23.02.64	1973—1975
272.	СТРИЙСЬКА, Діяна	16.07.66	1973—1975
273.	СТЕЦЕВІЧ, Анемарія	1961	1972—1973
274.	СТЕЦЕВІЧ, Мартин	24.03.58	1972—1973
275.	СТОЛЯРЕК, Стефан	08.12.56	1969—1970
276.	СТОЛЧ, Микола	14.09.83	1986—
277.	СУХІН, Володимир — Мадярщина	14.04.77	1988—1989
278.	СУХНАЦЬКИЙ, Петро	12.05.55	1969—1970
279.	ТАБАКА, Іванка — Польща	23.06.78	1986—1988
280.	ТАБАКА, Оля — Польща	23.11.75	1986—1988
281.	ТАТАРСЬКИЙ, Андрій — Польща	09.05.60	1971—1974
282.	ТЕЛЯНТИНСЬКА, Клявдія	1960	1973—1974
283.	ТОМАНЕК, Александер	06.04.73	1977—1983
284.	ТОМАНЕК, Астрід	30.07.71	1977—1983
285.	ТОМАШІВСЬКА, Маргарета — Польща	07.11.80	1988—1989
286.	ТОМАШІВСЬКА, Моніка — Польща	14.04.78	1988—1989
287.	ТРУХАН, Евеліна — Польща	05.03.85	1989—
288.	ТРУХАН, Наталя — Польща	05.03.85	1989—
289.	ТРУХАН, Роберт — Польща	03.05.81	1989—
290.	ФАРИМА, Богдан	08.02.54	1967—1970
291.	ФЕДІК, Дем'ян	07.08.61	1970—1971
292.	ФЕДІК, Александер	15.12.59	1970—1971
293.	ФЕДІРКО, Ірина — Швеція	15.01.65	1986—1987

294.	ФЕДОСИЄВ, Маріна	28.04.62	1975—1976
295.	ФЕДУНІВ, Андрій — Австрія	20.12.60	1971—1972
296.	ФЕЩАК, Ося	05.04.51	1969—1970
297.	ФІНІВ, Мирослава — Англія	31.10.78	1988—1989
298.	ФІЦАК, Соня	28.07.87	1989—
299.	ФІШЕР-ОРЛОВ, Ліда	1957	1967—1968
300.	ФРАНКЕВІЧ, Борис	28.01.82	1985—
301.	ФРАНКЕВІЧ, Мирослава	28.10.77	1980—
302.	ФРАНКЕВІЧ, Оксана	28.11.76	1980—
303.	ФРЕЙ, Юрій	05.05.48	1967—1968
304.	ФРІДРІХ, Сільвія	06.02.62	1974—1976
305.	ФЮРСТЕР, Галина	17.06.72	1979—1980
306.	ЦАРЛ, Льюренс	15.02.82	1990—
307.	ЦІЖ, Евген	04.04.58	1972—1973
308.	ЦЮРАК, Марія-Леся	11.11.57	1974—1978
309.	ЦЮРАК, Олександер	19.10.78	1980—
310.	ЦЮРАК, Таїса	21.09.85	1988—
311.	ЦЯПРИНА, Богдан — ЗСА	08.05.48	1968—1970
312.	ЧАЙКІВСЬКА, Корделя	08.08.58	1969—1974
313.	ЧАЙКІВСЬКА, Уршуля	28.04.56	1969—1973
314.	ЧЕРНЯК, Андрій	15.05.61	1975—1979
315.	ЧЕРНЯК, Геріберт	21.01.60	1972—1979
316.	ЧЕРНЯК, Карль-Гайнц	29.7.66	1978—1987
317.	ЧЕРНЯК, Христіян	12.10.63	1975—1978
318.	ШАФАР, Вікторія — Ізраїль	08.05.69	1983—1985
319.	ШАФАР, Міра — Ізраїль	04.07.85	1983—1984
320.	ШВАРЦМАН, Ніко	04.07.85	1988
321.	ШЕВЕРНОГА, Ігор — Польща	24.01.60	1979—1980
322.	ШЕВЕРНОГА, Юрій — Польща	09.03.61	1979—1981
323.	ШЕВЧУК, Ерік — Англія	02.01.65	1973—1974
324.	ШЕВЧУК, Іван — Англія	11.02.63	1973—1974
325.	ШКЛЯР, Ірина — Аргентіна	26.12.73	1987—1988
326.	ШМІДТ, Наталка	26.12.59	1969—1970
327.	ШМІДТ, Ярослав	07.09.56	1969—1970
328.	ШТЕНГЛІН, Стефан	23.12.83	1988—1989
329.	ЩУРКО, Орест — Польща	12.04.76	1986—1987
330.	ЩУРКО, Аня — Польща	26.01.80	1986—1987
331.	ЩУРКО, Ігор — Польща	28.01.81	1986—1987
332.	ЮРЕТКО, Михась — Польща	27.11.84	1988—
333.	ЮРЕТКО, Сузанна — Польща	14.02.78	1988—1989
334.	ЯКОВЧИК, Матвій — Польща	20.03.83	1983—1984
335.	ЯЖЕМБ'ЯК, Beata — Польща	10.10.77	1986—1988

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Проф. Михайло Проць: „*Нарис розвитку культурно-освітнього життя української еміграції у 1945-1950 рр.*”; „*Визвольний Шлях*”, Лондон, чч. 5 до 9/1976; ч. 1/1977.
2. „*Українська гімназія в Чехії*”(Альманах Української гімназії в Празі — Ржевницях — Модржанах), Мюнхен 1975.
3. Полк. Евген Побігущий-Рен: „*Мозаїка моїх споминів.*” т. II; *Мюнхен-Лондон 1985.*
4. *Mieczysław Iwanicki: „Oświata i szkolnictwo ukraińskie w Polsce w latach 1918-1939”*; Siedlce 1975.
5. Лев Ясінчук: „*50 літ Рідної Школи 1881-1931.*”, Львів 1932.
6. Dr. Gregor Prokoptschuk: *Ukrainer in München.* Band I. München 1958. Verlag Ukraine.
8. Dr. Gregor Prokoptschuk: „*Ukrainer in München und der Bundesrepublik*“, Band II; München 1959.
9. Д-р Любомир Винар: „*Андрій Войнаровський*”, „*Дніпрова Хвиля*”, Мюнхен, 1962.
10. Архів Клубу „Україна”, Гамбург.
11. Walter Dushnyck and William J. Gibbons, S. J.: „*Refugees are People*“, The American Press; New York, 1947.
12. Роман І. Смук: „*Звідомлення Злученого Українсько-Американського Допомогового Комітету з діяльності в Західній Європі за 1948 рік*”, Мюнхен 1949.
13. Д-р Володимир Маруняк: „*Українська Еміграція*”. т. I, Академічне В-во д-ра Петра Белея; Мюнхен 1985.
14. О. Зеленецький: „*На громадській ниві*”(до 25-ліття ЦПУЕН); Мюнхен 1972.
15. Дмитро Антонович: „*Українська культура*”, в-во УТГІ; Мюнхен 1988.
16. Д-р Григорій Васькович: „*Шкільництво в Україні (1905-1920)*”; Серія скриптів ч. 33, УВУ, Мюнхен 1969.
17. *** „*Педагогічні проблеми та дидактичні поради*”, серія — Скрипти ч. 34, УВУ, Мюнхен 1969.
18. Борислав Н. Білаш: „*Англійсько-Українське шкільництво в державній системі Манітоби*”, В-во УВУ, Мюнхен-Вінніпег 1984.
19. *** „*Ювілейна Книга Українського Інституту ім. П. Могили в Саскатуні*”, Видання Інституту; Вінніпег 1945.
20. Д-р Михайло Василик: „*Українські поселення в Аргентіні.*” Видання УВУ, Мюнхен 1982.
21. Протоколи із засідань Управи Т-ва „Рідна Школа”.
22. Протоколи із Зборів Т-ва „Рідна Школа”.
23. Звіти із Загальних Зборів Т-ва „Рідна Школа”.
24. Архіви Т-ва „Рідна Школа” й Інтернату.

ДОКУМЕНТИ
ЗВІТИ
ПРОТОКОЛИ

До історії Українського Інтернату

КОМУНІКАТ ПРО ЗАСНУВАННЯ ТОВАРИСТВА „РІДНА ШКОЛА” В МЮНХЕНІ

Центральні українські установи в Німеччині заснували в березні 1966 р. Товариство „Рідна Школа”, урядово в місяці квітні зареєстровану організацію в Мюнхені. Членами засновниками „Рідної Школи” є:

1. Апостольська Екзархія для українців католиків в Німеччині,
2. Українська Автокефальна Православна Церква в екзилі,
3. Центральне Представництво Української Еміграції в Німеччині,
4. Дім Української Науки,
5. Об'єднання Українських Жінок в Німеччині,
6. Наукове Товариство ім. Т. Шевченка в Європі,
7. Український Вільний Університет,
8. Український Технічно-Господарський Інститут,
9. Українська Медично-Харитативна Служба,
10. Союз Українських Студентів Німеччини,
11. Український Християнський Рух.

На перших установчих Зборах Товариства „Рідна Школа” оформлено статут і вибрано Управу в такому складі: проф. Степан Шах, шкільний надрадник — голова Т-ва, д-р Григорій Васькович — заступник голови, ред. Володимир Леник — секретар, о. митр. прот. Палладій Дубицький — фінансовий референт, Мирослав Антохій — член Управи. Управа вибрана на час двох років. До Контрольної Комісії Т-ва вибрані: мігр Антін Мельник, проф. д-р Юрій Бойко-Блохин, проф. д-р Ростислав Єндик, доц. дипл. інж. Дамян Пеленський, д-р Атанас Фіґоль. В склад кураторії „Рідної Школи” входять: Президія Управи Т-ва: голова, заступник голови і секретар, представник української католицької церкви, представник української автокефальної православної церкви, представник Центрального Представництва Української Еміграції в Німеччині, представники німецьких церков: католицької і протестантської та відпоручники двох баварських міністерств — міністерства освіти й міністерства праці.

Товариство „Рідна Школа” ставить собі такі завдання: навчати, виховувати і матеріально допомагати українським середньошкільним ученикам і ученицям обидвох віровизнань. Втримувати школу україно-знавства та інтернат у Мюнхені, в якому українські учні з цілої Німеччини, а також з інших країн, мали б змогу, крім науки в німецьких гім-

назіях, вивчати щоденно українознавчі предмети: українську мову і літературу, історію, географію України та українську культуру й обряди.

Для інтернату має бути знайдений відповідний будинок у Мюнхені, в якому знайдуть приміщення гімназійні учні й учениці, їхні виховники й виховниці та обслуга інтернату. Крім того, в самому інтернаті мають бути відповідні приміщення на уладження школи українознавства, кімнати для випрацювання шкільних завдань і приміщення для учнів під приміщення для учнів під час їхнього дозвілля. Настоятелі інтернату стежитимуть за працею учнів і в міру потреби даватимуть допомогу в науці тим учням, які мають труднощі в засвоєнні поодиноких предметів.

Управа Т-ва „Рідна Школа” робить старання нав’язати контакт з гімназіями в Мюнхені, в яких мала б вчитися наша гімназійна молодь, а також шукає за відповідним приміщенням на інтернат. До інтернату прийматимуться всі українські учні та учениці, також з мішаних подруж, які закінчили 4 або 5 років навчання в народній школі та які зададуть вступний іспит до гімназії. Молодь, яка вже вчитися в гімназії, може також зголосуватися до інтернату в Мюнхені — від першої до шостої гімназійної класи включно. В окремих випадках можуть бути прийняті до інтернату також старші річники гімназії. На бажання зацікавлених батьків Управа Т-ва „Рідної Школи” кожночасно дасть вичерпні інформації про кошти утримання дітей в інтернаті.

Для підтримки корисного пляну створення „Рідної Школи” в Мюнхені та для допомоги організації інтернату потрібно співпраці всього українського громадянства. Насамперед потрібно провести реєстрацію всіх дітей гімназійного віку у Німеччині і спрямовувати їх до інтернату в Мюнхені. Крім того необхідна фінансова допомога, в справі якої Управа Т-ва звертається ще до українського громадянства окремо. При зголосуванні дітей просимо подавати ім’я, прізвище й дату народження учня чи учениці, школу, в якій вони тепер вчаться і рік навчання та адресу батьків. Зголослення просимо надсилати на адресу Товариства „Рідна Школа”.

Адреса така:

Ukrainischer Schulverein „Ridna Schkola“ e.V.
8000 München 2, Dachauerstrasse 9/II, Telefon: 55 53 16

За Управу Т-ва „Рідна Школа”

проф. Ст. Шах, шкільний надрадник
голова

ред. Володимир Леник
секретар

Українські діти — для України

ЗАКЛИК ТОВАРИСТВА «РІДНА ШКОЛА»

Російська окупація України зміцнюється щораз більше, а з нею посилюється теж русифікація. Середні школи навіть з українською мовою навчання с там тільки формально українські, бо зміст іх з російсько-комуністичний, вони не виховують дітей в українському національному дусі.

Не добре стоїть справа теж на еміграції, особливо в Німеччині. Тут частина української молоді відвідує німецькі середні школи, але вони не дають нашій молоді українського національно-релігійного виховання. Цього не можуть виконати задовільно теж українські суботні школи, в яких наука українознавства відбувається лише раз у тиждень. Тому існує небезпека, що навіть здібніша українська молодь з часом збайдужіє до української справи. Це усвідомили українські центральні й наукові установи в Німеччині, які хочуть забезпечити українській спільноті на майбутнє приплив молодих свідомих сил. Це може дати рідна школа. Тому з ініціативи Центрального Представництва Української Еміграції в Німеччині, з благословення наших Церков і за підтримкою центральних установ, постало в минулому році Українське Товариство «Рідна Школа» в Мюнхені, яке відкриває Український інтернат у Мюнхені для української молоді й учнів фахових шкіл з днем 3. вересня 1967 р. Українська молодь буде відвідувати державну німецьку гімназію та інші школи, а крім цього буде вчитися українознавства.

Деякі батьки з довір'ям прийняли заклик «Рідної Школи» і вже зголосили своїх дітей до Інтернату. Але ведення інтернату вимагає великих коштів. Всі держави видають великі суми на школи взагалі, а зокрема на підтримку здібніших, але бідних дітей, які хочуть даліше вчитися. То-

му ми, як недержавний народ, мусимо власними фондами організувати рідне шкільництво, якого зав'язком повинен бути інтернат. «Рідна Школа» в Німеччині, як це колись робила «Рідна Школа» у Львові, хоче опирати свою діяльність передусім на фонди українського громадянства. Тому звертаємося з гарячим проханням до українських установ і людей доброї волі в Німеччині, Європі й Америці: допоможіть нам своєю пожертвою на фонд Українського Інтернату в Мюнхені, щоб зберегти нашу здібнішу молодь для України, для виховання української еліти в Німеччині, яка має в майбутньому причинитися до здійснення українського національного ідеалу.

З великою відчіністю ми прийняли до відома заяву Української Медично-Харитативної Служби (УМХС) в Мюнхені про те, що вона бере на себе зобов'язання покрити кошти навчання одного учня. Віримо, що інші установи й українські громади відкриють свої серця й кишені для цього благородного діла, щоб ми могли плянувати нашу діяльність на ширшу скалю, як це робила «Рідна Школа» на Рідних Землях. Всі одноразові пожертви й заяви про стипендійні зобов'язання просимо висилати на адресу:

Ukrainischer Schulverein
„Ridna Schkola“

8 München 2, Dachauerstrasse 9/II.

Грошові посилки просимо слати на адресу:

Dresdener Bank München

Kto 99306 — Ukrainianischer Schulverein
„Ridna Schkola“

Postscheckkonto: PSchA München
Konto Nr. 43011

За всі датки складаємо наперед нашим жертвівдавцям і меценатам від імені нашої молоді і віячних батьків нашу щиросердечну подяку.

За Управу:

Шкільний надрадник Степан Шах —
голова

о. Митроф. Прот. Палладій Дубицький —
голова фінансової комісії

Володимир Леник —
секретар

проф. Володимир Максимович —
референт Інтернату

Anwesenheitsliste der Gründungsversammlung des Ukrainischen
Schulvereins „Ridna Schola“ vom 2. 3. 1966

Anwesenheitsliste
der Gründungsversammlung
des Ukrainischen Schulvereins
„Ridna Schola“ 2. 3. 1966

1. Erster Präsident Anatol Dubanskyj - von Ukrainerischer Autonome Ortskirche
2. Roman Debrycnyj, Zentralvert. d. ukr. Emigration (CPUEN)
3. Ivan Ivanov, Gymnasium f. erzieh. o. p. finan.
4. Oleksiy Sloboda, Hochschule für Sozialökonomie
5. Tatyana Klecunyj Arbeitsförderungsgemeinschaft der ukrainischen Wissenschaftler e.V. München
6. Mykola Olysiuk
7. Apostolische Exarchie Kanzler Stephan Dmytrysyn
8. Sozialistische Gemeinschaft der Ukrainer (SGU) -
der Wassilko Gaff - i. ostwestf. St. Konrad
9. Ostapov Feudyk UTHI
10. Dr. phil. P. Drobický Preseest MNOB, in Bayreuth
11. Wł. Lengier Schulrat zur Zeitung (CPUEN)
12. Legendar Antochy ukr. Freie Universität
13. Mykola Steffchen
14. Gymnasialprofessor Ignaz Martynitsa - Vorsitzender der ukrainischen Christlichen Bewegung in der Bundesrepublik Deutschland
15. Olga Elsler Bayreuth, Staatsmin. f. Arbl. u. Soz. Fürsorge

ПРОТОКОЛ ч. I
Iз засідання управи Т-ва „Рідна Школа”, 21.4.1966

Присутні: проф. Степан Шах — голова, д-р Григорій Васькович — заступник, Володимир Леник — секретар, о. прот. Палладій Дубицький — фінансовий референт.

Порядок наряду:

- 1) Відкриття,
- 2) Уконституовання Управи,
- 3) Звіт про дотеперішню працю,
- 4) Організаційні справи та різне.

До точки 1: Голова Управи проф. С. Шах відкрив засідання та привітав присутніх.

До точки 2: Після відчитання секретарем порядку дня Голова Управи ствердив, що Загальні збори Т-ва устійнили вже при виборі Управи, хто має сповнити відповідні функції і тому уконституовання полягатиме лише в прийняттю до відома ухвали зборів: Головою є проф. Степан Шах, заступником — д-р Григорій Васькович, секретарем — Володимир Леник, фінансовим референтом — о. прот. Палладій Дубицький, п. Мирослав Антохій залишається вільним членом.

Щодо Кураторії Т-ва, то її треба ще покликати до життя, згідно статуту. В склад Контрольної Комісії входять: м-гр Антін Мельник, проф. Юрій Бойко, проф. Ростислав Єндик, доц. Дем'ян Пеленський, д-р Атанас Фіголь.

До точки 3: Голова поінформував присутніх, що статут Т-ва вже внесений до реєстраційного суду і там зареєстрований. В тій цілі ходив найперше до суду Секретар, а відтак після Зборів Голова і Секретар. Дальше голова дав коротку інформацію зі своєї поїздки до Ганновера, під час якої він розмовляв з батьками про Інтернат. Охочих давати дітей до Інтернату в Мюнхені немає багато, тому враження проф. Шаха досить пессимістичні. В дискусії над звітом висловив о. Дубицький подяку Президії за зроблені перші заходи.

До точки 4: Над дальшими організаційними справами Т-ва „Рідна школа“ та Інтернату і української гімназії проведено ширшу дискусію, в якій брали участь всі присутні. Після обговорення всіх питань вирішено:

1. Змагати до створення паралельної кляси німецької школи;
2. Видати відозву до громадянства про вписи до Інтернату та школи.
3. Піти до міністерства культури (порозумівшись з п. Маврером), щоб там обговорити справу відкриття Інтернату та приміщення наших учнів у котрійсь німецькій школі, передусім в реальній гімназії.

4. Відкрити власне конто Т-ва у „Dresdner Bank“.

На тому засідання закінчено. Голова Управи подякував всім за активну участь.

За Управу Т-ва:

Мах Ет.
Степан Шах
Шкільний Надрадник
Голова

Володимир Леник
Секретар

З НАШОЇ ХРОНІКИ

Липень 1980

— 15-ті Загальні Збори переобрали керівні органи Т-ва „Рідна Школа”. До Управи знову входять: проф. д-р. Григорій Васькович — голова, о. архипрсв. Палладій Дубицький — заст. голови, мгр Володимир Леник — секретар, мгр Володимир Дідович — фін. референт, Володимир Панчук — член. Контрольну Комісію очолив мгр Антін Мельник.

— Прибули нові учениці Таня і Марина Дзвонківські з Франкфурту.

— Знову до садочку прибула Консуела Ростецька з Швайцарії.

— Садочок збільшився: дочка гостя з Ізраїлю — Даня є під нашою опікою.

— Садочок має нового учня: Петрусь Варянка народжений у Вроцлаві, Польща.

— Наймолодшим членом садочкової родини є від тепер п'ять і пів місячний Адріян Заяць.

— Садочок має знову учасників-гостей Тарасика і Борисика Компти з Еспанії

— Шкільний рік закінчено іспитами, розданням свідоцтв та урочистими фестивалями.

— Цілоденна прогулка до „Казкового Лісу”.

— Учні роз'їхалися додому або на тaborи. Садівничка Оля є заступницею коменданта та кошовою на сумівському таборі.

— В садочку її заступає Дарця Якубовська. Вакаційний дижур в будинку започаткувала заст. директора Марійка.

Серпень 80

— Відіхали з батьками Даня та Консуела.

— Пращальний вечір для пані д-р Стефанії Строкон з Австралії та проф. Уляни Клімишин з Каліфорнії.

— Четверо учнів з Франкфурту повернулися з табору та залишилися до кінця вакацій в Інтернаті.

— Заступниця-садівничка Дарка поїхала в дальші мандри по Європі.

— Маємо милих гостей з Відня: хор Церкви св. Варвари, який виступав на Здворі Українців в Німеччині.

Вересень 80

— Попрощалися ми з Тарасиком та Борисиком, які від'їхали знову до Барселони.

— З початком шкільного року повернули усі учні та прибули двоє нових — Оля з Польщі та Сільвія з Розенгайму.

— Діти садочку Лесик Томанік і Ксеня Керницька стали „дорослими” і розпочали науку в першій класі народньої школи.

— Початок шкільного року (бракує Марійки; вона на вакаціях в Америці) зустріли ми святочно з дітьми суботньої школи в приміщеннях Апостольської Екзархії.

— Першу прогулку нового шкільного року провадила до королівських замків на Хімзее наша Оля.

— Всі діти садочку та учні забавлялися під опікою виховниць на „Октоберфесті”.

— Виховниця Оленка Марченко несподівано захворіла. Треба було йти до лікарні. Там вона пробула 5 тижнів.

— На заступницю взяли студентку М. Іваник.

Жовтень 80

— Долучилися до світового дня охорони звірят й відвідали з цієї нагоди зоологічний парк.

— В річницю смерті Степана Бандери взяли участь у Панахиці, відправленій на гробі.

— Садочок знову дістав гостей: малу Наталку з Мюнхену.

— Марійка уже закінчила вакації й провадила 5-денну прогулку з всіма учнями Інтернату до Баварського Лісу. Ми перебували в Югендерберзі в місті Лямм.

— Відсвяткували уродини учениці Соні, малої Мірці та виховниці Олі.

Листопад 80

— „День Молоді” в парафіяльній домівці з участю наших старших учнів; молодші учні пішли на міжнародній концерт „Східня Європа співає та танцює”.

— Німці запросили нас до участі в релігійному, традиційному передріздвяному концерті. Виховниця Оля та член управи Володимир Панчук організували з нашими дітьми та іншими з поза Інтернату хор й почали інтенсивну підготовку до виступу.

— Святкуємо уродини й рівночасно прощання заступниці виховниці М. Іваник.

— Учениці Марина, Таня, Соня та виховниці виступають з хором „Діброва” в Штуттгарті.

— Відсвяткували уродини Сяні та виховниці Марійки.

Грудень 80

— Вибули учні Марина та Таня.

— Мама Лесика та Соні запросила нас на німецький Свят-Миколаївський вечір. Наша програма захоплювала німецьку публіку, які нагородили дітей смачним прийняттям.

— Місцева станиця Пласти влаштувала Андріївський вечір з різноманітною програмою. Ми взяли участь.

— Наш пращальний передріздвяний вечір вийшов дуже весело. В програмі головною точкою був циган-пастух з козою. Крім учнів взяли участь близькі та дальші співробітники і приятелі.

— Виступ хору на концерті в „Гавс дер Бегенунг”. Наші хористи взяли участь.

„Свято Миколая влаштували ви в парафіяльній домівці. П'есу „Золота Книга” поставили діти з нашого садочки, учні Інтернату і менші діти з Людвігсфельду. Програму приготовила виховниця Оля з допомогою батьків дітей з Людвігсфельду.

— Виступ дитячого хору на німецькому різдвяному концерті був успішним. У трьох концертах взяли участь більше як півтора тисячі глядачів.

— Від 20-го грудня до 9-го січня різдвяні вакації. Дижур в будинку має виховниця Оленка.

Січень 81

— Новий календарний рік розпочався колядою в українських родинах та в церкві на закінчення Богослуження. Перший раз по родинах колядували діти з садочки.

— До садочки прибули знову Тарасик і Борисик з Барселони.

— Зміна у виховному складі. На місце Оленки Марченко, яка пішла на дальші студії, працює Маруся Бабчук з Манчестеру, Англія.

— Перший раз в історії Інтернату практикують в нас дві німецькі студентки з Академії Соціальної Педагогії. Їхня практика тривала 4 тижні та закінчилася практичними іспитами у присутності директорки Академії. Практиканти і директорка виявили признання для нашої установи й навіть бажання відвувати в нас практичний рік.

— Традиційна різдвяна вечера відбулася цей раз на Щедрий Вечір з участю душпастирів о. Степана Пітки та о. Мирона Мольчка.

— Подивляли ми скарби Тутанхамуна!

— Уродинником цього місяця була Софійка.

Лютій 81

— Працьальний вечір виховниці Оленки випав на день її народження та її брата учня Анатолика. На бажання солінізантки висвітлено фільми з наших екскурсій до Греції та Італії.

— Виховниця Оля взяла участь у курсі садівничок в Лондоні, Англія.

— До садочки прийнято малого Лесика.

— Дитячий карнавал у парафіяльній домівці.

— Сестра Касіяна розпочала в нас підготовку до першого св. Причастя. Приготувалися діти з Інтернату і з міста.

— Дитячий німецький театр захопив нашу дітвору п'єсою „Духи замку Кантервілю”.

— Ми звиділи виставку „Ява та Балі” в етнографічному музею.

— Прибула до нас Наталка — сестра Оленки та братів Остапа і Анатолика.

Березень 81

— Зовсім іншого роду була виставка в замку Німфенбург: живих гадюк та інших земноводних.

— Садочек влаштував карнавал для своїх дітей та гостей з міста. Найкраще забавлявся о. парох Пітка, який мав того місяця уродини.

— Садочек збільшився: прийнято трохлітню Марусю.

— Ми подивлялися виставку автомобілів у музею БМВ.

— Відвідини міського музею — виставка ляльок (молодші учні); старші учні відвідали виставку Пікасса.

— Ми модернізуємося: придбали малого автобусика, що нам уможливлює частіші прогулки в гори, поїздки на купіль, Богослуження. Першою нашою прогулькою була поїздка на Шлірзее; шоферував Миколай Варянка.

— Наша програма опіки над учнями на протязі дня поширилася: Прибув кандидат Леонардо.

— Організовано курс писанок. Інструкторкою погодилася бути пані Віntonяк. Між курсантами-гостями були молоді німці.

Квітень 81

— Підтримуємо українську футбольну дружину. Була перемога: наші вістрілили 5 голів.

— В театрі шукаємо „Блощиць”!

— Уже маємо Великодню відпустку: їдемо домів. Але не усі. Оля, Остап та Анатолик поїхали на тижневий пластовий лещетарський табір. Коли вернулися то мали програму — ходили оглянути КЦ у Дахаві, німецький музей та включалися в програму садочки.

- Усі пекли пасху та мали спільний Великодній сніданок в Інтернаті.
- Це солідарність... Анатолик надбив п'яту, а Остап покалічив руку.
- Святкуємо уродини Лесика, він вже має 8 років.
- В цьому місяці ходили часто до басейну купатися.

Травень 81

- Місяць починається уродинами Фатіми (кухарки).
- День пізніше уродини Тані яка вже має 5 років.
- Старша Соня та Леонардо приступили до вступних іспитів для переходу до реальної школи та гімназії.
- Пані Маруся та наш пан Жігі (Микола Жикалюк) перемалювали нашу світлицю.
- Садочок дістає новий вигляд.
- Їдемо на 50 кілометровий марш довкола Штарнбергського озера. Анатолик та Марійка отримали срібні медалі, а Маруся, Івась та Петро золоту!
- Нарешті можемо гучно відсвяткувати уродини Остапа.
- Їдемо роверами на цілоденну прогулку з Марусею.
- Остап стає членом танцювального гуртка „Журавлі”.
- Святкуємо також уродини Саші.
- Стაють до першого Причастя Софійка та Юрко.
- До нас загостили колишні вояки з Англії.
- Анатолик, як соліст у шкільному хорі своєї гімназії, запрезентував українську пісню „Ой не ходи Грицю”. Шкільний німецький хор вторує по-німецьки.

Червень 81

- Їдемо на традиційну весняну прогулку: цього року до Франції. Керує прогулкою пан Леник та виховниці Марійка і Маруся. Дуже тішимося, бо з нами їде також пан Задорожний із Фрайбургу.
- Під час прогулки святкуємо уродини пана Леника.
- Не забуваємо висилати уродинні побажання нашему учителеві панові Петрові.
- Після подорожі святкуємо уродини Валентини.
- Їдемо знову пливати.

Липень 81

- Шкільний рік добігає кінця. Цей місяць бурхливий. Загостять до нас старі й нові приятели та знайомі. Але на жаль не побачимося з професором Левком. Він цього року залишився в Нью-Йорку.

— Святкуємо перший раз уродини виховниці Мару! Акордіоніст з Канади на новому закупленому в Україні інструменті грав чудові мелодії.

— Оля, яка тяжко працювала під час нашої екскурсії відлетіла на заслужений відпочинок до Америки.

— Петро та Оля склали іспит їзди ровером у школі.

— Ігор, брат Сільвії, що студіює в Малій Семінарії в Римі, відвідав нас.

— Сумна для нас вістка: прощаємося з любою родиною Варіянками. Вони відлітають додалекої Австралії.

— Поїхали огляdatи історичне весілля до Ляндсгуту. Загостили ми до пана Фарими, який нас накормив смачною зупою.

— Їхали роверами по суніці. Набрали декілька кіль, їли зі солодкою сметаною.

— Готуємося до наших щорічних фестивалів. Цього року готуємо оперетку „Червону Шапочку”. Помагає нам у підготовці студентка Аріана Війтенко з Монреалю, та всі батьки. Надіємося, що знову до нас прибуде багато гостей, як минулого року.

— Роздача свідоцтв та висвітлення фільму з нашої прогульки; „камераманом” був Анатолик.

— Шкільний рік кінчаємо уродинами малої Соні.

Розлучаємося на літню відпустку. Батьки Анатолика та Остапа приїжджають до нас, та тішимися, що нас відвідає Оленка. Декілька з нас їдуть на табір, інші домів.

КОМУНІКАТ
про Загальні Збори Товариства „Рідна Школа” в Мюнхені

Дня 22. 3. 1968 р. відбулися в Мюнхені Загальні Збори Т-ва „Рідна Школа”, в яких взяли участь представники Українських Церков, ЦПУЕН, УВУ, Дому Української Науки, УТГІ, ОУЖ, та індивідуальні члени. Збори відкрив проф. Степан Шах і привітав приявних. Писемні привіти для Зборів переслали Апостольський Екзарх Кир Платон Корниляк та проф. Степан Бобеляк. Усно Збори привітали: Отець пре-лат Петро Голинський від Владики Кир Платона, який працю Т-ва попри Церкву вважає за найважнішу справу нашої спільноти, бо від виховання дітей залежить наше майбутнє. До цих слів долучається також ректор УТГІ, проф. д-р Ростислав Єндик, підкреслюючи, що ця думка є також думкою інших українських високих шкіл та НТШ. О. митроф. прот. Палладій Дубицький склав привіт від УАПЦ, а полк. Євген Рен від Українського Християнського Руху. Привітав Збори теж д-р Мирон Коновалець, довголітній секретар „Рідної Школи” у Львові.

Загальний Звіт склав секретар Володимир Леник, а фінансовий о. митр. прот. Палладій Дубицький, який ствердив українську жертвеність для Інтернату (спісок жертвводавців буде поданий окремо). Про теперішній стан Інтернату, в якому є 12 хлопців і дівчат, доповідав проф. Володимир Максимович, префект інтернату. За Контрольну Комісію звітував мгр Антін Мельник.

Після уділення абсолюторії вибрано такий склад керівних органів „Рідної Школи”:

Управа: Проф. Степан Шах — голова, д-р Григорій Васькович — заступник голови, Володимир Леник — секретар, митроф. прот. П. Дубицький — фінансовий референт, мгр Мирослав Антохій — член. Контрольна Комісія: мгр Антін Мельник — голова, проф. д-р Юрій Бойко, проф. д-р Ростислав Єндик, д-р Атанас Фіголь, д-р Мирон Коновалець — члени.

Фінансова Комісія: Отець митр. прот. П. Дубицький — голова, проф. В. Максимович, мгр М. Антохій, мгр Володимир Дідович — члени.

Збори рішили одностайно висловити особливу подяку Владиці Кир Платонові за його моральну і щедру матеріяльну підтримку Т-ва. Окрему подяку висловили Збори міністерствам у Бонні й Мюнхені за матеріяльну допомогу, а теж д-рові Маврерові та Головній Управі ЦПУЕН за підтримку Т-ва в його дальншому розвитку. Збори закінчив молитвою о. прелат Петро Голинський.

Збори проходили річево, в дусі порозуміння та віри в дальший розвиток Інтернату та його успіх. На початку шкільного року було 16 учнів і учениць (в тому 1 з Франції), на наступний шкільний рік зголосилося

знову коло 20 дівчат і хлопців (в тому два з Бельгії). Зголосення приймається даліше, з умовою, що вдастся їх примістити в одній із мюнхенських шкіл. В Інтернаті є молодь різних віровизнань, яка виховується в українському національному і релігійному дусі. Збори й Управа Т-ва стверджують, що ані батьки самі ані Т-во не є в стані вдержати Інтернат. Тому звертаються до людей доброї волі, доб допомогли Т-ву своїми пожертвами зберегти нашу молодь для України.

Проф. Степан Шах (в.р.) — Голова
Володимир Леник (в.р.) — Секретар
о. митроф. прот. Палладій Дубицький (в.р.) — Фінансовий Референт
проф. Володимир Максимович — Префект Інтернату

КОМУНІКАТ
про загальні Збори Т-ва „Рідна Школа” в Німеччині

Т-во „Рідна Школа” в Німеччині, яке вдержує від 1966 року у Мюнхені Український Інтернат, відбуло 25-го травня 1974 р. 9-ті Загальні Збори. В них взяли участь представники юридичних членів — українських Церков, ЦПУЕН, крайових станових та громадських організацій — та індивідуальні члени. Заслухавши звітів уступаючої Управи та Контрольної Комісії учасники зборів у вичерпній дискусії обговорили всі проблеми зв'язані з веденням Інтернату та з діяльністю Товариства взагалі. Зокрема широко дискутовано фінансові справи, що пов'язані не тільки з коштами втримання Інтернату, але також із сплаченням довгів за власний будинок. Збори ствердили успішну виховну і навчальну діяльність Інтернату, який не тільки дає можливість кільком десяткам українських дітей дістати українське виховання, але й уможливлює їм здобути середню освіту у німецьких державних школах. Крім того Інтернат започаткував навчання української мови для старшої молоді, чи то шляхом інтензивних кількотижневих курсів, чи заочної школи. У перші роки існування Інтернату Т-во не мало власного будинку і приміщувало Інтернат у німецькому гуртожитку. Це утруднювало його виховну працю. Від 1972 р. Інтернат має окремий власний будинок, що дає можливість створити в ньому українську атмосферу. Дальше будинок Інтернату став місцем зустрічі української молоді і старшого громадянства, бо в кількох кімнатах приміщується в ньому українська Гостинниця. СУМ, Пласт та інші установи і організації влаштовують в Інтернаті свої збори та сходини, а в пенсіоні ноочують численні українські туристи, що прибувають з різних країн світу. (Інтернат приміщується при вулиці Ізаррінг. Число телефону: 361 54 73).

В дискусії обговорено також справу створення української гімназії

в Європі. Учасники привітали з признанням висловлену думку Союзу Українців у Великобританії у привіті для зборів, в якому говориться про можливість створення української європейської гімназії в Мюнхені.

Після уділення абсолюторії збори обрали на два наступні роки керівні органи Т-ва в такому складі: Голова — д-р Григорій Васькович, заступник голови — о. протопресв. П. Дубицький, секретар — мгр Володимир Леник, фінансовий референт — мгр Володимир Дідович, член управи — Володимир Панчук. Контрольну Комісію очолив мгр Антін Мельник.

Збори прийняли таких нових членів Т-ва: паню Ірену Шах і паню Ірену Спех, ректора УВУ проф. д-ра Володимира Янева, Європейське Представництво ЗУАДК.

У зв'язку зі Загальними Зборами треба вказати на те, що шкодою для господарської і виховної діяльності є той факт, що досі Інтернат не використовує повністю своїх можливостей, якщо йдеться про число учнів. В ньому можна ще легко примістити 30 до 40 учнів, і власне на приєднання нових учнів прийдеться звертати особливу увагу.

Управа Товариства

Пожертви на будову інтернату т-ва «Рідна Школа» з. Т. у Мюнхені.
Contributions for the Purpose of Acquisition of Pupil's Home "Ridna Shkola,"
inc. in Munich

Управа т-ва «Рідна Школа» з. Т. в Мюнхені складає щиру подяку

Вп. панові (пані)

1. за щедру пожертву в сумі (словами)

2. за закуп штук цеголок на суму (словами.....

.....) одержання якої отсім підтверджується.

Місцевість

Дата

Підпис збирника

The Board of Managers of "Ridna Shkola," inc. wholeheartedly thanks

Mr..Mrs. for

1. His/Hers generous contribution of (in words)

2. The acquisition of of building Shares for the sum total of

(in words).

The receipt of which is acknowledged herewith.

Place

Date

Collector's Signature

INSTITUT DER ENGLISCHEN FRAULEIN
MÜNCHEN-PASING
FERNRUF 880268

8 MÜNCHEN-PASING, den 19. 9. 1967
Planegger Straße 4-6

Vertrag

Zwischen dem Institut der Englischen Fräulein, München-Pasing, Planegger Str. 4 - 6, vertreten durch Mater Oberin, M. Cassilda F r e m m e r , und dem Ukrainischen Schulverein "Ridna Schkola" e. V., 8 München 2, Dachauerstr. 9 II, vertreten durch den Vorsitzenden, Herrn Ob.Stud.Rat Stephan S c h a c h , wird folgender Vertrag abgeschlossen:

Das Institut der Englischen Fräulein erklärt sich bereit, die im Parterre des Hauses an der Planegger Straße liegenden Räume (8 Zimmer, 1 Teeküche), für ukrainische Schülerinnen zur Verfügung zu stellen.

Das Institut übernimmt keinerlei Verantwortung für Erziehung und Betreuung, muß aber bitten, daß die Heim- und Hausordnung von alles beobachtet wird.

Im Hinblick auf den Ruf des Hauses ist besonderes Augenmerk darauf zu richten, daß Gespräche durch das Fenster auf die Straße, sowie Unterhaltungen mit "Freunden" vor dem Eingang nicht gestattet werden. Ebenso dürfen Besuche von "Freunden" nicht in den Zimmern der Einzelnen empfangen werden.

Die Betreuerin möge Sorge tragen, daß die Schülerinnen sich nicht selbst überlassen bleiben, sowohl für ihre Schularbeiten, als auch in der Freizeit. (Ausgänge und Besuche überwachen!)

Wenn durch ungehöriges Verhalten der Schülerinnen der Ruf des Hauses geschädigt würde, wäre es uns leider nicht möglich, die angeführten Räume für diesen Zweck weiterhin frei zu halten.

Der monatliche Pensionspreis beträgt z. Z. 200,-- DM je Heimbewohnerin und ist für 11 Monate zu entrichten. Wir erbitten den Betrag auf unser Postscheckkonto München, Nr. 527 00.

.....
Ob.Stud.Rat Stephan Schach
Vorsitzender

M. Cassilda Fremmer
Oberin

З В Е Р Н Е Н Н Я
У СПРАВІ УКРАЇНСЬКОГО ІНТЕРНАТУ ТА УКРАЇНСЬКОЇ ГІМНАЗІЇ

Товариство "Рідна Школа" в Німеччині відрікнулося і розбудовує вже четвертий рік зданий, того роду, в світі Український Інтернат, в якому виховується зараз понад 40 хлопців і дівчат в українському дусі, здобуваючи рівночасно середню, загальну або фахову, освіту.

Хоча всі вихованці відвідують поки що німецькі школи, для чого вони мусять конечною знати, або скоро вивчити, німецьку мову, до Інтернату прибувають учні не тільки з Німеччини, але й Голландії, Бельгії, Франції, Югославії, Польщі, Америки і Канади. Від 1972 року відкривається двері Інтернату повністю для всіх бажаючих, бо Управа Т-ва "Рідна Школа" приступила вже до перших організаційних заходів, щоби розпочати у вересні 1972 року навчання у нововствореній Українській Гімназії.

Членами-основниками "Рідної Школи" в Німеччині є обидві українські Церкви та 9 центральних установ Німеччини. До співдії в основуванні і відкриттю Української Гімназії запрошено також центральні установи всіх країн, Європи. Тим самим дотеперішня послідовна й усімішна праця Т-ва "Рідна Школа" в Німеччині буде поширенна на українську дітвору всієї Європи, а посередньо також і на позаевропейські країни.

Для відкриття Українського Інтернату, а тепер також і гімназії, потребує "Рідна Школа" поважних фінансових засобів. На них складається не тільки оплата батьків, але також і дотації німецького уряду та щедрі пожертви свідомих важливості українського середнього шкільництва Установ, Ієрархів та Громадян з Німеччини, Європи і заокеанських країн.

Місяць жовтень став вже від початку існування Українського Інтернату місяцем посиленої збірки. Ми звертаємося тепер знову до всієї спільноти зі закликом скласти на Фонд Інтернату й Української Гімназії щедрий даток, в цілі допомоги удержання і розбудови цих виховно-навчальних установ, для скріплення конкретних заходів у вихованні нових кадрів свідомої української інтелігенції на чужині.

МІСЯЦЬ ЖОВТЕНЬ - МІСЯЦЬ "РІДНОЇ ШКОЛИ" !

СКЛАДІТЬ І ВИ СВОЮ ПОЖЕРТВУ У ЦЮМОУ МІСЯЦІ !

* ДОПОМОЖІТЬ ПЕРЕВЕСТИ ЗБІРКУ У ВАШІЙ ГРОМАДІ !

ПІДТРИМЙАТЕ ОСОБИСТО ЖЕРТОВНИХ ЗБІРЩІКІВ !

Всі пожертви просимо надсилати чеками на поштову адресу:

8 München 2, Dachauerstr. 9/II

Або перекажіть їх на конта:

Commerzbank München, Marsstr., K-to 4000626; PSCHA K-to 430 11
Postcheckamt München, K-to 430 11

Шкільн. Надр. Степан Шах
Голова

Mgr. Володимир Леник
Секретар

Доп. Григорій Васильович
Заст. Голови

о. Протопресв. П. Дубицький
Фін. Референт

Mgr. Мирослав Антохій
Член Упр.

УКРАЇНСЬКИЙ ІНТЕРНАТ У МЮНХЕНІ
У ДРУГОМУ РОЦІ СВОГО ІСНУВАННЯ

Український Інтернат "Рідної Школи" в Мюнхені почав другий рік своєї праці.

В минулому шкільному році було вписаних 16 учнів і учениць, але з різних причин залишилося десять, які закінчили перший рік навчання в Інтернаті. Навчання українознавства проходило теж успішно. Молодь і батьки набрали довіря до виховання і навчання в Українському Інтернаті. Доказом може бути це, що з одної родини маємо в Інтернаті тепер аж троє дітей. В цьому році в Інтернаті є 20 хлопців і дівчат, які походять з Німеччини, Франції й Австрії. Префектом Інтернату є дядько проф. Володимир Максимович, а виховницею дівчат студентка Віра Лавриненко.

Ведення Інтернату вимагає великих коштів. "Рідна Школа" й батки не можуть покрити всіх видатків. Тому звертається до українських установ і людей доброї воліз гарячим проханням: допоможіть нам своїми пожертвами зберегти нашу здібнішу молодь для України. Пожевти че ми просимо слати на адресу:

Ukrainischer Schulverein "Ridna Schkola", 8 München 2, Dachauerstr. 9
а безпосередні грошеві перекази прямо наше конто
Commerzbank Zweigstelle Hauptbahnhof

Postsccheckkonto: PSch A München

Нижче подаємо перший список жетводавців, які відгукнулися на заклик "Рідної Школи" за час від 1.1.67 до 31.8.68. Вони пічинилися до успішного закінчення шкільного року в Інтернаті. Всім цим меценатам складаємо прилюдно нашу широрадечну подяку.

Аpostольський Екзарх у Німеччині-Сп. Платон Корниляк..... 2000 н.марок
др. Михайло демянів, Пфорцгайл у Німеччині..... 1000 н.марок
Закордонні частини Організації Українських Націоналістів-1000 н.марок
Українська Американська допомогова Міноча Орг. в Н.Й... 150 дол.

Богдан Тарновецький з Торонта/збірка: в тому квітні 10 дол.,

"Прометей" 28 дол./ 130 дол.

Кардинал Йосиф Сліпий..... 400 н.марок

Архієпископ Іван Бучко..... 400 н.марок

Українська Канадійська допомогова Служба..... 100 дол.

Союз Українців у Великій Британії..... 25 фунтів

Фонд діти цілям школи Українознавства в Шікаго..... 100 дол.

Українська Медично-Харитативна Служба в Мюнхені..... 200 н.марок

А. Комаровська з Дорнштату..... 200 н.марок

Богдан Микитчак з Мюнхена 200 н.марок

Діти дітям Школи Українознавства в Дітройті..... 50 дол.

Аpostольський Екзарх в Австралії- Сп.Іван Прашко..... 25 ав.дол.

Стефан Бардигула з Нью Йорку..... 25 дол.

Марія Панейко з Мюнхена 80 н.марок

др. Григорій Василькович з Мюнхена..... 79 н.марок

Шк. Надр. Степан Шах з Мюнхена..... 68 н.марок

М. Писаренко з Англії..... 55 н.марок

Судовий радник д. Кондрацький з Авгсбурга..... 40 н.марок

Допомогова Секція УККА в Бобфало..... 47 н.марок

о. прелат Петро Голинський з Мюнхена..... 20 н.марок

М. Кленів 10 н.марок

Збірка від членів Української Національної Ради..... 145 н.марок

/збірщик: др. Іван Жегущ/

СТАВАТЬ МЕЦЕНАТАМИ ВИХОВАННИЙ УКРАЇНСЬКОЇ ДІТВОРІ!

БЕРІТЬ ПІД СВОЮ ОПІКУ ОКРЕМІХ УЧНІВ В ІНТЕРНАТІ!

МАДАЙТЕ ЗБІРКОВИЙ ЛІСТ!

Проф. Степан Шах/в.р./

Голова

О. Ініціатор. Прот. Паладій Губицький/в.р./Проф. Володимир Максимович/в.р./

Фінансовий Референт

Володимир Леник/в.р./

Секретар

Префект Інтернату

УКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО «РІДНА ШКОЛА» з. т.

UKRAINISCHER SCHULVEREIN «RIDNA SCHKOLA» e. V.

8 MÜNCHEN 2, DACHAUERSTRASSE 9/II, TELEFON: 55 53 16

Bankverbindung: Dresdner Bank AG in München, Konto Nr. 99906

ч. № 5/62

Мюнхен, дня 20-го лютого 1967
Den

Вельмишановний Пане

.....!

Управа "Рідної Школи" рішила узуромити Український Інтернат у Мюнхені й зачати навчання в "Рідній Школі" від I-го вересня 1967 року. Інтернат для хлопців буде приміщений у німецькому гуртожитку в Мюнхен-Пасінгу, з українським префектом. Недалеко від Інтернату є гімназія. Це саме відноситься і до гуртожитку дівчат.

В минулому році Ви зголосили своїх дітей до "Рідної Школи". Тому ми просимо Вас написати нам, чи Ви є даліше заінтересовані у вписані Ваших дітей до Українського Інтернату і гімназії у Мюнхені. Якщо так, то просимо відповісти на наступні запитання:

I. Який Ваш матеріальний стан: місячний заробіток брутто і скільки осіб маєте на утриманні? Скілько самі можете заплатити за одну дитину місячно?

(Є вигляди, що для пильних і здібних учнів, які мають пересічну оцінку з усіх предметів 2,5 пунктів, буде можна одержати стипендію. Також з титулу соціальної допомоги можуть учні ставити прохання про уділення їм стипендії. Відповідний інформативний довідник Баварського міністерства праці опрацьовується і його Вам передадимо в найближчий час. Для Вашої інформації подаємо, що кошти повного удержання в гуртожитку будуть виносити 210.- НМ місячно.).

2. Чиходить Ваша дитина до гімназії? Якщо так, то до якого типу гімназії і якої класи?

Просимо Вас подати нам ці інформації найдаліше до 20-го березня, щоб ми могли приступити до конкретної організації Інтернату. (Коли Ви не є заінтересовані і не маєте кандидата до інтернату, просимо Вас рівно ж дати відповідь).

Просимо Вас мати на увазі, що в квітні треба буде Вам постара-тися за відповідні документи для впису Ваших дітей до гімназії у Мюнхені. Вписи відбудуться у травні. Докладніше про це напишемо до Вас другим разом, після одержання від Вас листа.

У Вашій інформації просимо подати че нам, чи Ваша дитина має якусь стипендію, або допомогу на освіту від німецьких урядових установ, від яких і в якій висоті?

З глибокою до Вас пошаною!

Надрадник Степан Шах (п.р.)
Голова

Володимир Леник (п.р.)
Секретар

проф. Володимир Максимович
Профект Інтернату

З А П Р О Ш Е Н Н Я

Управа Т-ва "Рідна Школа" та учні й Настоятель
Українського Інтернату в Мюнхені запрошують Українську
Громаду Мюнхену й околиці на

ВЕЧІРКУ УКРАЇНСЬКОГО ІНТЕРНАТУ

яка відбудеться в суботу 4.липня 1970 р. о год. 19-й
в замі Вольфгангсгайм при Вольфгангспляз 9.

У програмі Вечірки:

1. Концерт самодіяльності учнів і учениць Інтернату
2. Забава з танцями.

0 0
 0

Велмишановні Пані й Панове!

Український Інтернат "Рідної Школи" в Мюнхені кінчав
третій рік свого існування. Деякі з Вас мали вже нагоду
бути в Інтернаті, бачити наших дівчат і хлопчиків при праці
й дозвіллі. Часто могли Ви бачити виступи наших учнів на
загально-національних імпрезах. Дня 13-го грудня минулого
року виступила наша молодь перший раз прилюдно зі мамостій-
ним концертом, який викликав схвалення й захоплення у сво-
їх і чужих.

На закінчення чергового шкільного року Український Інтернат
підготував нову програму, яку має замір запрезентувати
Українській Громаді дня 4.7.70. Ми очікуємо, що Ви й Вами
згайомі підтримаєте цю гарну ініціативу й візьмете численну
участь у нашій Вечірці.

Управа "Рідної Школи" в Мюнхені

VI/2

УКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО "РІДНА ШКОЛА" В НІМЕЧЧИНІ
УПРАВА

Мюнхен, 12.9.1970

ПОВІДОМЛЕНИЯ

I. ПОЧАТОК ШКІЛЬНОГО РОКУ 1970/71.

У середу 9-го вересня 1970 р. Т-во "Рідна Школа" у Німеччині розпочало четвертий шкільний рік в Українському Інтернаті у Мюнхені. Німецькі державні та міські школи, у яких навчаються наші учні з Інтернату почали науку 10-го вересня ц.р.

З початком шкільного року в Інтернаті нараховується 46 учнів віком від 10 до 20 років; в тому є 23 хлопців і 23 дівчат. Більшість учнів навчається у гімназіях, середніх та середніх фахових школах; деякі підготовляються до середніх пікл та гімназій, відвідуючи 4-ту, 5-ту і 6-ту класи народної школи.

За місцем переживання батьків, походять учні з 14-ти різних міст Німеччини, а також з Австрії (5), Франції, Голландії, Канади і Югославії (по 1-му). Всі учні одержують в Інтернаті українське виховання та навчаються різних предметів українознавства.

2. КЕРІВНИЦТВО, ВИХОВНИЙ ТА УЧИТЕЛЬСЬКИЙ ПЕРСОНАЛ В ІНТЕРНАТІ.

З початком нового шкільного року наступили у виховному та учительському персоналі Інтернату деякі зміни. Управа Т-ва рішила на своєму засіданні 29.7.1970 р. просити Секретаря Т-ва (мт-р Володимир Леник) обняти також завдання директора Інтернату. Його заступницею і настоятелькою дівочого відділу залишається п-а Віра Лавриненко, настоятелем хлоп'ячого відділу є п. Григорій Козій, виховницею - п-а Трена Бобин.

Учительський склад Інтернату є в цьому році слідуючий:

1. Релігію вчать: о. Михайло Амброз та Сестра Валерія;

2. Предмети українознавства та спів: д-р Григорій Васькович, мгр. Володимир Леник, мгр. Володимир Максимович, п-а Віра Лавриненко, п-і Марія Гарабаш, п. Іван Керестіль.

3. ГОСПОДАРСЬКО-ФІНАНСОВІ СПРАВИ.

Нормальна праця Українського Інтернату та його розвиток залежить в основній мірі від забезпечення юного господарської бази. Управа Т-ва робила і робить всі можливі заходи, щоб улегти батькамм прислання і вдереждання своїх дітей в Інтернаті, як також забезпечити добре успіхи в науці всіх учнів у німецькій та українській школах. Управа допомагала біднішим родинам, знижуючи їм оплату за Інтернат і перебрала під свою опіку учнів незаможних родин з-поза Німеччини. Ці немалі видатки могло Т-во покривати з фонду збірок та пожертв українського суспільства. На провадження школи українознавства одержували ми допомогу від Баварського крайового та німецького федерального урядів (Мюнхен і Бонн).

Як відомо, самі кошти утримання кожного учня в Інтернаті (ми поки що зникаємо приміщення з життям у німецькому гуртожитку) зникають у минулому шкільному році 210.- НМ місячно. До цього доходили трамваї (до школи, церкви і на культурні імпрези) та інші видатки. Їх одержували настільки від батьків лише частинну оплату, її висоті яка мала бути визначена у залежності від матеріальної ситуації даного батька.

У перших роках існування Інтернату, коли дітей було мало, Управа могла легше роздобути грою на покриття всіх витрат. Із збільшенням кількості дітей збільшилися видатки і тому тепер Управа звертається до всіх батьків зі згадкою додомагати більше Т-ву у розв'язанню фінансових справ.

З початком нового шкільного року (від вересня 1970) адміністрація винаймлюваного нами будинку піднесла ціну на удержання. Тепер кожний учень коштує 255.- НМ місячно, собто 45.- НМ більше, як в минулому році. Управа Т-ва не буде спроможна покрити цю додаткову оплату і тому звертається до всіх батьків зі слідучим:

1.Хто досі не зробив заходів у місцевому Югенд-, чи Соціальзамті, щоби одержати "Авсбільдунгсфордерунг", чи "Авсбільдунгсгільфе". повинен це негайно зробити. Від міського уряду, чи Ляндрату можна одержати таку допомогу, яка повністю вистачить на оплату Інтернату, включно з видатками на трамвай, виховну опіку і допомогу у навчанні. При обґрунтуванні "Анtragу" треба подавати, що Український Інтернат у Мюнхені є єдиною того роду установою, в якій Ваші діти можуть глячати українську мову та інші предмети українознавства.

2.Переглянути можливості переведення успішної збірки на "Рідну Школу" і місяці жовтні і замовити збіркові листи. Збірка повинна охопити всі наші громади.

3.Підвищку оплати повинні покрити батьки. Лише дійсно у безвихідному положенні можна писати прохання про задержання дотеперішньої висоти. Зрештою у тих випадках всі батьки, які живуть у Німеччині мають можливість одержати гроші з уряду.

Ваше становище і інформацію до цієї справи очікуємо якнайскоріше.

проф. Степан Шах (в.р.)
Голова

д-р Григорій Васильович (в.р.)
Заст. Голови

мгр. Володимир Ленник
Секретар (в.р.)

о. протопр. П. Дубицький
Фін. Рефер. (в.р.)

УКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО "РІДНА ШКОЛА" У МЮНХЕНІ
УПРАВА ІНТЕРНАТУ

Мюнхен, 26-го серпня 1971

О Б І Ж Н И К Ч.: 10/70-71

1. Разом з цим обіжником висилаємо Вам свідоцтва Ваших дітей з оцінками з ділянки українознавства, поведінки та пильності за шкільний рік 1970/71. Просимо докладно переглянути успіхи Вашої дитини та провести з нею розмову про науку, школу й Інтернат. Головно просимо звернути їй увагу на потребу вивчення рідної мови та виховання її щоденно. У шкільному році 1971/72 просимо вимагати від своїх дітей писання листів до Вас лише українською мовою. Розуміється, що й діти повинні одержувати листи від Вас у рідній мові.
2. Як ми вже писали в Обіжнику ч. 9/70-71, шкільний рік починається в Інтернаті 6-го вересня 1971 р. Всі діти повинні прибути до Інтернату не пізніше неділі 5-го вересня. Про час їх приїзду просимо нас повідомити, щоби ми могли їх відібрати на двірці, чи летовищі. Доїзд до Інтернату (для тих, що ще не знають): Трамваями 19, або 29 до Марієнплац-Пасінг, а відтак автобусом ч. 70 до Авенаріюсштрассе. Телефони: в канцелярії - 555316; в інтернаті - 884365.
3. Всі батьки повинні ще цього тижня передказати наше кошт (поштове: Мюнхен, 4301Г; банк: Коммерцбанк, філія Марсштрассе, 4000626) належність за місяць вересень, додаючи крім місячної оплати 3.-НМ на підвічірок та 3.- НМ на прання білизни. Просимо подбати, щоби вся білизна була позначена нашивками з ім'ям дитини.
4. Побажаним є дати дітям вже тепліший осінній одяг, а головно добре черевики. Коли маєте вже зимовий одяг, просимо рівно ж передати дітям вже тепер. Хлопці повинні крім того привезти зі собою тренінгові штанці (темно-сині) та сорочинку (ясно-жовту), або 10.-НМ для закуплення їх.
5. Докладнішу інформацію про закінчення шкільного року у нашему Інтернаті подали ми в окремому комунікаті, який був видрукований у "Шляху Перемоги" за 15-го серпня та "Християнському Голосі" за 22-го серпня 1971 р. Просимо їх прочитати для Вашої родини та знайомих.
6. Як ми вже писали, Управа Т-ва "Рідна Школа" розпочала вже акцію за придбання фондів на будову власного будинку. Просимо всіх батьків включитися активно в акцію розпродажі у ділі в.
7. Місяць жовтень буде знову проголошений місяцем збирки на "Рідну Школу". Закликаємо всіх батьків допомогти, або й зайняцьовати у Вашій громаді збирку. Збиркові листи можна одержати в нашій канцелярії. Коли у Вашій околиці є багатші земляки (купці, підприємці і т.п.), просимо подати нам їхні адреси, щоби ми могли звернутися до них індивідуально з проханням о похертву.
8. Управа Т-ва "Рідна Школа" вирішила розпочати в місяці вересні цього року перші заходи відкриття Української Гімназії, у шкільному році 1972/73. Про хід організаційної праці будемо Вас інформувати в наших обіжниках.

За Управу Інтернату:
Володимир Леник (в.р.)

Українське Товариство "Рідна Школа" з.т.
Ukrainischer Schulverein "Ridna Schkola" e.V.
8 München 2, Dachauerstrasse 9/II. Telefon: 55 53 16

З Г У Й С І З К Н Я

Цим письмом зголошує мого сина (доњьку) до гімназії й інтернату
"Рідна Школа" у Мюнхені.

Прізвище: Ім'я:

Народжений (-а): в: Релігія:

Школа і рік навчання:

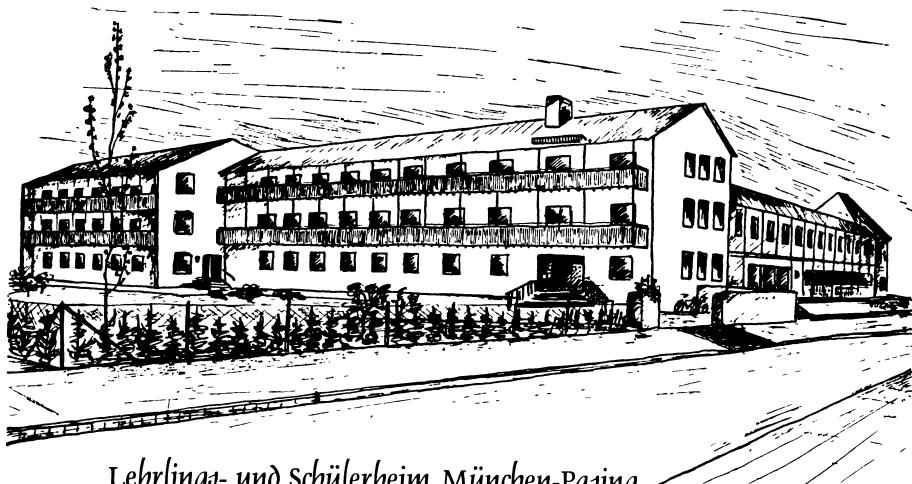
Гатьки: прізвище і ім'я батька:

прізвище і ім'я матері:

Адреса батьків:
.....

..... дnia 1966 р.

.....

Lehrlings- und Schülerheim München-Pasing
Verein Lehrlingschutz e. V. München
Avenariusstraße 8 · Weingartnerstraße 3

ЗВІТ ПРО ВНУТРІШНЬО-ОРГАНІЗАЦІЙНУ Й ПЕДАГОГІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ІНТЕРНАТУ

**Виготовлений Заступницею директора Вірою Лавриненко
та затверджений мгр-ом Володимиром Леником.**

I. Внутрішньо-Організаційні справи.

Інтернат був приміщений у звітовому році у будинку для німецьких челядників на Пасінгу, Авенаріусштр. 13. На день 1-го січня 1970 нараховувалося всіх учнів 41, в тому 23 дівчат і 18 хлопців. Виховною і навчальною діяльністю займалися від 1-го січня до 1-го червня 3 виховників і 4 учителів. Від 1-го червня до 9-го вересня було 2 виховників, 4 учителів та один помічник виховника. Від вересня по сьогодні 4 виховників і 7 учителів.

Під час 1970/71-го шкільного року вибуло 3 дітей і прибув один учень, одну ученицю виключено. На початок 1971/72-го шкільного року було 32 учнів, а на сьогодні є 40, в тому 20 дівчат і 20 хлопців.

У шкільному 1970/71-ому році учні навчалися: 9 в гімназіях, 18 у народніх школах, з того 1 в „Зондершуле”, 2 у Фахових школах, 8 у середніх школах. З них усі за виїмком двох перейшли до вищих класів. У цьому шкільному році навчаються наші діти: 9 в гімназіях, 3 у фаховій школі домашнього господарства, 2 у торговельно-господарській школі, 3 у середніх школах, 21 у народніх школах, 2 студенти.

В цьому місяці вписали ми до гімназій і середніх шкіл 9 учнів, з того пройшли з успіхом 5. Успіхи в усіх школах на протязі звітового часу постійно поліпшувались. Це було осягнуто в першій мірі через покращання виховно-навчальної праці в Інтернаті. Виховники посилили контролю вироблювання домашніх задач, давали допомогу для слабших та послідовно-впливовою акцією змінили настанову учнів до школи. Тоді коли ще на початку минулого року мали ми найменше 10 учнів, що не хотіли йти до середніх і вищих шкіл, тепер всі намагаються поліпшити свої успіхи, щоби могти перейти до вищих класів та шкіл.

II. Наука й курси Українознавства

Учні мають можливість діставати додаткові лекції-виклади з предметів німецьких шкіл, так звані „Нахгільфе”. Пляново й програмово отримують ці лекції учні 4-тої класи народних шкіл, як підготовку до переходу до середньої школи. Перші три класи українознавства навчаються тепер під проводом вчительки Марії Ковалишин.

Четверта та п'ята кляса мають: географію (викладає п. Керестіль), історію викладав доц. д-р Г. Васькович, відтак Віра Лавриненко а тепер Володимир Панчук, літературу — проф. Володимир Максимович, граматику української мови — мгср Володимир Леник.

Щороку відбуваються іспити з вивченого матеріалу з усіх предметів українознавства. Виховники занимаються також навчанням фольклору. У звітовому році, ми започаткували вишивки для дівчат під керівництвом п-ї Олі Пеленської; п-ї Марія Гарабач провадила навчання співу.

III. Загальне

Всі ці вище згадані заняття організуються для того, щоб дати школярам якнайбільше можливостей запізнатися з нашою культурою. В приватних розмовах виховники стараються завжди підкреслити потребу виявлення національної свідомості. Наш виховний склад відбував регулярно щотижневі конференції. На конференціях ми обговорили успіхи наших дітей в німецьких школах і на лекціях українознавства. Дискутували ми про внутрішньо-організаційні справи. Рівно ж використовували наші тижневі зустрічі, під проводом Директора, для пророблення деяких педагогічних тем, що нам молодим виховникам давало користь в щоденній праці і певну дозу самопевності.

Щомісяця, ми висилали обіжники до батьків наших дітей. Виховники не тільки з батьками старалися втримувати контакти, але й з учителями німецьких шкіл. Дівочий персонал виховників відповідав за пральню. В нашому власному будинку, ми розподілили технічну працю та обов'язки: частину кухонного дижбуру, повністю втримання чистоти першого і другого поверху, повністю пральню та іdalню. Після Зеленосявточних вакацій відкриємо внутрішню крамничку.

При кінці мого короткого звіту, хочу висловити Управі Товариства в імени всіх виховників та дітей подяку й признання за те, що нам уможливила провадити сьогоднішні Загальні Збори тут у власному приміщенню.

ЗВІТ НАСТОЯТЕЛЬКИ ХЛОП'ЯЧОГО ВІДДІЛУ МАРІЙКИ КОВАЛИШИН

за час від 1.1.—31.12.1972 року

I. У другій половині шкільного року 1971/72 було у відділі 18 хлопців віком від 10 до 17 років. Вони ходили до таких шкіл:

гімназія: Михайло Коваль, Петро Ключко, Юрко Мозолюк, Тарас Ложченко;

Реальна школа: Орест Дутчак;

Госп. Торговельна: Володимир Рудак;

Народня школа: Рудик Бович, Роман Данилюк, Андрій Татарський, Роман Варивода, Роман Гаргас, Ігор Миськів, Андрій Черняк, Геріберт Черняк, Левко Вілич, Михайло Мацканич, Роман Липа.

З них вибули на початку шкільного року 1972/73 п'ять учнів, два перейшли до Семінарії в Римі, а три залишилися вдома. Прибуло на їх місце 5 учнів, всі ходять до народньої школи, а саме: Дмитро Москалик, Роман Процайлло, Петро Канюк, Ярослав Канюк, Петро Андрушко.

У минулому році ми перевели з народньої школи 1 учня до гімназії, двох до середніх шкіл. Тепер готовуємо знову 3 учнів до середньої школи.

ІІ. В загальному хлопці зараховуються до середніх учнів в німецьких школах. Рідну мову не знали 5 учнів. Тепер дещо розуміють, але ще не розмовляють. Крім навчання в школі й Інтернаті вони беруть участь в спорті та виконують частинно дижур в ідалльні та будинку.

ІІІ. Крім настоятельства, керівництва школою українознавства та давання допоміжних лекцій, я займалася бібліотекою.

За рік 1973:

В цьому діловому році, відділ хлопців збільшився на 7 учнів. На початку 1973 року було 16 хлопців; прибуло 5 нових, опісля ще двох. На кінець року було 23 хлопців. Після Різдва вибуло 3, один приїхав, так що стан дорівняє числові 21 хлопців. Вони ходять до таких шкіл:

до гімназії — 3;

середньої і торговельної школи — 8

народної школою 10.

На загал, учні, за віймком двох, не справляли особливих проблем в науці й вихованні.

Найбільшу трудність у виховній праці маємо з дозвіллям. Брак спортивої площі та спортивого виряду не дозволяє організувати нормальної спортивої програми, конечної для хлопців.

Під час зимових місяців, ми поставили у світлиці стіл на „стук-пук”, а в літній час виносили на площа коло Остервалльдштрассе.

Більшість учнів ставляться до науки поважно, але на загал зауважується слабе зацікавлення читанням. Лише чотирьох хлопців читають регулярно книжки, а з поміж них тільки один читає виключно по українськи. Знова ж чотирьох переглядають щоденні газети. Тяжко хлопців спонукати до співу в хорі, проте вони радо танцюють в танцювальному гуртку, що ми цього року створили (учителем є Юрко Карпинець — з-поза Інтернату); також беруть жваву участь в театральному гуртку мішаного роду, під керівництвом учениці Олі Драницької.

Учні є самостійні й ініціативні — приемно з ними працювати.

Марійка Ковалишин, виховниця

Сценка з опери „Коза Дереза”

Зліва до права: Рома Задарко (працівниця Інтернату), Рузя Савчук (виховниця), Сестри Касіяна й Євтимія (учителька релігії).

ЗВІТ

з поїздки по громадах української еміграції у Північній Німеччині та з відвідин латвійської і литовської гімназій у Мюнстері-Гюттенфельді, проведеної Секретарем Т-ва „Рідна Школа“ В. Леником і Виховицею Українською Інтернату Вірою Лавриненко у березні 1969 р.

1. Ціль поїздки: Вербування українських дітей до Інтернату; відвідини окремих родин, яких діти є вже в Інтернаті; популяризація ідей Т-ва „Рідна Школа“ та Українського Інтернату серед ширших кіл громадянства; нав'язання безпосередніх контактів з учителями та Управами МПУЕН-ів; відвідини чужинецьких інтернатів та гімназій для збагачення досвіду для розбудови нашого Інтернату.

2. Час поїздки: Від 6-го до 17-го березня включно.

3. Перебіг поїздки: Ми виїхали з Мюнхену 6-го березня 1969 р., о год. 23.30 і прибули до Гільдесгайму о год. 7.25, 7-го березня ц.р. У Гільдесгаймі зустрів нас місцевий парох укр. кат. Церкви о. Микола Іванців. Він супроводив нас та дав нам до розпорядимости своє авто на протязі 3-ох днів. себто в часі, коли ми були на території його парохії. До його парохії належать громади: Гільдесгайм, Бравншвайг, Ганновер-Бухгольц та Ганновер-Ботфельд. У Ганновері допомагав нам також місцевий парох УАПЦ о. Андрій Близнюк та голова КПУЕН на Нідерзаксен Іван Бобин. У Гільдесгаймі 7-го березня ц. р. на загальних сходинах ми виголосили доповіді. Відвідали 5 родин та перевели ще індивідуальні розмови з окремими батьками.

У Ганновері відвідали ми обидва поселення в суботу 8-го березня. Загальних сходин там не було, але ми відвідали в супроводі одного або обидвох парохів 11 родин. Вечером того ж дня, після проведення індивідуальних розмов з членами КПУЕН та поодинокими батьками, ми взяли участь у Вечорі Фольклору, що був влаштований німецькою молодечою організацією у місті Гессіш Ольдендорф. Увечорі взяли участь також українські танцюристи (гурток СУМ, булава-округа Ганновер). Між учасниками були керівники молоді та деякі батьки, з якими ми могли розмовляти про Інтернат. Головно корисною була розмова підписаної Лавриненко з вдовою Мирошниченко з Бравншвайгу, яка має дві дочки в гімназії одну в праці.

Неділю, 9-го березня ц.р. присвятили ми для Бравншвайгу. Там відбулися після Служби Божої ширші сходини батьків і громадянства на яких ми виголосили доповіді, а пізніше в індивідуальних розмовах порушили справи окремих дітей, кандидатів до Інтернату. Родин ми відвідали лише одну, але там було більше людей-гостей.

Ще того дня вечором виїхали ми до Гамбургу, де нас зустріли на станції панство Вовк. Вони подбали також про нічліг. Отець Декан Леськович був тієї неділі в Берліні і ми його не могли вечором побачити та використали час на відвідини однієї родини.

В понеділок 10. 3. зустрілися ми з о. Леськовичем. Він супроводив нас цілий день, відвідуючи з нами окремі родини та допомагаючи нам в комунікації. Отець дав нам багато практичних вказівок щодо можливостей вербування дітей на таборах, головно запросив конечно відвідати літній табір, який вони з о. Іванцівем влаштовують у деканаті Гамбург. Там буде можливість приглянутися до окремих дітей і нав'язати контакти з ними та їхніми батьками. Як приклад вказував він на таку акцію ОО. Салезіян у їхній вербувальній акції та підшукуванню кандидатів до Малої Семінарії.

З огляду на смертний випадок в родині голови КПУЕН в Гамбурзі Семена Левчука, ми мали з ним розмову щойно увечорі. Того ж дня відвідали ми сходини місцевої сумівської групи і після їхніх зайняття підписана Виховниця перевела з ними довшу розмову про проблеми Інтернату та виховання дітвори взагалі. В той час підписаний Секретар провадив розмови з головою КПУЕН.

Розуміється, в кожній громаді ми вписували тих дітей, яких батьки погоджувалися давати до Інтернату і провадили з дітьми та батьками розмови про конкретні підготовчі заходи щодо вислання їх у вересні на іспити до гімназії.

У вівторок 11. 3. ц. р. виїхали ми з Гамбургу до Зольтав, де зустріли Івана Бобина, що прибув туди автом і поїхав з нами до громад у Мюнстер-Лягері та Ерелі. Там відвідали ми 3 родини, перевели розмови і завербували двоє дітей.

Повернувшись до Ганноверу ми знову зустрілися з заступником Голови ГУ ЦПУЕН інж. Ковальчуком, і переноочувавши там, поїхали дальше до Білефельду і Зенелягєру. У Білефельді зустрів нас пан Вірт, який пізніше з головою МПУЕН п. Пуківським іздив з нами до Зенелягру. Сходин у Білефельді не можна було відбити, також не могли ми говорити з учителем п. Біланюком, бо він в той час працював. Мали ми можливість з ним розмовляти у Дюссельдорфі два дні пізніше.

Того дня, 12. 3., поїхали ми дальше до Мюнстера, щоби відвідати там Латвійську гімназію і Інтернат. В четвер 13.3. виїхали ми дальше поїздом до Бохум. Там чекав на нас Данило Кушлик і повіз нас автом до родини Кузьмінських, дочка яких є в Інтернаті. Звідтіля ми заїхали ще того ж дня до Ессену, Обергавзену, Ессен-Прінтопу та Глядбеку. Там ми відвідали родини наших учнів — Пляцковських та Козіїв і також родину Віntonів в Ессен-Прінтоп, записавши їх дочку до Інтернату. Нічліг мали ми в родині Кушликів, щоби перевести при тій нагоді з ними розмови.

П'ятниця 14. 3. була призначена на відвідини Секретарем Міні-

стерства в Бонні, а Виховниця залишилася в Ессені та після обіду переїхала до Дюссельдорфу, де проводила дальші розмови з поодинокими людьми.

Вечером того ж дня відбув Секретар засідання з Президією КПУЕН на Нордрайн-Вестфалію. Темою нарад були справи суботніх шкіл терену КПУЕН, а полагодивши ці справи присутні члени КПУЕН та Секретар і Виховниця обговорили справи Інтернату та виховання української дітвори.

Склалося так, що Шкільний Референт КПУЕН п. Б. Дідик скликав на суботу 15.3. до Дюссельдорфу-Ратінген всіх учнів суботніх шкіл даного краю, щоби спільно відсвяткувати свято Шевченка. У святі взяли участь понад 60 учнів з 6-ти шкіл, учителі та приблизно стільки ж батьків. Мискористали з нагоди і виголосили відповідні українською і німецькою мовами доповіді про Інтернат та виховання дітвори. Секретар говорив про загальні проблеми нашої спільноти та про виховання, а Виховання про Інтернат та Т-во „Рідна Школа”.

В неділю 16.3., скористали ми з нагоди щоб відвідати курс сумівської молоді у Франкфурті. Підписана виховниця виголосила там доповідь про Інтернат та вписи до нього на черговий шкільний рік.

Того ж дня виїхали ми до Дармштадт-Пфунгштадту і відвідали Уповноваженого ЦПУЕН на ту околицю п. Касіяна. Після переведення розмов п. Касіян завіз нас до Гайдельберг-Вальдорфу до Секретаря МПУЕН п. Костика.

Понеділок 17. 3. був призначений на відвідини Литовської гімназії — Інтернату, та родин у Гайдельберзі і Мангаймі. Там ми відвідали 3 родини та перевели розмови з представниками МПУЕН. Пан Костиц іздив з нами своїм автом до Литовської Гімназії та до родин.

У вівторок 18. 3. від'їхали ми до Мюнхену, закінчуочи нашу поїздку. Під час поїздки відвідали ми 18 українських громад, не враховуючи чужинецьких гімназій і інтернатів, Бонну і імпрез у Ольдендорфі та Дюссельдорф-Ратінгені. Вписали ми 12 дітей: Гільдесгайм 2, Ганновер 1, Гамбург 4, Ерель 2, Ессен-Ботроп 1, Обергавзен 1, Гайдельберг 1. Крім того знайдено стільки ж приблизно кандидатів, які, або ще не зозвім рішилися, або цього року не підходять ще до Інтернату задля віку.

4. Спостереження і висновки: а) ми ствердили, що не дивлячись на наші комунікати у пресі, громадянство і навіть провідні одиниці не поінформовані належно і вірно про Інтернат. Роз'яснювальна акція є конечною і її треба повторювати; б) Громадяни, навіть ті, які поінформовані дещо про Інтернат та Т-во „Рідна Школа” не мають належного довір’я до Інтернату та його керівництва. Бувають випадки, коли наставлення є навіть дещо негативне і панує недовір’я в успішну майбутність нашої праці; в) Дітвори в шкільному віці є дуже багато, в тому

навіть у чисто українських родинах. Інтернат має, отже, на найближче майбутнє великий резервуар у Німеччині; г) Справа виховання української дітвори дуже занедбана. Немає зrozуміння у батьків і дітей щодо вищої і середньої загальної освіти. Переважна більшість дітей ходить лише до Народної Школи, а потім йде в челядники. Ми нарахували заледве 10 учнів гімназій та середніх шкіл. Можливо, що декілька учнів нам в тих громадах невідомі, але це лише незначне число; г) Батьки даються легко переконати про користь для них і дітей, коли вони вишилють їх до середньої школи, чи гімназії до Мюнхену. В деяких випадках треба більше зусиль для переконання їх, але лише незначна кількість вперто відмовляється від цієї можливості. Щоби переконати батьків конечний є персональний контакт, головно з виховниками Інтернату, яким батьки мають довіряти дітей; д) німецькі учителі та місцеві урядники назагал негативно ставляться до спроб посылати наших дітей до гімназії, а навіть і до середніх шкіл. Є багато випадків впертої відмови, коли наші люди виявляють охоту посылати дітей до вищих шкіл; е) Причини такого наставлення декотрих місцевих урядників і учителів мають здебільшого соціальний характер, але і не бракує таких випадків (Гайдельберг), де урядник протидіє проти вислання дітей до Українського Інтернату, з мотивів національних: на його думку вони повинні ставати німцями, хоч батьки обидвоє українці; е) Майже всюди зустрічали ми повне незрозуміння структури нашого Інтернату. Його мішають з Малою Семінарією і побоюються, що коли дитина буде мусіти покинути Інтернат, батьки не будуть мати можливості дальше посылати її до місцевих шкіл, як це має місце з тими семінаристами, які приїздять з Риму, не покінчивши там гімназії; ж) З тих громад, з яких в Інтернат є вже хоч би одна дитина, легше є вербувати нових кандидатів, бо батьки мають більше довір'я; з) Суботні школи діють досить позитивно, але могли б дати більше успіхів, коли б більше координувати їх працю та охопити більшу кількість дітей; и) З молодечих організацій справою Інтернату цікавиться постійно і позитивно Спілка Української Молоді, заохочуючи своїх членів інформуватися про Інтернат та пропагувати його серед ширших кіл громадянства; і) Більшість парохів прийняли нас і ідею Інтернату з великою симпатією і прихильністю. Вони практично допомагають „Рідній Школі“ на місцях у здійсненні її цілей; ѹ) Літні табори сумівські, пластові і парохіяльні є доброю підготовкою для кандидатів до Інтернату і добром місцем для подання інформації про Інтернат, як також для підшукання кандидатів, головно серед молоді, що вже ходить до гімназій та середніх шкіл.

5. Спостереження з відвідин латвійської та литовської гімназій і інтернатів.

Латвійська гімназія приміщується у Мюнстері в окремому будинку, збудованому для цієї цілі містом. В тім же будинку приміщується також

народня школа. Обидві школи мають латвійську викладову мову. В гімназії цього року є 48 учнів, а в народній школі 38. Це є половина плянованого капацітету. Частина дітей походить з-поза Німеччини. Учителі є всі лотиші; в тому одна учителька з Австралії. В Інтернаті, що приміщується зразу біля гімназії, в будинках збудованих для цієї цілі допомоговим німецьким евангелицьким товариством Петрус-Ферайн, приміщується лише частина учнів гімназії і народної школи, а саме 68. Решта учнів ходять до школи з міста. Мюнстер є більшим осередком латвійської еміграції. Інтернат є під повною адміністрацією лотишів. Крім директора працюють там ще дві виховниці, 3 особи в кухні, 1 шофер і господар. Директор і господар живуть з родинами. Кошти утримання учня в Інтернаті виносили досі брутто денно 12,50 нм, а тепер будуть підвищені до 15,— нм, тому що не заповнені всі місця.

Адміністраційно Інтернат є незалежний від шкіл. Директор Шкіл не має безпосереднього адміністративного і виховного зверхного відношення до Інтернату. Інтернат має називу столиці Латвії. Система шкільна є латвійська: себто 6 клас народної школи та 6 клас гімназії. Абітурієнтів допускають до німецьких університетів, як закордонних студентів. Нарікають керівники шкіл і Інтернату на брак допливу до інституції. Причиною є те, що чим раз менше дітей знають латвійську мову і не можуть її опанувати, щоби ходити до латвійської гімназії. Дирекція робить тепер заходи приймати старших гімназійних учнів з-поза океану, щоби вони приїздили принаймні на два-три роки на nauку латвійських дисциплін. Учні виховуються в інтернаті всебічно. Вони мають різні фольклорні гуртки, стінну газетку, учнівську кооперативу, тощо. Оплати учнів є низькі; їх індивідуально визначають. Кухня обсаджена лотишами і тому страви варять частинно традиційні.

Литовська гімназія міститься у власному, 1953 року закупленому, замку, на подвір'ю якого збудовано в 1965 році новий шкільний будинок. Замок Гюттенфельд (село біля Лямпертгайму) закупили литовці за 150.000 нм. Гімназійний будинок коштував 800.000. Площа була вже своя, бо замок має великий парк. В цьому ж парку плянують будувати новий інтернат. Кошторис будинку: коло півтора мільйона нм. На будову шкільного будинку мали литовці лише 30% власного капіталу. Решту одержали від федерального та краївого урядів, як гіпотеку, що її не сплачується, а скреслюється. В такий же спосіб думають фінансувати будову інтернату. Бюджет гімназії і інтернату пів мільйона нм. З цього власноїй вклад і оплата батьків — 30%.

Всіх учнів зараз є в гімназії 100. Капацітет — 150. Викладачів в цьому році 13 постійних та 8 допоміжних. Між викладачами є вже й такі, що закінчили цю гімназію.

Викладова мова в гімназії є в перших двох класах німецька і литовська, в дальших лише литовська. Через труднощі мови, як і в лотишів, є

досить великий відсів в старших клясах гімназії. В першій клясі, напр. в цьому році є 21 учнів, а в матуральній класі лише 3. Школа є приватною і лише під контролею місцевого шкільного уряду. Тому матуру роблять учні, порядком екстерности. Іспитова комісія складається з литовців; з міністерства є лише один представник.

Носієм латвійської гімназії є Центральний Комітет, а литовської — від минулого року спеціальна організація, подібна до нашої „РШ”, але має назву Кураторія. Оплата батьків дуже низька — 70 нм. на місяць, а частина батьків платить ще менше.

Для підтримки гімназії і інтернату створила литовська еміграція за океаном т.зв. патронати, які збирають для гімназії гроші та дають підтримку. Всіх матуристів випустила гімназія досі понад 70.

Гімназія і інтернат підлягають директорові гімназії. Виховники дівочого і хлоп'ячого інтернатів є рівнорядні і віповідають перед директором. Всього персоналу тепер нараховується крім учителів: 3 в кухні, 1 помічник, 1 шофер і робітник, 1 господар, 1 бухгалтер та 2 керівники інтернату.

Мюнхен, 25.3.69

Володимир Леник — Секретар „РШ” і директор Інтернату
Віра Лавриненко — Виховниця і заступниця директора

Учні, члени Упраї „РШ”, виховники й учителі, представники установ в день 65-ліття директора Інтернату В. Леника

ЗВІТ З ДІЯЛЬНОСТИ САДОЧКУ

Напочатку моєї праці у жовтні 1977 р. садочок начислив 6 дітей, а саме Софійка і Орест Куцан, Юрчик і Ксения Керницькі, Саша Томанек і Таня Заяць. З родинних причин Юрчик і Ксения Керницькі в лютому цього року (1978) мусіли садочок залишити. Треба згадати також Леонарда Качуровського і Лярису Дорожинську, що їх батьки давали на короткий час під нашу опіку.

Загальний садочковий перебіг дня був уложеній за таким порядком: молитва, руханка, ручні роботи, виховна частина, розвагові забави, обідова перерва, спання, зайняття по групах за віком.

У годинах ручних робіт, діти виявляли свою фантазію, користуючись різними матеріалами, малювали, ліпили фігурки.

Треба підкреслити виховну годину, в якій ми плекали українську традицію і культуру та оформлювали основи будучої зрілості дитини.

В навчальній частині вивчали діти українські пісні, вірші і розвивали українську мову. Слухали казки, байки та провадили вільні розмови. Спостерігаючи зацікавлення дітей українськими піснями та деклямаціями, готовили ми численні домашні сценки: на День Матері, відзначення Тараса Шевченка. З нагоди Великоднього Свята діти з великою охотою взялися до писання писанок, що особливо їх цікавило; навіть наша найменша Таня брала в цьому участь.

Часто висвітлювали ми дитячі фільми поучального характеру. Щоб дітям звертати увагу на добро і зло, показували різні лялькові театральні сценки, що їх виконувала садівничка сама, та деколи і діти.

Програма розвагового часу охоплювала різноманітні гри, як напр. Дід Мороз, телефон, гра з м'ячем.

При обіді і після відпочинкового спання старалася я передати дітям практичний аспект життя: добру поведінку при столі, вдережування порядку у відпочинковій кімнаті, а також у садочку.

Зайняття після відпочинку розділилося на 2 фази. У групі зі знанням української мови — вивчали українську азбуку. Інші, що не знали української мови, вивчали слова.

Залежно від погоди відбувалися різні розвагові і виховно-навчальні прогулочки. Ми ходили до Англійського городу, в забавчі місця, на Октоберфест, до лялькового музею, до бібліотеки та до церкви на Богослуження.

Доказом плідної праці в садочку є виступи дітей з деклямаціями та сценками на започаткування шкільного року, на вечорі св. Миколая, на дитячому карнавалі та на Великодньому святі.

Треба особливо звернути увагу на пекучу проблему, як побільшити число дітей в нашему садочку, щоб ідея виховування українських дітей в українському дусі була здійснена.

Садівничка Оксана Кіцюк

УКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО "РІДНА ШКОЛА" В МЮНХЕНІ
УКРАЇНСЬКИЙ ІНТЕРНАТ

МІСЯЧНЕ СВІДОЦТВО

місяць :рік.....

ім'я й прізвище :.....

учен..... /класи/

очергус за..... місяць навчання в Інтернаті такі оцінки

поведінка :.....

порядок :.....

чистота :.....

пильність :.....

відівдування школи :.....

загальний вислід :.....

релігія :.....

українська мова :
читання:.....

писання:.....

українська література :.....

історія україни:.....

географія україни :.....

ВИСЛІДИ В НІМЕЦЬКІЙ ШКОЛІ :

.....

.....

.....

.....

ЗВЕЗДИ:.....

.....

прийняв до відома : Мюнхен, дня..... 19..р.

..... /підпис батька/

..... /підписи директора й виховника /

З НАШИХ ПРОГРАМ НАВЧАННЯ

В Українському Інтернаті відбувся в травні 1969 року Курс учителів, на якому д-р Григорій Васькович, заступник Голови Управи „Рідної Школи” в Німеччині виголосив доповідь на тему „Програми Шкіл Українознавства”. Над доповіддю розвинулася ширша дискусія, яка продовжилася ще на нарадах Управи. Використавши доповідь і дискусію Управа „Рідної Школи” вирішила прийняти опрацьовану д-ром Васьковичем „Програму” для навчання в Інтернаті.

В наступних роках впроважено деякі зміни, але в основному програми цих предметів залишилися дійсними до сьогодні. В різних роках була програма доповнена новими предметами: соціологія, українська термінологія, культура, музика, література, релігія, наука про Батьківщину.

Вступ, аналізу, деякі висновки д-ра Васьковича в доповіді подаємо в скороченні.

ПРОГРАМИ ВИДАНІ В РІЗНИХ КРАЇНАХ

В Канаді вийшли програми під назвою: „Рідна Школа” — програми навчання і виховання — зредаговані д-ром Іваном Велигорським. Видало Об’єднання Українських Педагогів (О.У.П.) у Торонті 1952 р. Ці програми були опрацьовані Програмовою Секцією О.У.П., в склад якої входили довголітні педагоги. Вони подають: „а) конкретний навчальний матеріал на кожний місяць і для кожного відділу (класи) зокрема; б) методично-дидактичні вказівки для кожного предмету; в) зразки лучення відділів; виховні елементи для поодиноких відділів; зразки книг діловодства школи.”

У ЗСА вийшли „Програми навчання і виховання” опрацьовані спеціальною Комісією під керівництвом д-ра Е. Жарського. Комісію покликала Шкільна Рада УККА, яка видала ці програми в Нью-Йорку 1960 р. Вони подають властиві програми навчання української мови, історії, географії і культури;

Навчальні програми для українських шкіл в Німеччині видала в свою

чергу, Шкільна Рада ЦПУЕН під керівництвом проф. С. Шаха в Мюнхені 1966 р. (цикльостилевим способом). В них подано програми навчання української мови в четвертій, п'ятій і шостій класах, а також навчання історії і географії України в тих же класах. Для першої другої і третьої клас та для передбачених сьомої і восьмої програм не виготовлено.

В американському виданні подається важливі вступні завваги до виданих програм та цінні поради учителям шкіл українознавства, головніші частини яких наводимо тут для загального познайомлення:

„На наші школи українознавства — пишеться на вступі — спадає важливий обов'язок; вони мають не лише вчити, озивувати та поглиблювати інтелект учня, але й формувати його особовість, плекати його почування, впоювати добрі прикмети, навички. Це формування відбувається впродовж довшого часу. Щоб воно було повним і охоплювало цілість, виховник мусить скласти собі загальний плян цілорічної навчально-виховної праці.

Скласти такий плян не можна шабельоново, за якоюсь рецептою. Кожна школа має специфічні умовини свого середовища, серед якого приходиться їй працювати; поза тим і добір дітей, їхня якість і кількість у кожній школі інші, що примушує виховника підходити до цих справ дуже розважно і в кожному окремому випадку вимагає уложення окремого, до місцевих умов достосованого пляну.”

„З особливим притиском треба підкреслити, що долучені програми не є збіркою рецепт для репродукції; це радше система проблем, що їх треба виховникові розв'язувати у щоденній шкільній праці. Долучені програми є радше рямками, в межах яких виховник має проводити заняття з вихованцями впродовж шкільного року. Ці межі деколи доволі широкі, деколи звужені. Залежить це великою мірою від віку учнів, від різних індивідуальних типів, що виявляються між молоддю одного віку, і від ступня підготови. Завдання виховника скласти навчальний матеріял в рямки програми так, щоб можна було узгляднити кожноразовий рівень учнів в класі. Важне це головно в таких школах, де невелика кількість учнів чи обмеженість педагогічних сил примушує проводити заняття з учнями різної підготованості.”

„На основі програм поодиноких предметів кожний учитель повинен обчислити, скільки лекційних годин припаде впродовж шкільного року на даний предмет, відчислити час на повторення матеріялу чи для заокруглення, а то й випуклення певного матеріялу навчання продовж чи наприкінці року і виготовити докладну програму, без чого не може учитель бути певним, чи зможе він у визначеному часі вичерпати навчальний матеріял, передбачений програмою. Бо коли надто довго вчитель задержується на якомась уступі чи якійсь події, тоді виринає небезпека, що решту яриписаного матеріялу мусить він „надробити”

в дуже швидкому темпі, поверховно, побіжно. На цьому терпить і молодь і саме навчання.”

Методику ділимо на загальну і спеціальну. Загальна методика вказує на методичні засади, на організацію методичних одиниць або лекцій та на формальне навчання. Спеціальна методика звертає увагу на правила, засади і форми навчання поодиноких предметів. В педагогічному значенні метода, це постійне й плянове поступовання вчителя під час навчання і виховання.

В розділі про методику говориться також про те, що типова лекція триває 45 хвилин та подається складові частини лекції. Ось вони:

1. Молитва й перевірка приявності учнів (5 хвилин)
2. Перевірка домашнього завдання (10 хвилин)
3. Подавання нового матеріалу (20 хвилин)
4. Закріплення (5 хвилин)
5. Завдання додому (5 хвилин)

Далі слідують завважи до поодиноких частин лекцій, з чого наводимо тут три останні пункти в яких пишеться так:

„3. Подавання нового матеріалу, це найважніша частина методичної одиниці. Вона відбувається шляхом оповідання, або читання читанки з книжки. В оповіданні вчителя має бути ясно визначена тема, записана на таблиці. Переходячи до оповідання, вчитель мусить пов’язати його з попередньо опрацьованою темою. Цей зв’язок методичних одиниць мається переводити дуже виразно в навчанні історії, географії. Якщо тема зовсім нова, учитель повинен бодай одним-двома реченнями збудувати місток зв’язку з опрацьованою раніше темою. Новий матеріал треба розділити на дві, три й більше частин. Після розповіді першої частини, треба виявити головну думку й перепитати учнів. Подібно поступаємо з іншими частинами. Всі головні думки треба записувати на таблиці. Оповідання учителя має бути уточнене різним дидактичним матеріалом, як: портретами, малюнками, таблицями, картами, моделями і т. п.

4. Частинне закріплення нового матеріалу набувають учні вже під час відпитання поодиноких частин лекції. Властиве закріплення відбувається так:

- а) учитель переповідає ще раз основні думки нової лекції,
- б) короткими реченнями в’яже поодинокі частини в цілість,
- в) ставить питання, а учні відповідають,
- г) учні самостійно оповідають,
- г) дає тему на дом. завдання, якщо це вказане.

5. На підготовку дом. завдання мусить бути призначено 3-5 хвилин часу. Завдання додому має велике морально-виховне значення, бо дає

повне задоволення учням за їх важку, умову працю в поширенні знання за час одної методичної лекції. Завдання додому подає вчитель лише з цього навчального матеріалу, що його основно опрацював на останній, або передостанній лекції. Тема й питання на домашнє завдання мають бути приготовані вдома, під час підготовки до лекції.”

У розділі методики про поставу і такт учителів подані такі пункти вказівок:

„1. Кожний учитель обов’язаний солідно підготуватися до кожної лекції, бо тим чином вдержує завсіди зразкову увагу, а головно психолого-гічну карність в учнів.

2. Постава вчителя в класі має бути спокійна, з нахилом широї приязні до учнів. Під час ставлення питань повинен стояти в одному місці, обсервувати класу. До відповіді покликувати одного учня. Питання ставити до цілої класу.

3. До учнів не говорити, якщо вони зайняті, напр. тихим читанням або письмовою роботою і т.п.

4. Питання достосовувати до умового розвитку учнів.

5. Накази мають бути: короткі, ясні, зрозумілі, але не шорсткі

6. Відповіді учнів повинні бути: ясні, виразні й висказані повними реченнями. Відповіді „так”, чи „ні” не мають в народніх школах жодного значення.”

Mісячний розподіл навчального матеріалу

I. відділ (класа)

Вересень: 1. Мова. Розмови на теми: школа, церква, родинний дім, наші батьки. Мовні одиниці: речення, слова, склади. 2. Письмові вправи: риски прямі, поземні, скісні, вигнуті. Опрацювати 3 букви.

Жовтень: 1. Мова. Вивчити шість букв. 2. Читання вивчених букв, складів, слів писаних, друкованих. 3. Писання нових букв, складів, слів, речень.

Листопад: 1. Мова. Вивчення коротких віршів та складання оповідань за малюнком. Опрацьовувати 6 нових букв. Будова складів, слів, речень на основі вивчених букв. 2. Писання нових і старих букв, переписування з таблиці, книжки. 3. Читання нових, старих букв, складів і речень.

Грудень: 1. Мова. Вірші, казки. Опрацювати 5 нових букв. Учні мають висловлювати власні думки короткими реченнями. 2. Письмо. Розділові знаки: крапка на кінці речення. Писання великих букв. Переписування з книжки, таблиці. 3. Читання з таблиці, зшитка, книжки.

Січень: 1. Мова. Вірші, казки. Опрацювати 6 букв. Власні імена осіб, як іменники. 2. Письмо. Писання великих букв та з пам’яті вивчених слів, речень. 3. Читання з книжки, таблиці, зшитка.

Лютий: 1. Мова. Вірші, казки, тексти пісень. Вивчити 5 нових букв. Назви речей в клясі, вдома, як іменники. Розділові знаки. 2. Письмо. Великі букви. Переписування поданих текстів. Знак м'якшення на кінці слова. Писання речевих іменників. 3. Читання. Голосне й тихе читання опрацьованих читанок, віршів.

Березень: 1. Мова. Оповідання історичних переказів. Вірші., Переношування слів за складами. Дієслово. Слова: „сьогодні, вчора, завтра” як поняття часу теперішнього, минулого, майбутнього, не подаючи назви часів. 2. Письмо. Писання малої і великої абетки. 3. Читання опрацьованих читанок.

Квітень: 1. Мова. Опрацювати 2 читанки і вірш. Речення розповідні, питальні. 2. Письмо. Відпис з книжки, таблиці. 3. Читання. 3 книжки, таблиці, зшитка.

Червень: Повторення найважнішого матеріалу.

ІІ. відділ (кляса)

Вересень: 1. Мова. Повторення матеріалу з І. відділу. Абетка, іменник, дієслово, речення: розповідні, питальні, окличні. Опрацювати одну читанку, 1 вірш. 2. Письмо. Відпис з таблиці, книжки. Вправа в писанні великих букв. 3. Читання з книжки, таблиці, зшитка.

Жовтень: 1. Склади в слові, складені букви: дж, дз, дзь, (дъобати), звуки: ю, ѿ (його, дядько), апостроф (м'яч, п'ять). Опрацювати 2 читанки, 1 вірш. 2. Письмо. Писання речень з пам'яті. Домашні завдання на подані запити. 3. Читання. голосне й тихе читання опрацьованих читанок.

Листопад: 1. Мова. Апостроф після губних: п, б, в, м, ф, і після твердого р (пір'я, бур'ян). Опрацювати 2 читанки, 1 вірш. 2. Письмо. Слуховий диктат. Писання речень, що в них виступають слова з апострофом. 3. Читання голосне й тихе.

Грудень: 1. Мова. Поділ звуків на голосні, приголосні. Опрацювати 2 читанки, 1 вірш. 2. Письмо. Відпис з таблиці, як зоровий диктат, та з книжки. 3. Читання голосне й тихе.

Січень: 1. Мова. Роди іменників. Опрацювати 2 читанки, 1 вірш. 2. Письмо. Зоровий і слуховий диктат. 3. Читання тихе й голосне.

Лютий: 1. Мова. Дієслово, часи, особи. Опрацювати 2 читанки, 1 вірш. 2. Письмо. Слуховий диктат, відпис з книжки, пам'яті. 3. Читання. Вправи у скорому читанні.

Березень: 1. Мова. Прикметник, його родове закінчення. Опрацювати 2 читанки, 1 вірш. 2. Письмо. Диктати, відписи, домашні і шкільні вправи. 3. Читання. Вправи в читанні. Плинне й скоре читання.

Квітень: 1. Мова. Відмінки іменника і прикметника. Повторення про речення; розповідні, питальні. Опрацювати 2 читанки, 1 вірш.

2. Письмо. Диктати, відписи, домашні й шкільні вправи. **3. Читання.** Вправи в скорому й логічному читанні.

Ч е р е н ь : Повторення найважнішого матеріялу.

III. відділ (кляса)

В е р е с е н ь : Повторення найважнішого матеріялу з II відділу. Опрацювати одну читанку, один вірш.

Ж о в т е н ь : Подвоєння приголосних -ння, -ття, -ддя, -лля. Іменники: роди, числа, відмінки, відміни. Опрацювати дві читанки, один вірш.

Л и с т о п а д : Відміна йменників. Прикметники: роди, числа, відміна. Ступенювання прикметників. Опрацювати дві читанки, один вірш.

Г р у д е н ь : Поділ займенників. Відміна займенників. Переробити дві читанки, один вірш.

С і ч е н ь : Числівники: головні (один, два, три і т.д.), порядкові (перший, другий, п'ятий і т.д.), дробові (три п'ятих, вісім десятих), збірні (семero, двоє, четверо і т.д.) складені (двісті тридцять шість). Відміна і правопис числівників. Опрацювати дві читанки, один вірш.

Л ю т и й : Дієслово: числа, особи, часи. Способи дієслів: дійсний, умовний, наказовий. Відмінювання дієслів умовного й наказового способів. Переробити дві читанки, один вірш.

Б е р е з е н ь : Речення та його складові частини: підмет, присудок: простий, складений. Просте непоширене речення. Переробити дві читанки, один вірш.

К в і т е н ь : Просте поширене речення. Додаток висловлений іменником, займенником, прикметником і ін. частинами мови. Додаток до іменника і прикметника. Опрацювати дві читанки, один вірш.

Т rawень: Означення, прикладка, обставини. Типи простого речення: повні, неповні, особові, безособові, називні, стягнені (речення з однорядними членами). Опрацювати дві читанки, один вірш.

Ч е р е н ь : Повторення найважнішого матеріялу.

IV. відділ (кляса)

В е р е с е н ь : Граматика. Повторення навчального матеріялу з III відділу, а головно йменників, дієслів, відмінів, часів. Опрацювати одну читанку, один вірш.

Ж о в т е н ь : Граматика. Прийменник та вживання його з відмінками 2, 3, 4, 6 і 7. Опрацювати дві читанки, 1 вірш.

Л и с т о п а д : Граматика. Прислівник часу, місця, способу. Ступені прислівника. Опрацювати 2 читанки, 1 вірш.

Г р у д е н ь : Граматика. Сполучник, вигук, частка. Пояснити з котрими частинами мови виступає частка „не” (імен., прикм., дієсл., прсл.). Опрацювати дві читанки, один вірш.

Січень: Граматика. Дієприкметник теперішнього часу на -чий, -ча, -че, та минулого часу на -лий, -ла, -ле. Опрацювати дві читанки, один вірш.

Лютій: Граматика. Дієприкметник переємного стану минулого часу на -ний, -на, -не, -тий, -та, -те. Пояснити: вірш, метр, стопу. Опрацювати дві читанки, один вірш.

Березень: Граматика. Дієприслівник на -чи, -ши, -сь, напр. рубаючи, несучи, виоравши, закінчивши, сміючись, купавшись. Пояснити різницю між народньою піснею і віршом поета. Опрацювати 2 читанки, 1 вірш.

Квітень: Граматика. Рівнорядні сполучникові речення:

а) єднальні, напр. 1) Сичі в гаю перекликались: **та** ясен раз-у-раз скрипів. 2) **Ні** темна ніч не зберегла йому спокою, **ні** ясний день не дав полегшення його душі. 3) Час ішов і кожна хвилина родила другу.

б) протиставні: напр. Дочка вечерять подає, **а** мати хоче научати, **так** соловейко не дає.

в) розділові: напр. **Або** ти йди, **або** я піду. **То** дощ поллє, **то** сонечко засяє. Пояснити різницю між ритмікою нар. поезії і вірша. Опрацювати дві читанки, один вірш.

Травень: Граматика. Рівнорядні безсполучникові речення: а) одночасні, напр. Сичать сови, сплять діброви, зіроньки сіяють, б) послідовні: напр. Лягло сонце за горою, зіроньки засіяли, в) протиставні: напр. Минула зима, сніг ще лежить. Римування: рима чоловіча, жіноча, дактилічна. Опрацювати дві читанки, один вірш.

Червень: Повторення найважнішого навч. матеріалу.

V Відділ (кляса)

Вересень: Повторити навчальний матеріал IV відділу з обсягу граматики. Невідмінні частини мови. Дієприкметник, дієприслівник. Епос. Епічний твір: епопея „Гайдамаки” Т. Шевченка.

Жовтень: Граматика, фонетика: звуки, букви, голосні, приголосні склади, апостроф. Історична поема: „Панські жарти” І. Франка.

Листопад: Морфологія: основа, закінчення, корінь, наросток, приросток. Побутова поема: „Наймичка” Т. Шевченка.

Грудень: Морфологія: чергування приголосних: г, к, х, на з, ц, с, напр. дорога, рука, муха, звуки к, ц, на ч, напр. козак, німець. Подвоєння приголосних: напр. життя, весілля, суддя. Балада: „Русалка” Т. Шевченка.

Січень: Морфологія: Чергування приголосних: о, е, на і, ненаголошенні: е, и. Байка: „Вовк та ягня” Глібова.

Лютій: Складені слова: краєзнавство, Тернопіль; чужомовні слова: ідея, інструкція, критика та їх правопис. Синтакса: підмет, прису-

док: простий, складний. Ліричний твір: Елегія „Мені однаково” Т. Шевченка. Ода: „Вічний революціонер” Ів. Франка.

Б е р е з е н ь : Синтакса. а) Підрядно-складені речення з сполучником: що, щоб, аби, як, бо, неначе, напр. Чи винна голубка **що** голуба любить? Заревли великі дзвони, **щоб** сідлали хлопці коні. **Неначе** чорні в гаї, козацтво сміливе літає, і т. ін. б) та з складеним сполучником: через те що, тому що, напр. Він не прийшов на лекцію, через те, що був хворий. „Над рікою” Б. Лепкого.

К в і т е н ь : Синтакса. а) Підрядні підметові речення: напр. Цю роботу виконує **кожний**, хто не лінується працювати. б) Присудкові: напр. Міст **такий**, що може провалитись. в) Додаткові: напр. Спітай **його**, чи він прийде до мене. г) Означальні: напр. Купи таку ручку, якою зручно писати. Послання: „До товаришки” Л. Українки.

Т р а в е н ь : Синтакса. Підрядні обставинні речення: а) способу: напр. Зареготовався дід наш дужий, аж піна з уса потекла; б) місця: напр. Де кров текла козацька, могили чорніють; в) часу: напр. Тільки тоді він зrozумів свою помилку, коли натрапив на небезпеку; г) причини напр. Урожай був малий через те, що не було дощів; г) умовин: напр. Якби ви з нами подружились, багато в дечому навчились. Молитва: „Псальми” Т. Шевченка.

Ч е р в е н ь . Повторення опрацьованого матеріялу.

VI відділ (кляса)

В е р е с е н ь : Повторення переробленого матеріялу з граматики з V. відділу.

Ж о в т е н ь : Відміна **йменників** чоловічого, жіночого, середнього роду. Відміна **йменників**, що не мають однини. Правопис складених іменників. Сатира: „Кавказ” Т. Шевченка.

Л и с т о п а д : Прикметники: відміна, ступенювання. Прикметники-іменники: (будівничий). Правопис складених прикметників (ясноблакитний). Драматичний твір: „Байда, князь Вишневецький” П. Куліша.

Г р у д е н ь : Відміна **кількісних** числівників. Правопис числівників. Відміна **особових** займенників. Історична драма: „Бондарівна” Карпенка Карого.

С і ч е н ь : Правопис займенників. Дієслова з часткою -„ся”. Способи дієслів. Частка „не, ні” при дієслові для заперечення дії, напр. „Слава не поляже” і як стверджувально-підсилюне значення, напр. „Де тільки я не ходив, що тільки не говорив — не ходив, що тільки не говорив — не помогло.” Комедія: „Мартин Боруля” І. Тобілевича.

Б е р е з е н ь : Дієприкметник, дієприслівник. Частка „не” з дієприкметником. Комічна оперетка: „Наташка Полтавка” І. Котляревського.

Квітень: Синтакса. Безсполучникові складено-підрядні речення напр. День обіцяє бути погожий, на небі ні хмариночки, ні плямочки. Складені речення з кількома підрядними, напр. Старий заховавсь в степу на могилі, щоб вітер по полі слова розмахав, щоб люди не чули. Жарт: „На перші гулі” С. Васильченка.

Травень: Синтакса. Складені речення з рівнорядними і підрядними реченнями, напр. Поговоривши на ту тему, гості почали прощатися, але тут Тетяна згадала, чого вона прийшла. Пряма й непряма мова: напр. І голос сильний нам з гори, мов грім громить: „Лупайте цю скалу”. І голос сильний нам з гори мов грім громить, щоб ми лупали цю скалу. Перетворення прямої мови в непряму: напр. „До вас гості йдуть.” — повідомила сусідка. Сусідка повідомила, що до нас гості йдуть. Проза: Історична повість: „Захар Беркут” І. Франка.

Червень: Повторення найважнішого матеріялу.

VII відділ (кляса)

Вересень: Повторення синтаксис з VI відділу.

Жовтень: Проза: Побутовий роман. „Хмари” Нечуя-Левицького. Пояснити: епітет. З історії літератури: Слово о полку Ігореві.

Листопад: Проза. Історичний роман. „Кармелюк” М. Старицького. Пояснити: порівняння. З історії літератури: літописи.

Грудень: Проза. Побутова повість: „Соняшний промінь” Б. Грінченка. Пояснити: гіпербола. З історії літератури: Паломник Данило.

Січень: Історичне оповідання: „Оселя” Б. Грінченка. Пояснити: персоніфікація. З історії літератури: Поучення князя Володимира Мономаха дітям.

Лютій: Побутове оповідання: „Сестра” М. Вовчка. Пояснити: пейсаж. З історії літератури: Пісня про віщого Олега С. Руданського.

Березень: Новеля: „Новина” В. Стефаника. Пояснити: ступенювання. З історії літератури: Іван Вишенський.

Квітень: Казка про вовка і лисичку. Пустельник і медвідь. З історії літератури: Драма різдвяна й великородня.

Травень: Переказ: Про Михайлика й золоті ворота. Пояснити: метафори. З історії літератури: Вертел. Сковорода.

Червень: Повторення найважнішого матеріялу.

VIII відділ (кляса)

Вересень: Повторення найважнішого матеріялу з VII відділу.

Жовтень: Історія літератури: Острог, як культурний осередок. Львівська Братська Школа.

Листопад: Історія літератури: Могилянська Академія. Початки драми.

Грудень: Історія літератури: Шкільна, історична драма. Думи.

Січень: Історія літератури: Козацькі літописи. І. Котляревський

Лютій: Історія літератури: Т. Шевченко, Кирило-Методіївське Братство.

Березень: Історія літератури: І. Нечуй-Левицький, Л. Глібів, П. Куліш, Марко Вовчок.

Квітень: Історія літератури: М. Шашкевич, Ю. Федькович, Карпенко-Карий, Ів. Франко.

Травень: Історія літератури: Леся Українка, О. Олесь, М. Рильський, П. Тичина.

Червень: Історія літератури: М. Хвильовий, М. Куліш.

Програма навчання історії України

Німецькі навчальні програми для предмету історії виготовлено лише для трьох клас суботніх шкіл — четвертої, п'ятої і шостої і вони зовсім добре можуть бути її надалі підставовим пляном навчання в школах Німеччини. В них узгляднено всі головні історичні події і подається кількість годин для окремих тем, згідно з устійненим розподілом годин. Що правда програма історії для шостої кляси поставлена за широко. На нашу думку було б краще визначити тільки головніші історичні події і назвати в програмах головні постаті визвольної боротьби, які творили ті події. Орієнтуючись на них можна представити ученикам найважливіші відомості з історії даної доби і це давало б їм змогу затягнути поданий матеріял, нев'язаний, в загальному, з визначними постаттями. Але це вже можуть учителі самі зробити на основі виготовлених програм.

У супровідному слові тих програм історії України Шкільна Рада ЦПУЕН пише коротку, але дуже суттєву вказівку про важливість предмету історії для шкіл українознавства. Вона звучить так: „Метою навчання історії рідного краю є дати учням знання про найважливіші події з історії України, щоб тим чином поглибити любов до свого народу, скріпити почуття національної гідності й віри в майбутнє народу та створити основу для вироблення характеру. В перших трьох клясах Початкової школи українознавства (Української доповняючої школи) не ведеться плянового й систематичного навчання української мови та в лекціях науки про Рідний Край, з окремими подіями за допомогою переказів, легенд, казок, легких оповідань тощо. Пляново навчання починається щойно з четвертої кляси, але й тут учитель не повинен обмежуватися до виключно сухих історичних фактів, тільки радо послуговуватися переказами, легендами, зв'язаними з даними історичними подіями.”

За цим вступом подається навчальні програми для четвертої, п'ятої і шостої кляс.

IV кляса

1. *Початки Української Держави.* (Розселення українських племен. Легенда про св. Андрея на Київських горах. Основання Києва). — 1 год.
2. *Князь Олег.* (Переказ про його появу під Києвом. Воєнні походи на Візантію. Легенда про смерть Олега.) — 1 год.
3. *Князь Ігор.* (Переказ про зустріч з Ольгою Перевізницею. Війна з Деревлянами, смерть Ігоря і помста Ольги. Ольга володаркою України й перші християнські громади в Києві.) — 2 год.
4. *Святослав Завойовник.* (Походи проти болгар. Розгром хозарської держави. Похід на Царгород. Намагання створити величаву Українську державу. Зв'язки Болгарії з Україною.) — 2 год.
5. *Володимир Великий.* (Життя на княжому дворі. Війна з Візантією. Хрещення України й поширення християнства. Характеристика Володимира, як християнина.)
6. *Ярослав Мудрий.* (Поширення української держави аж до Балтійського моря. Укріплення кордонів. Розвиток християнської культури: будова церков, монастирів, перші школи. „Руська Правда”. Зв'язки з тодішніми європейськими володарями.) — 2 год.
7. *Володимир Мономах.* (Культурний розвиток. Боротьба зі степовиками. „Поучення дітям” Володимира Мономаха.)
8. *Похід князя Ігоря на половців.* (На підставі „Пісні про похід Ігоря Святославича”. Український вплив на асиміляцію пол.) — 1 год.
9. *Поява татар. Упадок Києва. Галич — нова столиця України. Холм і Перешибль* (Лемківщина.) — 1 год.
10. *Святослав Осьмомисл.* (Удільні князівства). — 1 год.
11. *Князь Роман.* (Війни в обороні українських земель проти зазіхань Польщі і Угорщини. Похід проти Польщі і смерть Романа під Завихвостом над Вислою.) — 1 год.
12. *Король Данило.* (Боротьба з татарами. Зв'язки з Римом і церковна Унія. Коронація.) — 1 год.
13. *Упадок Галицько-Волинської держави.* (Юрій II. Тройденович. Боротьба з боярами. Смерть Юрія. Похід польського короля Казимира на Галичину і кінець Галицької держави.) — 1 год.
14. *Загальний огляд княжої доби.* (Політичний ріст і причини упадку. Культурний розвиток.) — 2 год.

V. Кляса

1. *Україна в злуці з Литвою.* (Звільнення від татарської зверхності. Культурна перевага України над Литвою. Литовсько-українські князі. „Статут Литовський”.) — 1 год.

2. *Люблінська Унія.* (Доля Галичини. Пляни Польщі відносно українських земель. З'їзд у Любліні в 1569 р. Наслідки Унії. Церковна Унія 1596 р.) — 1 год.

3. *Початки Козаччини.* (Тягар польського панування. Польонізація українських міст. Денаціоналізація українського боярства.) — 1 год.

4. *Князь Дмитро Вишневецький-Байда.* (Заснування Січі. Організація перших козацьких загонів. Боротьба з татарами.) — 1 год.

5. *Петро Конєшевич-Сагайдачний.* (Його роля в обороні прав України. Зріст сили козаччини. Походи проти Москви і Туреччини. Смерть Сагайдачного. Участь козаків в обороні Відня.) — 1 год.

6. *Церковні Братства.* (Оборона віри. Опіка над церквами. Основання друкарень, шкіл, бурс. Боротьба в обороні національної культури.) — 1 год.

7. *Перші козацькі повстання. Причини повстань.* (Наливайко, Лобода, Остряниця. Здавлення повстань і перші українські поселення на Харківщині.) — 1 год.

8. *Богдан Хмельницький.* (Причини виступу проти Польщі. Переможні походи в 1648 р. Відновлення української держави. Зборівська Угода. Війна проти Польщі в 1651-1653 рр. Переяславська угода. Підготовка до розриву з Москвою і смерть Хмельницького.) — 3 год.

9. *Іван Виговський.* (Розрив з Москвою. Договір з Польщею. Битва під Конотопом. Порозуміння Польщі з Москвою. Поділ України на Право- і Лівобережну).

10. *Петро Дорошенко.* (Дорошенко гетьманом Правобережної України. Війна з Лівобережним гетьманом і московською окупацією. Війна з Польщею. Союз з Туреччиною. Сумна роль запорожців у намаганнях Дорошенка звільнити Україну від чужої займанщини. Кінець Дорошенка.) — 1 год.

11. *Іван Мазепа.* (Вибір. Відношення до Москви. Меценат української культури. Таємні пляни Мазепи. Союз з Карлом XII. Полтавська битва. Перша українська політична еміграція.) — 1 год.

12. *Упадок козацької держави.* (Кирило Розумовський гетьманом. Його роля в культурному розвитку України. Скасування гетьманського уряду. Причини упадку.) — 1 год.

13. *Зруйнування Запорізької Січі.* (Життя на Запорізькій Січі. Заселення південних степів України. Розвиток господарського життя на Запорізьких Вольностях.) — 1 год.

14. *Дальша доля запорожців.* (Поселення на турецьких територіях. Організація Чорноморського козацького Війська. Переселення на Кубань.) — 1 год.

VII. Кляса

1. *Національне відродження на наддніпрянській Україні.* (Іван Котляревський, Гр. Квітка-Основяненко, Т. Шевченко, П. Куліш, „Кирило-Методіївське Братство”.)

2. *Національне відродження в Галичині.* (Галичина під австр. окупацією. Виступ М. Шашкевича, Руська Трійця, „Весна Народів” в 1848 р. Знесення кріпацтва. Товариство „Просвіта”.) — 1 год.
3. *Україна на передодні I-ої Світової війни.* (Національно-культурний рух. Політичні Партиї. Молодечі організації: „Сокіл”, Січі.) — 1 год.
4. *Перша Світова війна. Українські Січові Стрільці.* (Організація, завдання, участь у I-ій Світовій війні.) — 1 год.
5. *Революція в Росії 1917.* (Причини революції. Петербургські події. Створення Української Центральної Ради. Універсали. Організація війська.) — 1 год.
6. *Большевицький переворот і початок укр.-моск. війни.* — 1 год.
7. *Берестейський договір з Центральними Державами.* (Умови договору. Німецьке і австрійське військо на Україні.) — 1 год.
8. *Гетьманський переворот.* (Причини перевороту. Діяльність гетьманського уряду. Політика німців відносно України.) — 1 год.
9. *Повалення Гетьманату. Директорія. Війна з Москвою.*
10. *Листопадовий чин.* (1-ий Листопад у Львові. Створення Західньої Української Народної Республіки. Війна з Польщею.) — 1 год.
11. *Визвольні змагання.* (Воєнні події на східніх українських землях. Протипольський Фронт. Злука ЗУНР і УНР. Похід об'єднаних армій на Київ. Відворот. Трикутник смерті. Продовження визвольних змагань і зміна тактики. Українські уряди в екзилі і укр. еміграція на Захід.) — 1 год.
12. *Українські землі під московською окупацією.* (Національна й економічна політика Москви. „Українізація” і її наслідки. Процес СВУ Штучний голод в 1932/33 рр. „Єжовщина”.)
13. *Українські землі під польською окупацією.* (Політичні партії. Національно-культурний рух. Шкільництво. Роля кооперації. Нищення поляками Української Православної Церкви. Пацифікація. Боротьба з польонізацією.)
14. *Українські землі під румунською і чеською окупаціями.*
15. *Карпатська Україна.* (Ліквідація Чехословаччини. Проголошення самостійності Зах України. Боротьба з мадярською інвазією.)
16. *Друга Світова війна і Україна.* (Окупація Зах. Укр. земель в 1939 р. Національні переслідування: арешти, вивози, масове фізичне нищення національної субстанції.) — 1 год.
17. *Україна під німецькою окупацією.* Пляні Гітлера. Ліквідація шкіл. Вивози. Спротив населення. Створення і дії УПА. Перша Дивізія УНА.) — 1 год.
18. *Україна по II-ій Світовій війні.* (Поновна болюшевицька окупація майже усіх українських земель. Репатріація. Ліквідація Української Католицької Церкви. Народний спротив і масове виселення українців з земель окупованих Польщею. Українська еміграція на Заході.

Добре оформлені загальні вказівки для учителів історії України в школах українознавства подає Канадська програма навчання. Ми наводимо тут головну частину тих вказівок, щоб також учителі в Німеччині їх взяли до уваги.

„До навчання історії — пищеться там — кожний учитель мусить добре приготуватися. Найперше він мусить сам себе перевірити, чи зможе він це високе завдання виконати. Він мусить пам'ятати, що за зле виконання цього важкого і важливого завдання — він стягає відповідальність на себе перед Богом і перед своїм народлом. Він має учнів не тільки вчити, але й виховувати. Тому ліпше не братися за діло, коли хтось не чується на силах, що його виконає. Викладати історію може тільки учитель-педагог, належно озброєний методично-дидактичним знанням.

Готуючися до навчання історії, учитель мусить знати: 1) що вчити, 2) як вчити, 3) кого вчити.

1) Що вчити? Українська історія — це дуже обширний матеріал. Усієї історії учитель не зможе виложити в вечірній школі. Викладач мусить вибирати найважніші й найсвітліші сторінки, оставляючи в тіні темні картини. Учитель історії мусить знати мету навчання історії в рідній школі. Він мусить впоїти в молодь любов до свого народу й пошану до його минувшини. Він мусить витворити в учнях почуття національної гідності та віру в майбутність своєї нації. Він мусить розбудити й плекати український патріотизм. Розбуджуючи любов до свого рідного, учитель мусить будити пошану й до чужого.

Щоб учитель міг осягнути свою мету та щоб виклад історії не стратив наукової вартості — учитель мусить поділити ввесь історичний матеріал на такі розділи: а) княжа доба, б) литовсько-руська доба, в) козацька доба, г) нова доба.

а) Основою науки історії державотворчого змісту мусить бути княжа доба, бо в цій добі український нарід під кермою своїх князів був паном на своїй землі, розвинув високо свою культуру й цивілізацію. Тоді Україна грала історичну роль універсального значення. Той період припадає на часи могутності Київської Держави від Олега до Мстислава та часи Галицько-волинської держави за Романа Великого й короля Данила. В той час, то є від IX до XIII століття, український нарід стояв на одному з перших місць між народами Європи.

Головні причини занепаду держави були не внутрішні, а зовнішні. Своє визначне місце завдачує Україна сусіству з Візантією, звідки йшло світло культури на ввесь світ. Тому треба подати більше відомостей з історії Візантії. А щоб вияснити розвал української держави — треба виказати красу й багатство України, які приманювали ворогів України, виказати боротьбу з різними кочовиками та мандрівки народів, що наносили Україні страшні удари.

б) Учитель мусить барвисто представити літовську добу. Ця доба має теж багато світлих картин. У ній показується перемога української культури на сході Європи та в ній визволено наш народ, наш край з-під татарського ярма.

в) Козацьку добу треба також належно оцінити та учням її як слід виложити. Ця доба має багато світлих картин героїзму українського народу. Учні в Канаді дуже радо й захоплено слухають про козаків, їх ношу, яку часто бачать на сцені, їх життя, їх воєнні подвиги. Учитель мусить висувати часи державницьких змагань від Сагайдачного до Івана Мазепи, що їх вислідом була цілком нова держава між старими державами, збудована на європейський лад у суперечності до Москви і кримської орди.

г) І найновішу добу учитель мусить представити дуже барвисто, бо ця доба має може найбільше світлих картин. Тут мусить він представити вперед події з XIX ст., то є змагання дворянства в тайних організаціях, колонізацію Чорноморя і степів українською людністю, Кирило-Методіївське Братство та зрив державницького життя в роках в 1914-1919. Барвисто виказати героїзм Української Галицької Армії, Армії Української Народної Республіки, С.С., У.С.С., У.П.А., I. Української Дивізії.

Так висвітлена історія України з позитивного боку, доведе учнів до свідомості, що український народ не був і не є нижчим від своїх сусідів чи інших європейських народів. Природне багатство України, її краса, краса пісні, краса ноші — це неоцінені скарби українського народу. Вони захоплюють не тільки самих українців, але й чижинців”.

Програма навчання географії України

Крім програм навчання історії й мови Шкільна Рада ЦПУЕН виготовила також програму навчання географії для трьох клас суботніх шкіл, а саме: четвертої, п'ятої і шостої. На вступі цієї програми кількома реченнями вказано на значення науки географії для учнів суботніх шкіл, а потім подається розподіл матеріалу і визначення кількості годин дляожної теми. Програма достосована до німецьких обставин. Нижче подаємо цю програму повністю без змін:

„Метою навчання географії України є дати учням про українські землі знання, відкрити перед іх очима дійсний образ України з її природною красою і багатствами, щоб тим способом викликати й защепити любов і пошану до Рідного Краю.

З географією України знайомим учнів уже з перших років навчання, даючи їм вивчати відповідні вірші й пісні, як напр.: „Моя Україна”, „Верховино”, „Реве та стогне”, „У горах Карпатах”, „Полісся”, „Від синього Дону” тощо. Систематичне навчання приходить щойно в 4-ій класі, або ще і пізніше, якщо на це складаються оправдані причини”.

IV Кляса

1. *Географічне положення України.* (На якій півкулі, в якій частині світа, в якій кліматичній зоні, з ким сусідує тощо) — 2 год.
2. *Поверхня України.* (Гори, рівнини, низини) — 1 год.
3. *Ріки України.* (Вивчити на пам'ять назви й вміти показати на мапі: Дніпро, Прип'ять, Тетерів, Рось, Інгулець, Десна, Сула, Ворскла, Пслю, Орель, Самара, Дністер, Буг, Сян, Попрад, Бог, Дін, Донець, Кубань, Дунай, Прут) — 2 год.
4. *Моря, озера, лимани.*
5. *Міста України.* (Вивчити назви й вміти показати на мапі: Київ, Харків, Львів, Переяславль, Полтава, Запорожжя, Дніпропетровське, Кривий Ріг, Донецьке, Макіївка, Горлівка, Луганське, Миколаїв, Херсон, Одеса, Симферополь, Керч, Ужгород, Пряшів, Чернівці тощо) — 2 год.
6. *Райони мінеральних багатств.* (Донбас, Кривий Ріг, Керченський півострів, Никополь, Підкарпаття, Львівсько-Волинський басейн, Закарпаття) — 2 год.
7. *Рослинність України.* (Знати на пам'ять назви й вміти розрізнати найважніші роди рослин і дерев) — 2 год.
8. *Тваринність.* (Вивчити назви і пізнати найважніших представників звіринного світу. Тут входять свійські звірята й птиці, дики звірята, птиці, риби, раки) — 2 год.
9. *Повторення проробленого матеріалу.*

V. Кляса

1. *Територія України.* (Величина, довжина кордонів з сумежними державами, роди кордонів, — етнографічні і політичні кордони, порівняння величини території з іншими європейськими державами) — 1 год.
2. *Етнографічні землі України.* (Територія Київської держави, Козацької України, УНР, УССР, Кубань, Курщина, Вороніжчина, Холмщина, Підляшша, Надсяння, Лемківщина, Пряшівщина) — 2 год.
3. *Поверхня.* (Докладніше про Карпати, Кримські гори, Височини: Розточчя, Подільсько-Волинська, Донецький кряж, Басарабська, Придніпровська, Приозівська. Низини: Кримська, Причорноморська, Приозівська, Кубанська, Придніпровська, Полісся) — 2 год.
4. *Ріки України.* (Довжина й господарське значення: Дніпро, Прип'ять, Десна, Донець, Кубань, Дністер, Буг, Сян — з важніших приток.)
5. *Міста України.* (Найважніші — величина і господарсько-політичне значення).
6. *Сільське господарство і тваринництво.* (Важливіші культури та їх продукція) — 3 год.
7. *Промисловість.* (Важка, легка, харчева, хемічна. Розміщення) — 2 год.
8. *Повторення проробленого матеріалу.*

VII. Кляса

1. *Положення.* (Повторення матеріялу. Геологічна побудова українських земель) — 1 год.
2. *УССР.* (Кордони і адміністраційний поділ) — 1 год.
3. *Людність.* (Національний склад населення України. Міграція) — 1 год.
4. *Рослинність.* (Фактори, що діють на рослинність. Лісова смуга, лісостеп, середземноморська, півпустинна, заповідники) — 1 год.
5. *Фауна України.* (Звірята і птиці лісові та польові, риби. Вивчити назви та вміти розрізнати головних представників звіринного світу України) — 1 год.
6. *Сільське господарство і тваринництво.* (Земельний устрій, городництво, садівництво, баштани, виноградники, домашні тварини, роди, годівля, видайність продукції) — 1 год.
7. *Корисні копалини. Промисловість.* (Їх розміщення і приблизна висота запасів. Продукція. Значення. Важка, легка, хемічна, деревообробна, керамічна, харчева промисловість. Розміщення) — 4 год.
8. *Транспорт.* (Роди шляхів, транспорт сухопутній, водний і повітряний; автостради, залізнична сітка, канали, судноплавство) — 1 год.
9. *Торгівля.* (Внутрішня, експорт, імпорт) — 1 год.
10. *Повторення проробленого матеріялу.* — 5 год.

Коли йдеться про підручники до навчання в суботніх школах то автори канадських програм вказують на шкільні читанки М. Матвійчука для початкових чотирьох класів і А. Крушельницького для п'ятої і шостої класів. Натомість для сьомої і осьмої класів поручається оригінальні твори наших поетів і письменників. До навчання історії канадської програмами поручають Історію України — Дмитра Дорошенка, коротку історію України для початкових шкіл І. Крип'якевича та ін. До навчання географії поручають підручник І. Теслі — „Наша Батьківщина”. В німецьких програмах названо тільки підручники І. Крип'якевича (Холмського), а в американських програмах подається такі підручники:

I рік навчання: Буквар, Перша книжечка — читанка, короткі перекази й байки.

II рік навчання: Читанка для другого року навчання, Українська мова для II року навчання — Б. Романенчука.

III рік навчання: Читанка для III року навчання, українська мова для III року навчання — Б. Романенчука, народні перекази й легенди.

IV рік навчання: читанка для четвертого року навчання, лектура.

V класа: К. Кисілевський. Читанка для п'ятої класи (Шкільна Рада 1958, Нью-Йорк—Філадельфія). Лектура: Б. Грінченко „Олеся”; А. Лотоцька „Ведмедівська попівна”; М. Погідний „Срібна гривня”; Н. Забіла „Чарівна хустинка”.

VI кляса: К. Кисілевський — Читанка для шостої кляси (Шкільна Рада, 1958, Нью-Йорк-Філадельфія). Лектура: І. Франко „Мій злочин”; М. Вовчок „Маруся” і „Козачка”; А. Чайківський „За сестрою” і інші за індивідуальним добором; А. Кащенко „Козацька дитина” та інші за індивідуальним добором.

Для вищих класів поручається також оригінальні твори поетів і письменників.

Очевидно кожний учитель може користуватись значно більшою кількістю літератури це ж подається в наведених програмах. ЗСА, Канада і Англія видали досі значну кількість шкільних підручників і інших творів здатних для навчання в суботніх школах і деяку кількість цих підручників надіслано для використання в Німеччині.

Роздача свідоцтв; директорка Ірина Спех вручає свідоцтво Єнсові Айхман.

ІЗ ПРОГРАМ НАВЧАННЯ ПІЗНІШХ РОКІВ

Місячний розподіл навчального матеріялу:

Передшкільна кляса

Вересень: Розмови про вакації. Вивчення днів тижня. Місяці. Вивчення читати букви „М”, „А”, „Т”. Казки: „Томчик”, „Велика таємниця”. Пісня: „Гей, школярики, соколи!” Вірш: „М’ячик” (збірник „Забавки”).

Жовтень: Розмови — Осінь, дерева в осені. Вивчити кольори. Букви „О”, „П”, „І”. Казки: „Пурпурова плянета”, „Чарівна пачечка”. Пісня: „Осінь”, „Мишачі танці”.

Листопад: Вивчення букв „К”, „Л”, „Е”. Числа 1 до 20. Розмови про Форми, квадрат, трикутник, коло, прямокутник. Казки: „Натальчин котик”, „Мальовання”, „Листонош”. Пісні: „Де є той літак”; вірші — „Кубики”, „Кенгуру”.

Грудень: Вивчення букв „Я”, „С”, „И”. Розмови про зиму, св. Миколая і Різдво. Пісні: „О, хто, хто Миколая любить”, колядки — „Народився Христос” „Вітай ялинко”, „Козуню, любуню”, „Бог предвічний”. Казки: „Три свинки”, „Коли я сам” (з книжочки „Сусіди”).

Січень: Вивчення пір року та букви — „Н”, „Р”, „У”. Казки: „Мама не любить весни”, „Моя родина”. Пісні: „Сійся, родися”, „Снігова пісня”.

Лютий: Вивчення букв „В”, „Д”, „Є”. Розмови про карнавал та цирк. Казки: „Друзі”, „Їдемо на весілля” (з книжочки „Перлик”). Пісні: „Веселій барабан”, „Ляльчин бало”.

Березень: Вивчення букв „Б”, „Г”, „Ш”. Розмови про весну і птахи. Казки: „Довкілля”. Пісні: „Ку-ку-ку-ку!” Вірш: „Обминай калюжу”, „Забавки”.

Квітень: Розмови про квіти. Вивчення букв „З”, „Ф”, „Ц” та м’якого знаку. Казки: „Весілля”, „Легенда про троянду”. Вірш „Зубки заболіли”. Пісня: „Як ростемо?”

Травень: Розмови про господарство, збіожя. Вивчення букв „Ю”, „Й”, „Ч”. Казки: „Мамин Лесик”, „Черепахи день народження”. Пісні: „Котику, котику, де ти бував?”, „Косари”, „Гоп, гоп!”.

Червень: Розмови про комахи, овочі і ярину. Вивчення букв „Ж”, „Х”, „І”. Казки: „Тісточка з муштардою”; Вірш: „Журавлик”, „Жирафа”. Пісні: „По дорозі жук, жук”, „Що будемо їсти?”.

Липень: Вивчення букв „Ш”, „Ч”, „Г”. Розмови про риби та дикі

тварини. Казки: „Дідова ріпка”, „Про дівчинку Наталочку і сріблясту рибку”. Пісня: „Я лисичка, сестричка”.

Література:
V-та кляса

Вибрані твори з різних читанок:

1) „Олесья” — Борис Грінченко; 2) „Розрита Могила” — Тарас Шевченко; 3) „Байда” — Г. Чупринка; 4) „Пригода з автобусом” — Н. Забіла (з читанки К. Кисілевського); 5) „Дівчина Чайка” — Дніпрова Чайка; 6) „Базар” — М. Павлюк; 7) „Золота Бандура” — Я. Щоголів (з читанки *Про що тирса шелестіла* М. Дейко); 8) „Бузько” — Народня легенда; 9) „Золоті Ворота в Києві” — Народний переказ; 10) „Турова Круча” — П. Куліш; 11) „За Лицарську Славу” — К. Данченко-Сьома; 12) „Нові Князі” — А. Лотоцький; 13) „Дорош” — О. Стороженко (з читанки для V-ої кляси В-во Нові Дні, Зальцбург 1946)

IV i V кляса

Поняття прози й поезії

Лектура: Франко І. — „Абу Касимові капці”; Погідний М. — „Гетьманська булава”, істор. повість; Грицай О. — „Щуролов з Гамельн”, віршований переказ; Коцюбинський М. — „Ялинка”, оповідання; Завадович Р. — „Я піду”, істор. повість; Погідний М. — „Ілля Муромець”, історична повість, „Пригоди Мореплавця Сіндбада”, оповідання.

Перекладна лектура: Буш Вільгельм — „Співомовки”, переклад Вільшенка; Кароль Люсіс — „Аліса в країні чудес”, переклад М. Ковалишин.

VII, VIII, IX кляси

1. Хто такі Шестидесятирікни? Характеристика на тлі ситуації в Україні. Постать Василя Симоненка. 2 год.

2. Літературне читання і пояснення змісту віршів Симоненка: „Люди прекрасні”, „Найогидніші очі порожні”, „Задивляюсь у Твої зіниці”. В супроводі касетки тріо „Конвалія”. 1 год.

3. Валентин Мороз, життєпис і твори. 1 год.

4. Поезія в прозі: „Перший День”. Пояснення душевного і тілесного конфлікту невинно засудженого в'язня. 1 год.

5. Василь Стус — З приводу смерті замученого в Пермському лагрі поета. 1 год.

6. Пояснення і обговорення віршів „Молитва”, „Блажен хто витратить уміє”, „Як добре те, що смерти не боюсь я” В. Стуса. 1 год.

7. Василь Стефаник, життєпис, характеристика стилю. 1 год.

8. Василь Стефаник, проза: „Сини”. Читання, пояснення слів і обговорення теми. 2 год.

9. Леонід Полтава, біографія і творчість. 1 год.
 10. Футуристичний роман Л. Полтави: „Чи зійде завтра сонце?” Опис дії на підставі двох уривків. 2 год.
 11. М. Коцюбинський, біографічні і творчі відомості. Новеля „Ялинка”. 2 год.
 12. Микола Гоголь „Дніпро”, із оповідання „Страшна Помста”. Аналіза тексту. 1 год.
 13. Іван Нечуй-Левицький: „Київ з лівого берега”. Із повісті „Хмари”. Обговорення тексту, дещо з давнини міста. 1 год.
 14. Наталена Королева, Легенда „В Печерському монастирі”. Читання, синтеза, стиль (порівняння). 2 год.
 15. Євген Гребінка, „Запорозькі Звичаї”, уривок із повісті „Чайковський”. Пояснення змісту. 2 год.
 16. Марко Вовчок, з оповідання „Маруся”: „Степовий гість”. 2 год.
 17. Роман Завадович: „Перша іскра”, оповідання про Маркіяна Шашкевича. Вірш Шашкевича „Веснівка”. 2 год.
 18. Великодні звичаї в Україні, за читанкою „Золоті Ворота” (ст. 182) 1 год.
 19. Іван Білик, уривки з роману „Меч Арея” про часи Антів. 2 год.
 20. Василь Голобородько: про поета, та пояснення віншів „Золота птиця” і „Несла мати воду”. 1 год.
 21. „Ой у лузі червона калина”, походження наріщньої пісні за читанкою „Золоті Ворота”.
- Даліші лекції передбачені для повторення матеріалу (Основний підручник: „Золоті Ворота”, Нью-Йорк, 1962).

Історія — плян праці на шкільний рік 1985/86

IV і V кляси

1. Обговорення і висвітлення визначних істор. постатей князів Київської і Галицько-Волинської Держав:	20 год.
2. Перекази, оповідання і легенди про визначні історичні постаті княжих часів:	5 год.
3. Обширне обговорення татарського лихоліття і насвітлення його, як головного спричинника руїни української державності	5 год.
Для вправ і повторення матеріалу передбачається:	9 год.
разом:	39 год.

VI і VII кляси

1. Боротьба за Галичину:	2 год.
2. Україна за Литовсько-Польської Доби:	5 год.
3. Польсько-Литовський Договір у Києві:	1 год.
4. Повстання Глинського 1508 р.:	1 год.
5. Люблінська Унія 1569 р.:	1 год.
6. Українські землі під Польщею:	4 год.
7. Суспільний лад на Україні XIV-XVI ст.:	3 год.
8. Церква за Литовсько-Польської Доби:	3 год.
9. Україна після Люблинської Унії:	2 год.
10. Берестейська Унія 1595-1596 р.:	2 год.
11. Початки Козаччини, її спричинники і позитиви для історичного процесу тягlosti укр. державності:	5 год.
Для вправ і повторення матеріалу передбачається:	11 год.
разом:	39 год.

Термінологія

Ціль: Пояснити і навчити учнів старших класів назви і терміни тих предметів, які вони вивчають у німецьких школах. Всіх годин призначено до кінця 1985-го року 13.

1. Впровадження в предмет; роль слова, чужослови, діялектизм; як користуватися словниками: 1 год. для обох клас;
2. Рослинний світ: дерева, кущі, квіти: 2 год. для 4 і 5 клас, 1 год. для 7-9 клас;

3. Знаряддя та устаткування у найближчому оточенню: 1 год. для обох кляс;
4. Тваринний світ: 1 год. для 4 і 5 кляс, 2 год. для 7-9 кляси;
5. Школа, державні установи, адміністрація у Німеччині та в Україні: 1 год. для 4 і 5 кляси, 2 год. для 7-9 кляси;
6. Українські фрази щоденного вжитку: 2 год. для обох кляс;
7. Терміни з того, що учні переробляють тепер у німецькій школі: 5 год. для 4 і 5 кляси, 4 год. для 7-9 кляси.

Rічний плян Релігії на 1986-1987 рік

I-ша кляса — Приготовання до Першого Св. Причастя

1. Мій Небесний Отець	17. Як Ісус Христос прощає гріхи
2. Пресвята Трійця	18. Добрі приятелі Ісуса Христа
3. Бог створив ангелів	19. Бог любить мене
4. Бог створив усе	20. Правильний спосіб
5. Бог створив Адама й Еву	21. Добрий Пастир
6. Бог прощає гріхи	22. Чудо
7. Бог створив мене	23. Тайна Вечеря
8. Божі Заповіді	24. Як Ісус Христос приходить до нас
9. Добра Дитина Божа	25. Ісус Христос наш Спаситель
10. Спаситель народився	26. Як вірити
11. Наслідування Ісуса Христа	27. Ми маємо віру
12. Хрещення	28. Приготування до Св. Причастя
13. Миропомазання	29. Молитва перед Св. Причастям
14. Спокуса	30. Божественна Літургія
15. Я відчуваю спокуси	31. Як прийняти Св. Причастя
16. Ісус Христос прощає гріхи	

2-га кляса

1. Божественний Сіяч
Божа наука
Завіт
Св. Письмо	5. Символ віри
6. Господня молитва
7. Сім діл милосердя для тіла
8. Сім діл милосердя для душі
2. Віра Апостолів
Про віру
Перші християни	9. Св. Тайни
10. Божі Заповіди
11. Сім дарів Св. Духа
3. Обряд
Короткий нарис обрядів	12. Значення Свят церковного року
Традиційні Богослуження
4. Знак св. хреста	Посвячення і благословення речей

IV кляса

1. Покров Пресвятої Богородиці — наш церковний празник
2. Пісня — „Під Твій Покров”, Божественний Сіяч
3. Що ж є віра? Віра Апостолів
4. Якої ми віри? Якого обряду?
5. Найважніший знак нашої віри
6. Шість Правд Віри — пригадати
7. Писаний Іспит
8. Св. Дмитрій — говорити про його життя
9. Говорити про ангелів особливо про св. Архистратига Михаїла
10. Українські святі
11. Третий Член Символа Віри — Благовіщення, Різдво Ісуса Христа
12. Колядки співати
13. Представити св. Письмо особливо „Старий Завіт”
14. Створення світу
15. Каїн і Авель, Адамові сини
16. Ной і ковчег
17. Вавилонська вежа — Господь дає Аврааму обітницю
18. Авраам і Льот
19. Писана перевірка з „Старого Завіту”
20. Намалювати одну чи дві події з „Старого Завіту”
21. Авраамові являється Господь
22. Жінка для Ісаака — Ісав і Яків
23. Втеча Якова й сон — Яків і Рахиль
24. Йосиф і його брати — Йосиф в Єгипті
25. Фараонів сон — Йосифові брати в Єгипті
26. Приготовлення на Великдень
 - Розп'яття на хресті
 - Воскресіння
 - Вознесіння на небо
27. Фараонове запрошення
28. Сон Якова
29. Яків у Єгипті
30. Голод
31. Вихід з Єгипту
32. Народження Мойсея

Найстарша група

1. Святі часи і церковний Рік (Юліанський і григорянський календар)
2. Що це неділя! Неділя церковного року.
3. Празники подвижні і неподвижні. Різдвяний круг.

4. Як читати укр. календар. Його розклад і скорочення.
5. Найважніші празники церковн. року.
6. Великодний круг празників.
7. Страсний тиждень.
8. Зелені свята та звичаї.
9. Пости в церковному році.
10. Богослужбові слова і знаки.
11. Богослужбові знаки і рухи.
12. Церковні відправи.
13. Чини Святих тайн — хрещення.
14. Миропомазання.
15. Покаяння і сповідь.
16. Св. Евхаристія і Єлеопомазання.
17. Тайна Священства.
18. Тайна подружжя і його обряди.
19. Чини церковних освячень і благословень.
20. Чин похоронів і парастасу.
21. Панахида і Акафісти.
22. Будова і устрій Служби Божої.
23. Проскомидія Сл. Божої.
24. Священичі ризи і кадження.
25. Знаряддя на Службі Божій.
26. Літургія оглашених і ектенії.
27. Малий вхід — тропарі — Святий Боже.
28. Апостол — Евангеліє — Сугуба ектенія.
29. Літургія вірних — Великий вхід.
30. Вірую і Евхаристійне освячення Дарів.
31. Св. Причастя і благодарення.

Матуральні питання

1. Малярство княжої Руси. Що таке Іконостас?
2. Час козацького барокко в архітектурі і мальстріві
3. Н.Т.Ш., У.А.Н., А.Н.-УРСР
4. У століття Рідної Школи
5. Етнографічно-побутовий театр, модерний театр Леся Курбаса, Львів — Волод. Блавацький
6. Микола Лисенко
7. Київська група композиторів
8. Т-во ім. М. Леонтовича, Західні композитори
9. Берестейська Унія
10. Два найбільші митрополити православної і католицької Церков
11. У.А.П.Ц. — Василь Липківський

12. Так зв. „Львівський собор”
13. Вісім декад 20-го століття
14. „Правозахисний рук” — М. Руденко

* * *

1. Що таке культура? 2. Архітектура княжої доби 3. Сучасний стан Укр. Церков
<ol style="list-style-type: none"> 1. Наука в 19. і 20. ст. 2. Православна церква від Берестейської Унії по сьогодні 3. Композитори 20. ст.
<ol style="list-style-type: none"> 1. Школи до початку 17. ст. Братства, Академії 2. Шевченко — маляр 3. Італійський вплив на укр. церковну музику.
<ol style="list-style-type: none"> 1. Українська преса. 2. СВУ-СУМ процес 3. Композитори 20. ст. | <ol style="list-style-type: none"> 1. Складники укр. культури 2. Ренесанс в архітектурі 3. Микола Лисенко
<ol style="list-style-type: none"> 1. Що таке Н.Т.Ш.? 2. Іконостас 3. Берестейська Унія
<ol style="list-style-type: none"> 1. Наше шкільництво в 17. ст. — Академії 2. Малярство княжої доби 3. Композитори 19. ст.
<ol style="list-style-type: none"> 1. Дерев'яна архітектура 2. Що таке козацькі думи та історичні пісні? 3. Українська Католицька Церква після Берестейської Унії |
|---|--|
- * * *
1. Література старої доби і літописи
 2. Значення Шевченка для української літератури
 3. Руська Трійця і її роль у відродженні української літератури в Галичині
 4. Українське літературне життя у підсовєтській Україні після I-ої Світової війни
 5. Літературна творчість на чужині
-
1. Значення Галицько-Волинської Держави після упадку Київського князівства
 2. Визвольна війна Богдана Хмельницького, її національний і соціальний характер.
 3. Національне відродження українського народу у 19-му столітті та завершення його у першій Світовій війні.
 4. Причини занепаду української Київської держави.
 5. Політична ситуація України сьогодні.

НОТАТКИ З ІНТЕРНАТСЬКОЇ КНИГИ ГОСТЕЙ

Рейдуючий Європейський Табір Спілки Української Молоді у Великобританії ім. „Нескорених” зі щирою подякою для Дирекції і Адміністрації „Рідної Школи”.

17-го до 21-го серпня 1974

23 підписи

Глибоко зворушений!

29. 4. 1972

д-р Юліян Костюк, Віденсь, Австрія

Чудові спомини буду згадувати з мого побуту тут і також з моїх курсів (українознавства) на УВУ. Дякую!

Віра Коваль, Брюссель, Бельгія

Хор „Гомін” — Щиро дякуємо і бажаємо успіхів!

25 підписів, Манчестер, Англія

Дуже приємні та милі спомини повезу я зі собою до Торонто — Канади! Щиро Вам всім дякує,

Остап Винницький, Торонто, Канада

8. 8. 1977 р.

Три тижні їхала по Україні. Української пісні ані разу не чула! Як гарно, що тут в Мюнхені з цілого світу українці з'їхалися і так гарно співали.

Надя Трач

8. 8. 1977 р.

Рочестер, Н.Й. Америка

Приємно — цікаво — весело — корисно — і незабутньо! І най- най-най-приємніше проминув мій час в Інтернаті. Все йде, все минає, але завжди залишаються спогади. В мене вони будуть якнайкращі. Я того певна. Дякую Вам щиро за те, Друзі!

17. 11. 1980 р.

Марійка Іваник, Польща

Хочу я Вам всім щиро подякувати за все! Мюнхен би не був Мюнхеном без Інтернату! Я тут почувалася так як в своїй хаті в Америці. Це місто було мій „говм авей фром говм”! Я Вас всіх ніколи не забуду і сподіюся, що Ви і мене не забудете! Ще раз дякую! Па, па Друзі!

Оля Кузик, Чікаго, ЗСА

15. 8. 1977 р.

Оглянувши влаштування та запізнавшись із працею та завданням цієї високо шляхетної й виховної інституції, з подивом, захопленням та признанням — для всіх її працівників і керівників висловлюю моє признання та побажання дальших успіхів для добра української молоді і на славу Україні!

Михайло Мушинський, Детройт, ЗСА

19. 6. 1978 р.

Приємно провели час в цій українській Інституції серед українського товариства. Повеземо милі спомини.

П. Ленкавський, Австралія

19. 9. 1978 р.

Все прикрасно гарно та гостинно серед своїх. Бажаю всего найкращого для всіх у Рідній Школі.

Михайло Ткачук, Лондон, Англія

19. 9. 1978 р.

Голова ОбВУ

З братерською вдячністю від всіх нас за надзвичайно ширу гостинність. Хай Господь Має Вас у своїй опіці.

Едмонтонський Хор СУМК, Канада

13. 8. 1979 р.

За надзірну Раду — Г. Прокопів

Мій побут у „Рідній Школі” у Мюнхені, хоч короткий, буде довгим та приємним спомином. Бажаю усого добра Керівництву, цієї так потрібної Інституції у житті нашої великої громади у Вільному Світі та добрих успіхів на майбутнє.

Володимир Луців, Лондон, Англія

27. 1. 1979 р.

Приємно було мені оглянути Інтернат. Бажаю українській громаді в Мюнхені добрих успіхів у праці для добра нашого народу.

Павло Юзик, Сенатор Канади

1. 3. 1979 р.

Притулок безпритульних, насичення голодних, трибуна активних, а взагалі — хай живе „Рідна Школа!”

Улас Самчук з Канади

27. 6. 1979 р.

Тут в Інтернаті так добре... як тільки дома може бути. Дякую Вам за все!

Людмила Шевців

27. 6. 1979 р.

Ваша праця спонукує нас до праці у Франції. Велике признання усім тим які спричинилися до „Рідної Школи”.

Оля Романчук-Гомола,

5. 7. 1979 р.

Париж, Франція

Вже третій рік квартирую в інтернаті „Рідна Школа” під час перебування на літньому семестрі УВУ. Дуже задоволений я з побутових умовин в інтернаті і під товариським оглядом і під мешкансько-харчувальним. Почуваюся тут як в себе вдома. За це вдячний Управі інтернату. Завжди вдячний я їй, за її ввічливість і бажаю надальше сюди приїздити.

Проф. д-р Василь Лев,

20. 7. 1979 р.

Нью-Йорк, ЗСА

Цього року вперше довелось перебувати в українському інтернаті-гуртожитку. На мене цей український осередок освіти й культури зробив дуже міле враженняд тому, що це — кусок нашої України в чужому морі. Бажаю магістріві п-ові В. Леникові та всім виховницям і господарям найкращих успіхів у їх подивугідній, самовідданій та жертвенній праці для збереження культури і національної спадщини. Щастя Вам Боже, на все добре!

29. 8. 1979 р. Б.

о. прот. Іван Стус

Настоятель Собору св. Покрови у Вінніпегу
і професор Колегії св. Андрея у Вінніпегу, Канада

Наш кількаденний побут в Інтернаті „Рідна Школа” лишиться приємним спомином на довгий час. Привітний директор Володимир Леник та персонал, рідна атмосфера упrièreмнюють проведені дні в Інтернаті. Щасти Вам Боже у Вашій відданій праці.

Прокіп Наумчук, Торонто, Канада

31. 8. 1979 р.

Тішуся, що українська громада в Мюнхені має такий гарний дім та провадить так корисну працю для нашого народу! Побажання всього найкращого й дальших успіхів.

о. Василь Іващук
наст. Парафії св. Софії в Байоні, Нью-Джерзі, ЗСА
і бібліотекар Свято-Софійської Православної Семінарії

Вписую своє скромне ім'я в цій книжці як згадку мило проведених днів у нашій українській кузні гартування українських душ. Продовжуйте добре діло для наших ідеалів.

Д-р Петро Моцюк, ЗСА

В імені Головної Управи Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії, маємо шану і приємність висловити нашу сердечну подяку адміністрації Інтернату „Рідна Школа” в Мюнхені за гостинність, виявлену нашій збірній групі, в часі її поїздки до Австрії в травні 1981 року.

16 підписів

1. 6. 1981 р.

В імені екзильного Уряду Української Народної Республіки (з рр. 1918-1920-1982) висловлюю признання зразковому керівництву Інтернату „Рідна Школа” в Мюнхені й особисто бажаю дальших успіхів у відповідальній праці над формуванням молодих українських юначок і юнаків на службу величній ідеї відбудови Української Держави.

Д-р Яр. Рудницький

11. 4. 1982

Голова Уряду, Монреаль, Канада

Сердечно дякую за приємну українську гостинність, дружнє прийняття та мило проведений час у цій прекрасній інституції.

Д. Штогрин, Урбана, ЗСА

1. 8. 1982 р.

Мандрівний Табір по Європі СУМ-А, хоче зложити найщирішу подяку нашим Подругам і Друзям в Інтернаті за цей час який ми тут перебували. Ваші ширі серця, теплі ліжка, смачна їжа, і надзвичайна „кумпанія” буде горіти в наших серцях як та іскра при дружньому вогнику де ми закінчуємо табір. Сподіємося, що наші сумівці далі будуть гостями у Вашій родині в майбутньому. Остаємось з сумівським привітом

Честь України! Готов Боронити!

За команду Табору:

П. П'ятка — командант

Стефа Грицков'ян — бунчужна

Іван Лещук — бунчужний

5. 8. 1982 р.

9 підписів

Розшукуючи стежки батьків і славних предків наших, ми відвідали багато країн Західної Європи. Із любов'ю, зворушенням і вірою в майбутнє ми оглядали ці святі місця, де перебували наші князі, посли нашої держави, митрополити, культурні діячі — шукаючи приятелів чи допомоги для свого народу. Багато релігійних і культурних станиць ми зустріли на їх слідах. Однією з таких культурних надбань є Інтернат — в якому ми зупинилися. Управі Інтернату складаємо щиру подяку за їх опіку, дружність і допомогу в нашій мандрівці.

Учасники наукової прогулки „Стежками Батьків по Європі ч. II”

11 підписів (ЗСА і Канада)

20. 8. 1982 р.

Незабутній, хоч короткий побут хору у Вашій привітній Оселі вдячні:

Український Чоловічий Хор „Прометей” Філадельфія, ЗСА.

27 підписів

5. 5. 1984 р.

Оглянули і подивляли віру і працю над вихованням молоді, що її здійснюють опікуни і виховники Рідної Школи в Мюнхені. Бажаємо дальших успіхів.

Богдан Стебельський, Торонто, Канада

9. 5. 1984 р.

З великою приємністю та не меншою сatisfакцією запізнався з працею Інтернату „Рідна Школа” — кузнею української культури і національного буття й остаюсь з найкращими побажаннями в дальшій праці цієї надзвичайної інституції в українській діаспорі. Okрема подяка за щиру українську гостинність.

9. 5. 1984 р.

М.Г. Марунчак, Вінніпег, Канада

В днях 24-26 травня 1984 р. мали приємність гостювати в приміщеннях „Рідної Школи” групи бувших вояків, українського жіноцтва та молоді — які згуртовані в танцювальному народному балеті „Орлик” разом 86 осіб. На кожному кроці зустріли привітність, гостинність в нашому будинку. Групи була в переїзді до Відня і Фельдбаху, де взяла участь у Відні у відслонені пропам’ятної таблиці для відзначення 300-ліття участі українських козацьких військ, а у Фельдбаху та околиці відвідали могили вояків української дивізії.

Мистецькі групи, (це „Орлик” і бандуристи) мали успішні виступи у Мюнхені, Гнасі, Фельдбаху (3 рази) та Бад Глайхенбергу. У поворотній дорозі, в днях 3-4 червня 1984 р. знову задержалися в приміщеннях „Рідної Школи”.

В імені всіх тих, які брали участь в цій поїздці, це члени Головної Управи Об’єднання бувших вояків Українців у Великобританії, мистецького ансамблю „Орлик”, бандуристів та інших щиро дякуємо директо-рові мгр Вол. Леникові, Марійці Ковалишин, та другим за це, що зробили наш побут у Мюнхені приємним.

Іван Равлюк
Ген. Секретар СУБ-у, Великобрітанія

4. 6. 1984 р.

Гратулюємо за пильну працю при і в цьому гарному Домі. Бажаємо, щоб під Вашою опікою, Друже Леник, виростало покоління. Вітаємо

П. Башук, Вінніпег
В. Окіпнюк, Торонто
П. Баняс, Вінніпег
П. Буйняк, Торонто

22. 10. 1984 р.

Не словами а ділом тут в Інтернаті зберігаємо це, що нам дороге а саме нашу молодь. Подивляю безупинну працю в цій ділянці і гарні висліди.

Роман Дражньовський, Мілвокі, ЗСА

18. 6. 1985 р.

Мій побут в нашому домі під час праці над пам’ятником св. Володими-рові був великою приємністю та нагодою зустрінути багато людей з цілого світу.

Лео-Мол-Молодожан, Канада

13. 6. 1987 р.

З великим задоволенням відвідала „Рідну Школу” в Мюнхені. Рада, що й тут, на чужині, мої земляки не забивають рідної мови, вчать володіти нею своїх дітей і внуків, що не відмовляються від свого коріння.
Сердечне вітання з Канева, місця, де похований геніальний поет, великий син українського народу Тарас Шевченко.

Успіхів Вам, процвітання, побачення з землею Ваших предків!

К. Чайковська, Україна

10. 4. 1989 р.

Радію, що українці на чужині так гарно плекають рідну мову серед дітвори. Бажаю ще кращих успіхів в популяризації рідного слова і культури. З щирим привітом

Ірина Снігур, кол. директор загальноосвітнього ліцею в Лігниці, Польща

10. 4. 1989 р.

Сердечно дякую за шире прийняття, яке мої дорогі гости і я зазнали від шанової пані дир. Спек і від учнів Рідної Школи.

Н. Холявка, Мюнхен

10. 4. 1989 р.

З нагоди відвідин установи „Рідна Школа” як голова Гол. Управи ЦПУЕН бажаю установі багато успіхів для добра нашої спільноти справи і доброї співпраці на час моєї каденції.

Ст. Костюк, Мюнхен

17. 5. 1989 р.

Бажаю українському Інтернату у Мюнхені надальших успіхів у вихованні українських дітей задля продовження українського роду в майбутніх віках.

Л. Лук'яненко

Голова Виконавчого Комітету
Української Гельсінської Спілки, Київ

4. 8. 1989 р.

Дорога Рідна Школо!

Колись ти виростеш і вирушиш в дорогу, але пам'ять про нашу зустріч
9 листопада 1989 року будемо зберігати, як вічний вогник, що освітлює
дорогу до нашої вільної України.

Завжди Ваш
Євген Сверстюк, Київ

9. 11. 1989 р.

Бажаємо успіхів у благородній праці і зберіганні устав народніх і тра-
дицій. Дякуємо за теплу зустріч. Всього, всього найкращого.

Артисти балету дитячого
музичного театру, Київ

31. 12. 1989 р.

ЗМІСТ

Слово Автора	5
Das Wort des Verfassers	6
Українці ѹ українська еміграція в Німеччині	7
Шкільна політика української спільноти в минулому	
i сучасному	13
„Рідна Школа” організатор українського шкільництва	17
Рідне шкільництво на чужині	21
Нові форми українського шкільництва після розв’язання таборів „ДП”	29
Шкільна Рада ЦПУЕН — ініціатор Товариства „Рідна Школа” в Німеччині	31
Перші кроки Українського Інтернату	41
Придбання власного будинку i перенесення Інтернату	45
Виховна i навчальна діяльність Українського Інтернату	49
Правильник Садочку	60
Церкви, українські установи ѹ Інтернат	65
Інтернат складова частина української діаспори	67
Інтернат i німецьке суспільство	73
Побічна громадська ініціатива Інтернату	79
Інтернат дає першу допомогу втікачам i переселенцям	83
Список учнів Українського Інтернату	87
Використані джерела	95
Документи, звіти, протоколи	97
Комунікат про заснування Товариства	98
Список учасників основуючих Зборів	100
Заклик до українського громадянства	101
Протокол iз засідання Управи Т-ва	102
З хроніки	103
Комунікати про Загальні Збори	109
Договір про приміщення відділу дівчат	112
Звернення Управи	113
Комунікат про пожертви	114
Комунікат до батьків	115
Запрошення на Вечірку Інтернату	116
Повідомлення про початок шкільного року 1970/71	117
Обіжник для Батьків	119
Формуляр зголосення	120
Звіти	121
Місячне свідоцтво для учнів	132
З програм навчання	133
Нотатки з Інтернатської книги гостей	159

